

**VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUDEN LAITOS**

Siru Lönnblad

**VERON MINIMOINTIA VAI VERON KIERTÄMISTÄ -
tarkastelussa vaiheittaiset transaktiot**

Talousoikeuden
Pro gradu -tutkielma

VAASA 2014

SISÄLLYS	SIVU
TIIVISTELMÄ	5
LYHENNELUETTELO	7
1 JOHDANTO	9
1.1 Tutkimusongelman taustoista	9
1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskohteen rajaus	12
1.3 Tutkielman keskeiset oikeusperiaatteet	16
1.4 Tutkielman metodi ja rakenne	20
1.5 Lähdeaineisto	22
2 VERON MINIMOINNIN JA VERON KIERTÄMISEN KÄSITTEISTÄ	25
2.1 Veron minimoinnin käsite ja suhde verosuunnitteluun	25
2.1.1 Verosuunnittelu	25
2.1.2 Aggressiivinen verosuunnittelu	27
2.1.3 Veron minimointi	30
2.2 Veron kiertämisen käsite ja suhde veron torjuntaan	31
2.2.1 Legaalinen veron torjunta	31
2.2.2 Illegaalinen veron torjunta	32
2.2.3 Veron kiertäminen	33
2.2.4 Veropako ja näennäisoikeustoimet	35
3 VERON MINIMOINNIN JA VERON KIERTÄMISEN VÄLINEN RAJANVETO	38
3.1 Verolakien soveltaminen ja tulkinta	38
3.2 Verotusmenettelylain 28 §	42
3.2.1 Säännöksen sisältö ja tulkinta	42
3.2.2 Säännöksen soveltamisedellytykset	45
3.3 Säännöksen tyypisoveltamistilanteet	48
3.4 Muu oikeuslähdemateriaali osana rajanveto-ongelmaa	50
3.4.1 Yleistä	50
3.4.2 Oikeuskäytännön merkityksestä	53
3.4.3 Verohallinnon ja Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisut	55
3.5 Moraalinen rajanveto	57

4 VAIHEITTAISET TRANSAKTIOT ELI SARJATOIMET	60
4.1 Yleistä	60
4.2 Alihintainen väliluovutus	61
4.3 Kauppojen kohdistaminen eri verovuosille	64
4.4 Edestakaiset oikeustoimet	66
4.5 Johdon holdingyhtiöjärjestelyt	73
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	86
LÄHTEET	95
OIKEUSTAPAUSLUETTELO	103

VAASAN YLIOPISTO**Kauppatieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Siru Lönnblad	
Tutkielman nimi:	Veron minimointia vai veron kiertämistä – tarkastelussa vaiheittaiset transaktiot	
Ohjaaja:	Pekka Vainio	
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri	
Yksikkö:	Talousoikeuden laitos	
Oppiaine	Talousoikeus	
Koulutusohjelma:	Vero-oikeus	
Aloitusvuosi:	2012	
Valmistumisvuosi:	2015	Sivumäärä: 103

TIIVISTELMÄ

Verosuunnittelu, veron minimointi ja veron kiertäminen eivät ole yhteiskunnassamme uusia ilmiöitä, mutta keskustelu niiden ympärillä on lisääntynyt ja muuttunut aiempaa kielteisemmäksi. Taloudellisesti haastavat ajat ja säännöllisesti kiristynvä verotus ovat osaltaan johtaneet veroja optimoivien järjestelyjen lisääntymiseen. Samanaikaisesti tuomioistuimissa on jouduttu ottamaan kantaa verovetoisten järjestelyjen oikeudelliseen hyväksyttävyyteen. Tämä on nostanut esille kysymyksen oikeudellisesti hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen vero-oikeudellisesta rajasta.

Tutkielmassa tarkastellaan hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen rajanveto-ongelmaa. Tutkielman tavoitteena on selvittää, voidaanko veron minimoinnin ja veron kiertämisen väliin muodostuvaa oikeudellista rajaa määrittää. Tarkastelu tapahtuu VML 28 §:n eli yleisen veronkiertosäännöksen näkökulmasta. Tarkastelun keskiössä ovat vaiheittaiset transaktiot eli sarjatoimet. Tutkielmassa perehdytään myös veron minimoinnin ja veron kiertämisen käsitteiden sisältöön sekä tarkastellaan VML 28 §:n soveltamisedellytyksiä ja tyyppisoveltamistilanteita.

Tutkielma on oikeusdogmaattinen eli lainopillinen. Voimassa olevaa oikeutta tarkastellessa, oikeuden sisältöä tutkimalla ja normeja systematisoimalla pyritään selvittämään oikeuden kanta veron minimoinnin ja veron kiertämisen rajanveto-ongelmaan. Tutkielman virallislähteitä ovat kansalliset lait, lainvalmisteluaineisto sekä tuomioistuinratkaisut, joiden tarkasteluun tutkielman tulokset ensisijaisesti perustuvat. Tutkielman lähteisiin kuuluvat myös vero-oikeudellinen kirjallisuus ja asiantuntija-artikkelit.

Ajan kuluminen, lainsäädäntömuutokset, väljäksi muotoiltu VML 28 §, laaja oikeuskäytäntö, yksilölliset oikeudelliset tosiseikat ja veron minimointikeinojen kehittyminen. Muun muassa nämä tekijät vaikuttavat tutkielman mukaan siihen, että yleispätevän oikeudellisen rajan määrittäminen on lähes mahdotonta. Oikeuskäytännöstä on kuitenkin poimittavissa yksittäisiä tekijöitä, joilla on merkitystä rajan sijoittumisen kannalta.

AVAINSANAT: yleinen veronkiertosäännös, veron minimointi, veron kiertäminen, sarjatoimet

LYHENNELUETTELO

EU	Euroopan unioni
HAO	Hallinto-oikeus
HE	Eduskunnan hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KVL	Keskusverolautakunta
ks.	katso
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
VerL	Verotuslaki 12.12.1958 482/1958
VML	Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558
vp	valtiopäivät
PeL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39
TOL	Tulo- ja omaisuusverolaki 19.11.1943/888
TVL	Tuloverolaki 30.12.1992/1535
VaVM	Valtiovarainvaliokunnan mietintö

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusongelman taustoista

Vaikka verosuunnittelusta ja siihen usein rinnastettavasta veron kiertämisestä keskustellaan aiempaa kiivaammin, verosuunnittelua ei voida pitää yhteiskunnassamme uutena ilmiönä. Tämä johtuu siitä, että verosuunnittelua ilmenee käytännössä aina, kun oikeudellisesti erilaisia, mutta taloudelliselta luonteeltaan samankaltaisia järjestelyjä kohdellaan verotuksellisesti eri tavoin (Ryynänen 2007: 392). Taloudellisten toimintavaihtoehtojen eriarvoinen verokohtelu on eräs tekijä, joka kannustaa verovelvollista selvittämään, arvioimaan ja ennakoimaan toimintavaihtoehtojensa veroseuraamukset. Viimeaikaisissa verosuunnittelua ja veron minimointia koskevissa keskusteluissa esiin ovat nousseet sekä nimellisten verokantojen ja vahvan tietosuojan veroparatiisit että arvopapereiden omistamista ja hallinnointia varten perustetut holdingyhtiöt. Keskusteluille on ollut tyypillistä se, että erilaiset verotukselliset järjestelyt on leimattu veron kiertämiseksi. Todellisuudessa merkittävä osa verovelvollisten toteuttamista veron optimointijärjestelyistä tapahtuu lain mahdollistamissa rajoissa ja vain murto-osaa järjestelyistä voidaan pitää lain tarkoitukselle vieraana. Verovelvollisen, veronsaajan ja veroviranomaisen kannalta keskeisin ongelma on kuitenkin se, että harmaalla alueella tapahtuvaa verosuunnittelua ei voida aina luokitella lailliseksi veron minimoinniksi. Toisin sanoen, kun verolakien pykälä venytetään riittävästi, siirrytään ei-hyväksyttävän veron kiertämisen alueelle. Pykälän venyttämisestä voi näin ollen seurata merkittäviä laintulkintaongelmia veron minimoinnin ja veron kiertämisen välille.

Dynaaminen ja jatkuvasti monimutkaistuva vero-oikeuden toimintaympäristö on johtanut siihen, että verosuunnittelun merkitys osana taloudellista päätöksentekoprosessia on kasvanut. Verosuunnittelun avulla verovelvolliset, tavallisimmin yritykset, pyrkivät tunnistamaan toimintavaihtoehtojensa veroriskit sekä niihin liittyvät veroseuraamukset ja huomioimaan nämä taloudellisessa päätöksenteossaan (Wikström 2008: 95). Verosuunnittelusta puhuttaessa on huomattava, että sillä ei automaattisesti tarkoiteta sellaisia järjestelyjä, joissa suoritettava vero pyritään tarkoituksellisesti minimoimaan. Optimaalisinta eli kokonaistaloudellisesti kannattavinta toimintatapaa määritettäessä verokustannukset ovat usein vain yksi valintaperuste muiden joukossa. Lienee kuitenkin selvää, että toisinaan verot ohjaavat verovelvollisen käyttäytymistä ja päätöksentekoa siinä

määrin, että verovelvollinen nostaa verorasituksen minimoimisen verosuunnittelun itseisarvoksi ja ryhtyy toimenpiteisiin, joiden nimenomaisena tarkoituksena on veroedun saavuttaminen. Mitä aggressiivisemmin veroetuja tavoitellaan, sitä todennäköisemmin lähennyttään myös veron kiertämisen ylittävää rajaa. (Tikka 1972: 1, 32, 26.)

Vaikka veron minimointiin johtavaa verosuunnittelua voidaan tietyissä tilanteissa pitää moraalinen vastaisena, verosuunnittelu on osa verovelvolliselle kuuluvaa valinnanvapautta. Valinnanvapauden suoja on johdettavissa Suomen perustuslain (PeL 1999/731) 15.1 §:stä, jonka mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omistusoikeus on vapausoikeus, joka turvaa verovelvolliselle vapauden määrätä omista varoistaan. Vero-oikeuden osaluella verovelvollisen valinnanvapaus voidaan tulkinta niin, että verovelvollisella on vapaus valita sellainen järjestely, joka on hänelle taloudellisesti edullisin. Toisin sanoen verovelvollisella on halutessaan oikeus järjestää taloudelliset toimensa verotuksellisesti halvimman eli verot minimoivan vaihtoehdon mukaisesti. On kuitenkin huomattava, että veron optimointi- tai minimointijärjestelyillä on rajansa eli verovelvollisen valinnanvapauden suoja ei rajaton. Näin ollen lain rajoja ei voi venyttää loputtomiin ilman seurauksia. (ks. Wikström 2006: 79–80.)

Perusteettomien veroetujen syntymisen ehkäisemiseksi kansallinen lainsäätäjämme on asettanut oikeusnormeja, jotka antavat viranomaiselle oikeuttamisperusteen sivuuttaa sellaiset verovelvollisen järjestelyt, jotka ovat keinotekoisia tai lain tulkinnalle vieraita. Keinotekoisien ja lain tulkinnalle vieraiden järjestelyjen kohdalla ei voida enää puhua oikeudellisesti hyväksyttävästä veron minimoinnista, vaan kysymys on ennemminkin illegaalisesta eli ei-hyväksyttävästä veron kiertämisestä. (Wikström 2008: 92–94, 100–102; Andersson 1996: 41.) Suomen lainsäädännössä verotusmenettelylain (VML 1995/1888) 28 § eli yleinen veronkiertosäännös muodostaa tuloverotuksessa sellaisen kompetenssinormin, joka oikeuttaa veroja optimoivien järjestelyjen tulkinnan niiden todellisen luonteen ja sisällön mukaisesti. Säännös kantaa nimeä 'veron kiertäminen' ja se kuuluu seuraavasti:

”Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Jos kauppahinta, muu vastike tai suoritus aika on kauppa- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja omaisuus arvioida.”

”Jos on ilmeistä, että verotusta toimitettaessa olisi meneteltävä 1 momentissa tarkoitetulla tavalla, on verotusta toimitettaessa huolellisesti tutkittava kaikki ne seikat, jotka voivat vaikuttaa asian arvostelemiseen, sekä annettava verovelvolliselle tilaisuus esittää selvitys havaituista seikoista. Mikäli verovelvollinen ei tällöin esitä selvitystä siitä, että olosuhteelle tai toimenpiteelle annettu oikeudellinen muoto vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta taikka ettei toimenpiteeseen ole ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, verotusta toimitettaessa on meneteltävä 1 momentissa tarkoitetulla tavalla.”

Säännöksen sisältö rakentuu oikeustoimen olosuhteiden ja verovelvollisen toteuttamien toimenpiteiden ympärille. Yleistä veronkiertosäännöstä tulkitsemalla voidaan todeta, että veron minimoinnin ja veron kiertämisen välinen raja on sidoksissa verovelvollisen toteuttamaan oikeustoimikokonaisuuteen. Verovelvollisen kannalta ongelmallisena voidaan pitää sitä, että VML 28 § ei havainnollista rajan sijaintia tai rajan sijoittautumiseen vaikuttavia tosiseikkoja. Keskeisenä vero-oikeudellisenä ongelmana voidaan pitää myös sitä, että säännös ei tarjoa aukotonta määritelmää veron kiertämisen käsitteelle. Lisäksi VML 28 §:n formaalisesti väljä muotoilu on omiaan johtamaan tulkinnanvaraisuuteen, mikä puolestaan lisää oikeudellista epävarmuutta. (ks. Tikka 2001:160–161.)

Vero-oikeudellisen sääntelyn alueella sekä oikeusvarmuudella että ennustettavuudella on korostunut merkitys, sillä ne luovat oikeusjärjestelmään pysyvyyttä ja ennakoitavuutta. Myös yksilön oikeusturvan ja yksöiden tasa-arvoisen kohtelun voidaan katsoa edellyttävän, että lakia soveltavan viranomaisen toiminta on tietyn varmuusrajan sisällä ennakoitavissa. Oikeusvarmuuden toteutuminen edellyttää, että lainkäyttäjät antaa samanlaisissa tapauksissa samanlaisen ratkaisun. Kun lainkäyttäjän toiminnassa on havaittavissa säännönmukaisuuksia, verovelvollisella on myös paremmat mahdollisuudet ennakoida valitun toimintavaihtoehdon verotuksellista käsittelyä. Mikäli lain soveltamisen ennakointi ei ole mahdollista, taloudellisten toimenpiteiden suunnittelu ei ole verovelvollisen kannalta mielekästä. Ennustettavuuden vaatimukselle on tältä osin vahvat perusteet. (ks. Aarnio 1978: 254–255.)

Oikeusvarmuus ja ennustettavuus muodostavat vero-oikeudessa sellaiset raamit, joiden sisällä verovelvollisen tulisi voida järjestää taloudelliset toimensa ilman pelkoa lain rajojen ylittymisestä. Oikeusvarmuus- ja ennustettavuuskysymykset ovat tärkeässä asemassa erityisesti silloin, kun verovelvollinen toteuttaa veron minimointijärjestelyjä, joiden tavoitteena on oikeudellisesti hyväksytyjen veroetujen saavuttaminen. Oikeus-

varmuus- ja ennustettavuusnäkökulmat huomioiden veron minimointijärjestelyjen arvioinnissa lähtökohtana pidetään sitä, että verovelvollisen ensisijaisena intressinä ei ole toteuttaa keinotekoisia järjestelyjä tai tavoitella lain tarkoitukselle vieraita veroetuja. Totuus on kuitenkin se, että joissain tapauksissa veron kiertämisen raja voi ylittyä, joko tietoisesti tai tiedostamatta. Rajat ylittävissä tapauksissa kysymys voi olla verovelvollisen tietoisesta riskinotosta. Toisaalta myös virheellisesti ennustettu tulkinta järjestelyn lainmukaisuudesta sekä puutteelliset tiedot ja ymmärrys vallitsevasta oikeustilasta voivat johtaa siihen, että verovelvollisen toteuttama veron minimointijärjestely tulkitaan lopulta VML 28 §:n nojalla veron kiertämiseksi. Vaikka veron kiertämiseen liittyviä oikeudellisen epävarmuuden ongelmia on pyritty karsimaan esimerkiksi lainsäädäntöä muuttamalla, veron minimoinnin ja veron kiertämisen välinen rajanveto-ongelma ei ole poistunut.

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskohteen raja

Verovelvollisen suorittamat veron minimointijärjestelyt ovat oikeusteoreettisesti tarkasteltuna usein hyväksyttäviä eli lain rajoissa toteutettuja. Kun verojen minimointia tarkastellaan laajemmin ja oikeudellisen tarkastelun rinnalla suoritetaan subjektiivista moraalitarkastelua, toimien yhteiskunnallinen hyväksyttävyys asettuu usein kyseenalaiseksi. Tämä johtuu siitä, että keskustelua käydään subjektiivisista lähtökohdista. Tällöin jokainen muodostaa yksilöllisen käsityksensä oikeista ja vääristä menettelytavoista. Yhteiskunnallisessa keskustelussa verosuunnitteluun ja veron minimointiin suhtaudutaan pääsääntöisesti hyvin kielteisesti, vaikka toimenpiteet toteutettaisiin lain mahdollistamissa rajoissa. Kielteisen suhtautumisen taustalla on usein näkemys, jonka mukaan verovetoiset järjestelyt ovat sekä moraalin että verotuksen oikeudenmukaisuusperiaatteen vastaisia.

Sekä vero-oikeudellisessa että yhteiskunnallisessa tarkastelussa veron kiertämistä pidetään lähes poikkeuksetta ei-hyväksyttävänä toimintana, sillä se on jo oikeudellisesti vastoin lain tarkoitusta. Veron kiertämisen hyväksymättömyyttä voidaan perustella lainsäädännön ohella myös sillä, että se on vastoin verotuksen yhdenmukaisuuden vaatimusta. Vero-oikeudellisesti hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välinen rajanveto-ongelma ei ole kuitenkaan ainoastaan moraalitai yhdenvertaisuuskysymys, vaan sillä on myös laajempia yhteiskunnallisia ulottuvuuksia.

Verojen minimoinnilla ja verojen kiertämisellä on suora vaikutus Suomen valtion talouteen, sillä järjestelyjen taloudelliset vaikutukset näkyvät valtion taloudessa pienentyneenä verokertymänä (Urpilainen 2008: 536). Veron minimoinnin tai veron kiertämisen seurauksena syntyneiden veronmenetysten vuosittaisesta määrästä ei ole saatavilla luotettavia virallisarvioita, mutta vuosittaisten menetysten määrää voidaan arvioida joidenkin virallislähteistä saatavien tietojen avulla. Esimerkiksi Valtiovarainvaliokunnan mietinnöstä (VaVM 8/2009 vp: 2) ja Eduskunnan hallituksen esityksestä (HE 47/2009 vp: 4) työpanokseen perustuvan osingon verotuksesta ilmenee, että pelkästään työpanososinkoon kohdentuvat verojärjestelyt voivat vähentää valtion vuosittaisia verotuloja kymmenillä miljoonilla euroilla. Työpanososinkoa koskevien veronmenetysten voidaan katsoa liittyvän joko veron minimointia tai veron kiertämistä puoltaviin järjestelyihin. Näin ollen voidaan päätellä, että veron minimoinnista ja veron kiertämisestä Suomen valtiolle aiheutuvat vuosittaiset veronmenetykset mitataan sadoissa miljoonissa euroissa. Vuosittaisten veronmenetysten suuruudesta johtuen on helppo ymmärtää, miksi veron kiertämisen ehkäisemistä pidetään sekä oikeusjärjestyksen että yhteiskunnan kannalta tärkeänä.

Veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen rajan määrittäminen on sekä teoriassa että käytännössä eräs haastavimmista vero-oikeuden osa-alueista (Knuutinen 2012: 3). Samalla voidaan todeta, että kyseessä on yksi klassisimmista vero-oikeuden alaan lukeutuvista sääntely- ja tulkintaongelmista. Tarkastelun kohteena oleva rajanveto-ongelma on haastavuudestaan huolimatta yksi hedelmällisimmistä ja mielenkiintoisimmista vero-oikeudellisen tarkastelun ja tutkimuksen kohteista. Osaltaan tämä johtuu siitä, että verovetoiset järjestelyt kehittyvät toimintaympäristön muuttuessa ja samalla ne muuttuvat yhä monimutkaisemmiksi. Veron kiertämistä ehkäisevällä lainsäädännöllä on yhteiskunnassamme myös pitkät juuret, jotka ylettyvät jo vuonna 1943 säädetyn tulo- ja omaisuusverolain (TOL 1943/888) 95 §:ään. Pitkän säännöshistoriansa ansiosta tulkintaongelman ympärille on rakentunut runsaasti oikeuskäytäntöä. Näin ollen rajanveto-ongelman tarkastelussa ei tarvitse tyytyä vain nimenomaisen lakinormin eli VML 28 §:n tai sitä edeltäneen verolain (VerL 1958/482) 56 §:n sisällön analysointiin, vaan säännöksen sisältöä voidaan peilata olemassa olevaan oikeuskäytäntöön.

Erityistä vero-oikeudellista mielenkiintoa aihetta kohtaan ylläpitää se, että kysymys laillisuusrajan sijainnista on säilyttänyt elinvoimansa. Tämä on nähtävissä muun muassa siitä, että kansallinen tuomioistuin joutuu säännöllisesti ottamaan kantaa verovetoisten järjestelyjen oikeudelliseen hyväksyttävyyteen. Esimerkkinä voidaan mainita KHO:n 2.5.2014 antama päätös KHO 2014:66, jossa järjestelyyn voitiin soveltaa VML 28 §:ää

eli yleistä veronkiertosäännöstä. Oikeuskäytännön lisäksi veron minimoinnin ja veron kiertämisen rajanveto-ongelmaa käsitellään säännöllisin väliajoin myös kotimaisessa oikeuskirjallisuudessa. Merkittävän vero-oikeudellisen lähtökohdan laillisuusrajan tarkastelulle tarjoaa myös VML 28§:n väljä muotoilu, sillä säännöksen formaalinen väljyys antaa vahvan painoarvon lain tulkinnalle. Tällöin herää kysymys siitä, mitkä tekijät lähtökohtaisesti määrittävät veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen rajan.

Veron minimoinnin ja veron kiertämisen väliin muodostuvan rajaviivan tarkastelu on varsin ajankohtaista. Viime vuosien kansainväliset rahoitus- ja talouskriisit ovat kasvattaneet yritysten tappioita ja heikentäneet niiden tuloksentekeyttä. Tämä taloudellisen toimintaympäristön merkittävä muutos on vähitellen johtanut tilanteeseen, jossa yhä useammat yritykset ovat alkaneet tavoitella veroetuja veroja minimoivien järjestelyjen avulla. (OECD 2012: 137–138.) Myös monet kansallisen tason lakimuutokset, kuten pääoma- ja ansiotuloverojen kiristykset sekä veroprogressioiden kasvattaminen ovat olleet omiaan luomaan kannusteensa aggressiivisemmalle verosuunnittelulle, ja näin ollen myös verojen minimoinnille. Viimeaikaisen vero-oikeudellisen toimintaympäristön muutoksen perusteella voidaan pitää hyvin todennäköisenä, että aggressiivinen verosuunnittelu ja veroja minimoiva käyttäytyminen lisääntyvät. Tällöin myös veron kiertämisen riskit kasvavat. Toimintaympäristön jatkuvat muutokset eivät myöskään helpota verovelvollisen asemaa, sillä nopeasti muuttuvat verolain säännökset ja niihin liittyvät tulkinta-aukot ovat omiaan hämärtämään kokonaiskuvan voimassa olevasta lainsäädännöstä. Tulevaisuudessa veroetuja tavoittelevalla ja verojaan minimoivalla verovelvollisella on haastava työ hahmottaa missä menevät verolainsäädännön sallimat rajat.

Käsillä olevan tutkielman keskeisimpänä tutkimuskysymyksenä ja päätavoitteena on edellä esitetyn mukaisesti selvittää, voidaanko hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välille muodostaa oikeudellinen raja. Tutkielmassa pyritään myös selvittämään, mitkä tekijät vaikuttavat mahdollisen rajaviivan sijoittumiseen. Koska aihe on hyvin laaja, tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan vaihteellaisia transaktioita eli sarjatoimia. Eräs tärkeimmistä tutkielmakokonaisuuden osista on kansallisen oikeuskäytännön kannan selvittäminen tunnistettuun rajankäyntiongelmaan. Tutkimuskysymyksen luonteesta riippumatta tutkielman tavoitteena ei ole ottaa kantaa siihen, kuinka verosuunnittelua tulisi tulevaisuudessa harjoittaa tai millaisia hyväksyttäviä veron minimointitoimia verovelvollisella on mahdollisuus toteuttaa. Tutkielman tehtävänä ei ole myöskään tarjota ratkaisuja veron torjunnan tai veron kiertämisen ehkäisemiseksi.

Tutkimuskysymystä voidaan tarkastella lukuisista eri näkökulmasta. Ensimmäiseksi ja hieman suppeaksi näkökulmaksi voidaan valita käsitesisältöjen selvittäminen eli kysymys siitä mitä veron kiertäminen ja veron minimointi määritelmällisesti tarkoittavat ja kuinka ne suhteutuvat verosuunnitteluun sekä veron torjuntaan. Vaikka käsitteet muodostavat tärkeän osan tutkielman rungosta, niiden sisällöllisen tarkastelun näkökulma ei ole tutkielman päätavoitteen saavuttamisen kannalta riittävä. Tutkielman kokonaisuuden kannalta keskeisen tarkastelunäkökulman tarjoaa lain sisällön, sen tulkinnan ja veron kiertämiseen liittyvän käsitteistön rinnakkaistarkastelu. Tämä tarkastelutapa lähestyy vähitellen tutkimuskysymyksenä olevaa rajankäyntiongelmää ja kysymystä siitä millaisissa tilanteissa syntyy jännite lain sanamuodon normaalin tulkinnan ja lain tarkoituksen välille. Tutkielmakokonaisuudesta irrotettujen yksittäisten osien tarkastelun sijaan tutkielman tavoitteena on järjestää käsiteltävät asiat järjestelmälliseksi kokonaisuudeksi, joka tuottaa perusteltavissa olevan vastauksen edellä esitettyyn tutkimuskysymykseen.

Koska veron kiertämistä käsittelevää oikeuskäytäntöä on vuosikymmenien kuluessa kertynyt runsaasti, tutkielman kannalta on ollut välttämätöntä rajata käsiteltävää tapausjoukkoa. Tutkielmassa esitettäväksi on valittu ensisijaisesti sellaiset tuomioistuinratkaisut, joissa keskiössä on ollut VML 28 §:n soveltaminen ja oikeustapauksen taustalla oleva järjestely on luokiteltavissa sarjatoimeksi. Varsinaiseen tutkielmaan valituista oikeustapauksista pyritään löytämään sellaisia I) ratkaisevia piirteitä ja II) ratkaisuun vaikuttaneita tosiseikkoja, joilla voidaan katsoa olevan merkitystä laillisuusrajan määräjänä. Lisäksi on syytä todeta, että tutkielmassa hyödynnetään myös sellaisia oikeustapauksia, joissa sovellettavana on ollut VML 28 §:ää edeltänyt VerL 56 §. Kuten HE:stä (131/1995 vp: 31) ilmenee, VML 28 § vastaa aiempaa VerL 56 §:ää. Näin ollen aiemman oikeuskäytännön voidaan tältä osin katsoa säilyttäneen merkityksensä.

VML 28.2 § sisältää säännöksiä verovelvollisen kuulemisesta ja selvitysvelvollisuuden jakautumisesta verovelvollisen ja veroviranomaisen välillä niissä tilanteissa, joissa veron kiertäminen on osoittautunut ilmeiseksi. Käsillä olevassa tutkielmassa pyritään nimenomaisesti tarkastelemaan sellaisia tilanteita, joissa verovelvollisen toimia arvioidaan VML:n 28.1 §:ää silmällä pitäen. Tutkielmassa esillä olevissa oikeustapauksissa keskeisintä on näin ollen rajankäynti veron minimoinnin ja veron kiertämisen välillä. Tarkastelunäkökulmasta johtuen veron kiertämistä koskevan yleislausekkeen 2. momentin tarkastelu on tutkimuskysymyksen selvittämisen kannalta epäolennaista. Tämän seurauksena VML 28 §:n 2. momentin tarkastelu rajataan tarkastelun ulkopuolelle.

VML:n 28 §:n 1. momentin mukainen sanamuoto sisältyy myös arvonlisäverolain (AVL 1993/1501) 181 §:ään, valmisteverotuslain (ValmVL 2010/182) 42 §:ään sekä perintö- ja lahjaverolain (PerVL 1940/378) 33a §:ään. Veron kiertoa ehkäisevä normi esiintyy myös varainsiirtoverolain (VSVL 1996/931) 37 §:ssä. Lisäksi veron kiertämistä ehkäiseviä erityissäännöksiä ovat muun muassa elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (EVL 1968/360) 52h §, VML:n peiteltyä osinkoa koskeva 29 § ja siirtohinnoittelua käsittelevä 31 §. Tutkielman painopiste on ensisijaisesti VML:n veron kiertämistä ehkäisevän yleislausekkeen eli VML 28 §:n tarkastelussa. Tästä johtuen eri veromuotoihin liittyvät veronkiertosäännökset jäävät tutkielmassa tarkastelematta.

Tutkielmassa esiintyvällä *veron kiertäminen* -termillä on tutkimuksellisesti tärkeä merkitys, mistä johtuen sen tulkintaa on aiheellista hieman täsmentää. Toisinaan termillä veronkierto tai veron kiertäminen viitataan virheellisesti Suomen rikoslaissa (RL 1889/39) kriminalisoituihin järjestelyihin, kuten veropetoksiin ja verorikoksiin. Tutkielman osalta on syytä todeta, että veron kiertäminen on eräs veron torjunnan muoto, johon myös yllämainitut veropetokset ja -rikokset kuuluvat. Tästä huolimatta veron kiertämistä ei ole kriminalisoitu, vaikka yleisesti se luokitellaan illegaaliksi veron torjunnan muodoksi. Käsillä olevassa tutkielmassa termi veron kiertäminen viittaa vain sen kriminalisoimattomaan, oikeudelliseen merkitykseen. *Illegalisuus*, laittomuus ja ei-hyväksyttävyyys -termeillä viitataan puolestaan sellaisiin verosäännöksen tavoitteiden ja tarkoituksen vastaisiin järjestelyihin, joita ei vero-oikeudellisesti pidetä hyväksyttävänä, mutta jotka eivät kuitenkaan ole rikosoikeudellisesti lainvastaisia. (ks. Knuutinen 2012: 7.)

1.3 Tutkielman keskeiset oikeusperiaatteet

Oikeusperiaatteet ovat pääsääntöisesti oikeudenalakohtaisia, oikeudellista ratkaisua väljästi ohjaavia, lakiin kirjaamattomia periaatteita, jotka vaativat taustalleen vahvan institutionaalisen tuen. Oikeusperiaatteet voivat saada institutionaalisen tukensa esimerkiksi lainsäädännöstä, lakien esitöistä tai oikeuskäytännöstä. Oikeusperiaatteet ovat tyypillisesti väljiä ja harkinnanvaraisia, mistä johtuen tulkinnanvaraisuus ja oikeudellinen harkinta ovat niille ominaista. (ks. Tolonen 2003: 45–49.) Pääsääntöisesti oikeusperiaatteiden oikeudellinen ratkaisuarvo on oikeussääntöjä heikompi, mutta periaatteilla voidaan silti katsoa olevan oikeudellista sitovuutta. Tämä johtuu siitä, että oikeusperiaatteet asetuvat oikeuden rajojen sisäpuolelle (mm. Aarnio 1989: 99). Yksittäisen oikeusperiaat-

teen oikeudellinen ratkaisuarvo määräytyy aina tapauskohtaisesti eli ratkaisu- ja soveltamistilanteen mukaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että oikeusperiaatteisiin liittyviä ratkaisukäytäntöjä ei ole mahdollista tunnistaa, eikä oikeusperiaatteiden keskinäisiä suhteita ole mahdollista vakioida. Oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa oikeudenalakohtaisia periaatteita voidaan kuitenkin punnitaan keskenään ja niille voidaan antaa tilannesidonnaisia painoarvoja. Oikeusperiaatteiden soveltamiseen tai soveltamatta jättämiseen liittyy näin ollen vahva tilannesidonnaisuuden näkökulma. (ks. Siltala 2003: 377, 384.)

PeL 81.1 §:n mukaan verosta on säädettävä lailla eli verotukseen tulee perustua voimassa olevaan lakiin. Kyseessä on verotuksen lakisidonnaisuuden vaatimus, joka asettaa vaatimuksensa verosäännösten sisällölle ja tulkinnalle. Verotuksen lakisidonnaisuuden vaatimuksella on keskeinen rooli sekä vero-oikeudellisten säännösten että periaatteiden sovellettavuuden kannalta. Verotuksen lakisidonnaisuudesta johtuen verotus ei voi koskaan perustua yksinomaan vero-oikeudellisten oikeusperiaatteiden soveltamiseen. (ks. Knuutinen 2014 a: 815.) Kansallinen lainsäädäntö on näin ollen vero-oikeuden ensisijainen oikeuslähde ja oikeudellisen ratkaisutoiminnan on nojaututtava nimenomaisiin säännöksiin. Vero-oikeuden alaan sisältyy kuitenkin eräitä oikeusperiaatteita, joilla on tai voi olla merkittävä rooli arvioitaessa verosäännöksen sovellettavuutta. Tällaisia periaatteita ovat muun muassa edellä mainittu legaliteettiperiaate sekä luottamuksensuoja ja *ne bis in idem* -periaate. Vero-oikeudellisten oikeusperiaatteiden roolia korostaa myös se, että periaatteet ovat vahvasti esillä verolakeja säädettäessä. Vero-oikeudelliset periaatteet vaikuttavat näin ollen sekä lainsäädäntötasolla että lainsoveltamistoiminnassa.

Veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen laillisuusrajan tarkastelussa vero-oikeudellisilla periaatteilla on keskeinen merkitys. Tämä johtuu osittain siitä, että VML 28 § on luonteeltaan väljä yleislauseke, joka ei anna yksiselitteistä määritelmää veron kiertämiselle. VML 28 §:ssä ei myöskään luetteloida tilanteita, joihin kyseistä pykälää voitaisiin aukottomasti soveltaa. Näin ollen VML 28 § jättää tilaa oikeudelliselle harkinnalle ja oikeudellisten periaatteiden tilannekohtaiselle punninnalle. Tutkielman kannalta mielenkiintoisen tarkastelunäkökulman muodostaa se, kuinka vero-oikeudelliset periaatteet ilmenevät oikeudellisissa ratkaisukäytännöissä ja VML 28 §:n soveltamistilanteissa. Tutkimusongelman kannalta keskeinen kysymys on, kuinka vero-oikeuden keskeiset oikeusperiaatteet vaikuttavat veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen laillisuusrajan muodostumiseen ja sen sijoittumiseen.

Kun yhteiskunnassa puhutaan hyvän verojärjestelmän ominaisuuksista, niillä tarkoitetaan tavallisesti sellaisia ominaisuuksia, joita kansallisen verojärjestelmän tulisi sisältää. Suomen valtiovarainministeriön vero-osaston vuoden 2002 Tuloverotuksen kehittämissuositusten mukaan tällaisia ominaisuuksia ovat verotuksen neutraalisuus, oikeudenmukaisuus, ennakoitavuus ja oikeusvarmuus, hallinnollinen tehokkuus sekä kansainvälinen kilpailukyky (VM 12/2002: 17). Hyvän verojärjestelmän ominaisuuksista voidaan johdattaa tutkielman kannalta keskeisimmät vero-oikeudelliset periaatteet, kuten legaliteetti-, oikeudenmukaisuus- ja yhdenvertaisuusperiaate.

Legaliteettiperiaatetta eli lakisidonnaisuuden vaatimusta on luonnehdittu yhdeksi vero-oikeuden tärkeimmistä laintulkintaohjeista, jota lainkäyttäjän tulisi noudattaa verolain tulkinnassa (mm. Voipio 1968: 69). Legaliteettiperiaatteella on keskeinen rooli tarkasteltaessa oikeudellisesti hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välistä rajaa. Tämä perustuu siihen, että legaliteettiperiaatteen näkökulmasta VML 28 §:n soveltamisella ei tulisi paikata lainsäädäntöön jääneitä aukkoja, vaan aukot tulisi paikata lainsäädäntömenettelyä noudattaen (ks. Tikka 1972: 135). Legaliteettiperiaatteen tulisi siis näyttäytyä oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa ensisijaisesti siten, ettei uutta lakia voida säätää tai voimassa olevan lain säännöksiä muuttaa tuomioistuinpäätöksillä. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa myös sitä, että verovelvollista voidaan verottaa vain, jos verolainsäädäntö antaa verottamiselle riittävät ja selkeät perusteet. Tältä osin legaliteettiperiaate asettaa verosäännösten muotoilulle eräänlaisen täsmällisyyttä koskevan vaatimuksen. (ks. Knuutinen 2014 b: 85.) Tämä voidaan päätellä myös hallituksen esityksestä Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi (HE 1/1998), jossa todetaan, että lain säännösten tulisi olla siinä määrin tarkkoja, että lakia soveltavien viranomaisten harkinta veroa määrättäessä olisi sidottua harkintaa eli se perustuisi verolain säännöksiin.

Legaliteettiperiaatteen rinnalla oikeudenmukaisuusperiaate on yksi yleisimmin esitetystä verotukseen ja verojärjestelmään kohdistuvista yhteiskunnallisista vaatimuksista. Verotuksen yhteydessä oikeudenmukaisuuden toteutumista arvioidaan kahdessa ulottuvuudessa eli horisontaalisessa ja vertikaalisessa ulottuvuudessa. Horisontaalisen oikeudenmukaisuuden peruslähtökohta on se, että samanlaisessa tai vastaavassa tilanteessa olevia verovelvollisia verotetaan samalla tavalla. Tällöin samansuuruisiin tuloihin tulisi kohdistua sama verorasitus. Vertikaalisen oikeudenmukaisuuden lähtökohta on puolestaan se, että erilaisessa taloudellisessa asemassa olevia verotetaan eri tavalla. (Knuutinen 2014 c: 118, 126; Myrsky 2009: 739.) Vero-oikeudellisen oikeudenmukaisuusperiaatteen soveltamisen eräs keskeisimmistä ongelmista on se, että oikeudenmukaisuutta ei

voida määritellä objektiivisesti, vaan käsitteen sisältö määräytyy käyttäjänsä näkökulmasta (Myrsky 2009: 739). Toisaalta Suomessa on pääsääntöisesti lähdetty liikkeelle perusajatuksesta, jonka mukaan jokaisen tulisi osallistua veronmaksuun veronmaksukykynsä mukaan. Verovelvollisen veronmaksukyky on puolestaan lähtökohtaisesti katsottu lisääntyvän tulojen lisääntyessä. (Myrsky 2009: 740, 747.) Veron minimointia ja veron kiertämistä koskevan oikeudellisen tarkastelun näkökulmasta sekä oikeudenmukaisuusperiaate että siitä johdettu veronmaksukykyperiaate ovat jossain määrin ongelmallisia. Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että onnistuneen veron minimoinnin seurauksena tulojen lisäys ei välttämättä johda verorasituksen kasvuun. Oikeudenmukaisuusperiaatetta silmällä pitäen tämän ei ole hyväksyttävää. Oikeuden kanta kuitenkin on se, että lain rajojen puitteissa toteutettuja verovetoisia järjestelyjä on kohdeltava veron minimointina, jolloin järjestelyt jäävät VML 28 § soveltamisen ulkopuolelle.

Vero-oikeudellisen yhdenvertaisuusperiaatteen on katsottu ilmentävän oikeudenmukaisuuden ideaa. Vero-oikeudessa yhdenvertaisuudella viitataan usein sekä verovelvollisten tasapuoliseen kohteluun että taloudellisesti samanarvoisten tilanteiden tasapuoliseen verokohteluun. Verovelvollisten yhdenvertaista kohtelua suojataan PeL 6 §:ssä, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Veron minimoinnin ja veron kiertämisen oikeudellisen arvioinnin kannalta tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lainsoveltajien tulisi painottaa muodollisen yhdenmukaisuuden toteutumista eli verovelvollisten yhdenmukaisuutta lain edessä myös VML 28 §:n soveltamisharkintaa koskevissa tilanteissa (ks. Knuutinen 2014 c: 127–128). Näin ollen ratkaisutoiminnan tulisi olla johdonmukaista ja tarkastelun kohteena olevia oikeudellisia tosiseikkoja tulisi arvioida samanlaisissa tapauksissa samalla tavalla.

Taloudellisesti samankaltaisten tilanteiden yhdenvertaisen verokohtelun osalta voidaan puolestaan todeta, että Suomessa on käytössä niin sanottu eriytetty tuloverojärjestelmä, jossa pääoma- ja ansiotuloja kohdellaan verotuksellisesti eri tavoin. Käytännössä tämä ilmenee muun muassa siten, että ansiotulojen verotus on säädetty progressiiviseksi, jolloin tulojen kasvu johtaa veroprosentin kasvuun. Ansiotuloverotuksen progressiivisuudesta poiketen pääomatulojen verotus on laissa nimenomaisesti säädetty suhteelliseksi määrättyyn euromääräiseen rajaan saakka, jolloin pääomatuloveroprosentti säilyy samana tulon määrästä riippumatta. Eriytettyä tuloverojärjestelmää voidaan nimenomaisesti kritisoida siitä, että se on vastoin verotuksen yhdenmukaisuuden vaatimusta ja vastoin yleistä oikeudenmukaisuusperiaatetta. Kritiikki kohdistuu ensisijaisesti siihen tosiseikkaan, että tulolajista riippuen samansuuruisesta tulosta peritään erisuuruinen vero (ks. Myrsky 2009: 757–758).

Tutkielman kohteena olevan veron minimoinnin ja veron kiertämisen oikeudellisen rajan tarkastelussa on huomioitava se, että lainsäätäjällä on nimenomaisesti säätänyt järjestelmän sellaiseksi, että ansio- ja pääomatuloja kohdellaan verotuksellisesti eri tavoin. Käytännössä eriytettyllä tuloverojärjestelmällä, jossa pääoma- ja ansiotulojen verokannat poikkeavat toisistaan on luotu kiihoke erilaisten verovetoisten järjestelmien suunnittelulle ja toteutukselle. Oikeudellisen tarkastelun yhteydessä on kuitenkin muistettava se, että verovelvollisen toimia ei voida luokitella VML 28 §:n mukaiseksi veron kiertämiseksi yksinomaan sillä perusteella, että toimenpidekokonaisuus on oikeudenmukaisuusperiaatteen vastainen. Mikäli verovelvollinen on onnistunut hyödyntämään verojärjestelmän rakenteita verovetoisissa järjestelyissään niin, että toimet sijoittuvat veron minimoinnin kenttään, toimien oikeudenmukaisuudelle ei tulisi tällöin antaa oikeudellista painoarvoa. Tutkielman kannalta mielenkiintoista on se, missä määrin lainkäyttäjä painottaa ratkaisutoiminnassaan oikeudenmukaisuusperiaatetta ja sen toteutumista, kun kyse on VML 28 §:n soveltamisharkinnasta.

1.4 Tutkielman metodi ja rakenne

Tutkimusongelmaa lähestytään oikeusdogmaattisesta eli lainopillisesta näkökulmasta. Aarnion (1978: 52) mukaan perinteisessä lainopillisessa tutkimuksessa erotetaan kaksi puolta, jotka ovat oikeudellisten käsitteiden konstruointi ja oikeussäännösten systematisointi sekä oikeussäännösten sisällön selvittäminen eli tulkinta. Lainoppi on siis oikeussäännösten systematisointia ja tulkintaa. Lainopin ensisijainen tehtävä on voimassa olevan oikeuden sisällön eli tulkinnan selvittäminen. Toissijaisena tehtävänä voidaan pitää normien systematisointia. Oikeussääntöjen tulkinnassa on kysymys siitä, miten voimassa oleva oikeus suhtautuu käsiteltävään tulkintaongelmaan. Tulkintatehtävässä on kysymys voimassa olevan oikeuden tutkimisesta ja tulkitsemisesta oikeuslähteistä saatavissa olevan tiedon avulla. Käytännössä voidaan todeta, että tulkinnalla annetaan säännöstekstille tietty merkityssisältö. Tutkielman osalta tulkintatehtävää toteutetaan esimerkiksi silloin, kun vallitsevaa oikeustilaa selvitetään tuomioistuimien antamien päätösten avulla. Toinen tutkielmassa esiintyvä lainopillinen elementti on oikeussäännösten systematisointi eli voimassa olevan oikeuden jäsentäminen mahdollisimman aukottomaksi. Systematisoinnin avulla tutkielmassa pyritään hahmottamaan asioiden välisiä yhteyksiä. Tutkielman lainopillista systematisointitehtävää toteutetaan luomalla järjestystä ja selvyyttä vallitsevaan materiaalikaakseen. Systematisointi siis jatkaa lainsäätäjän työtä siitä, mihin tämä on jäänyt. Tutkielmassa systematisointi tapahtuu lähtökohtai-

sesti taustalla olevan lähdemateriaalin järjestelemisen avulla. (ks. Aarnio 1978: 79; Myrsky 2011: 49–50.)

Tutkielman rakenne noudattelee seuraavaa sisällöllistä muotoa: tutkielma jakautuu viiteen pääluokkaan, joiden muodostama kokonaisuus selvittää alaluvussa 1.2 kuvattua tutkimuskysymystä veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisestä rajanveto-ongelmasta. Ennen varsinaisen oikeuskäytännön tarkastelua tutkielmassa käsitellään keskeisten termien merkityssisältöä sekä perehdytään tarkemmin VML 28 §:n sisältöön ja säännöksen tulkintaan. Vero-oikeudellisen rajavedon määrittämisen teema on tarkastelun helpottamiseksi rajattu yksinomaan vaiheittaisiin transaktioihin eli sarjatoimiin. Vaiheittaisia transaktioita tarkastellaan tutkielman neljännessä pääluvussa. Tutkielmassa esille nousseita huomioita analysoidaan puolestaan viidennessä eli tutkielman viimeisessä pääluvussa. Viimeisessä pääluvussa esitetään myös tutkielman lopputulokset.

Tutkielman ensimmäisessä pääluvussa eli johdantoluvussa selvitetään tutkimusongelman taustat ja esitetään tutkielman varsinainen kysymyksenasettelu. 1. pääluvusta ilmevät myös tutkielmalle asetetut tavoitteet ja perustelut tutkimuskysymyksen tarkastelun sekä tutkimusongelman ratkaisemisen mielekkyydelle. Lisäksi 1. luvussa tarkastellaan tutkielman kannalta keskeisiä vero-oikeudellisia periaatteita kuten legaliteetti- ja oikeudenmukaisuusperiaatetta. Ensimmäisessä luvussa esitetään myös tutkielman rajaukset sekä esitellään tutkielman keskeiset lähteet.

Jotta tutkimuskohteen tarkastelu olisi mahdollisimman hedelmällistä, tutkielman keskeisimmät käsitteet on määriteltävä selkeästi. Johdantoa seuraavassa toisessa luvussa määritellään sekä tutkielman että VML 28 §:n tulkinnan kannalta kaksi keskeisintä käsitettä, veron minimointi ja veron kiertäminen. Tutkielman toisen pääkappaleen tarkoituksena on selvittää miten käsitteet suhteutuvat toisiinsa ja millaisissa tilanteissa niitä on tarkoituksenmukaista käyttää. Käsitelmääritelmien lisäksi kyseisessä pääluvussa pyritään myös erottamaan yllä mainittu käsitepari niihin rinnastettavista verosuunnittelun ja veron torjunnan käsitteistä. Lisäksi pääluvun viimeisessä alaluvussa sivutaan lyhyesti myös veropakoa ja näennäisoikeustoimia.

PeL 81 §:stä ilmenee, että verosta on säädettävä lailla eli verotuksen on perustuttava lakiin. Kolmannessa pääluvussa luodaan ensin lyhyt katsaus kansallisten verolakien soveltamiseen ja tulkintaan. Tämän jälkeen keskitytään tarkastelemaan veron kiertämisen ehkäisemiseksi säädettyä VML 28 §:ää eli yleistä veronkiertosäännöstä. Kolmannessa pääluvussa tarkastelun kohteena on erityisesti yleisen veronkiertosäännöksen si-

sältö, tulkinta ja soveltamisedellytykset. Lisäksi 3. luvussa tuodaan esille neljä VML 28 §:n tyyppisoveltamistilannetta, jotka perustuvat Kari S. Tikan väitöskirjassaan esittämään jaotteluun. Tikan (1972) mukaan tyyppisoveltamistilanteet voidaan luokitella neljään ryhmään, jotka ovat oikeudellisen muodon ja taloudellisen reaalisuuden vastamattomuustilanteet, vaiheittaiset transaktiot, intressinpuutetilanteet ja tavallisuudesta poikkeava hinnoittelu intressiyhteystilanteissa. 3. luvussa tarkastellaan lyhyesti myös muun oikeuslähdemateriaalin roolia arvioitaessa verovelvollisen suorittamien taloudellisten toimenpiteiden vero-oikeudellista hyväksyttävyyttä. Tältä osin tarkastelun kohteena ovat oikeuskäytäntö sekä KVL:n ja Verohallinnon ennakkoratkaisut. 3. pääluvun viimeisessä alaluvussa tarkastellaan lyhyesti myös veron minimoinnin ja veron kiertämisen moraalista rajanvetoa.

Neljännessä luvussa tarkastelun painopiste on vaiheittaisissa transaktioissa ja oikeustapausten tarkastelussa. Kyseisessä pääluvussa metsästetään varsinaista rajaa vero-oikeudellisesti hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välillä. Tarkastelun kohteena ovat alihinnoitellut väliluovutukset, kauppahinnan kohdistamiseen perustuvat järjestelyt, edestakaiset oikeustoimet ja johdon holdingyhtiöjärjestelyt.

Tutkielman viimeisessä eli viidennessä luvussa on johtopäätösten aika. Johtopäätöksissä esitetään tutkielman pohjalta koottu lopputulos sille, voidaanko veron minimoinnin ja veron kiertämisen välistä oikeudellista rajaviivaa määrittää, kun kyseessä on vaiheittainen transaktio. Johtopäätöksissä tuodaan esille myös keskeisimmät perustelut, jotka ovat vaikuttaneet esitetyn lopputuloksen syntymiseen.

1.5 Lähdeaineisto

Koska tutkimusongelman tarkastelu on vahvasti yhteydessä vero-oikeuden alaan, oikeuslähteiden asema tutkielman ensisijaisena lähdeaineistona korostuu. Tutkielmaan valittuja oikeuslähteitä hyödyntämällä pitäisi ainakin teoriassa olla mahdollisuus vastata kysymykseen siitä, mikä on voimassa olevan oikeuden kanta edellä esitettyyn tutkimusongelmaan veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisestä rajasta. Tutkielman päälähteitä ovat I) verolainsäädäntö, II) lainlaadinta-aineisto ja III) kotimainen oikeuskäytäntö. Lisäksi tutkielmassa hyödynnetään kattavasti kotimaista oikeuskirjallisuutta ja muuta vero-oikeudellista materiaalia.

Kirjoitettu laki on oikeudellisessa etusijajärjestyksessä ensisijainen oikeuslähde ja juridisesti sitova (Myrsky 2011: 21). Kun kyse on tulkintatilanteesta, lain soveltajan on aina vedottava lakinormiin. VML 28 § muodostaa tutkimuskysymyksen selvittämisen osalta ensisijaisen normipohjan, joka välittää informaatiota voimassa olevasta kansallisesta verolainsäädännöstämme. Koska väljästi muotoiltu yleislauseke ei sellaisenaan anna riittävästi informaatiota veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisestä laillisuusrajasta, VML 28 §:n tulkintaa ja normin sisältöä on selvitettävä myös muiden virallislähteiden avulla. Säännöstekstin rinnalla tarkastellaan tällöin muun muassa hallituksen esityksiä, jotka lain esitöinä antavat tietoa lainsäätäjän perimmäisestä tarkoituksesta (ks. Virolainen 2012: 4).

Aarnion (1989: 220–221) mukaan oikeuslähteet voidaan luokitella vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin oikeuslähteisiin. Luokittelu perustuu oikeuslähteiden tosiasialliseen velvoittavuuteen. Vahvasti velvoittaviin eli lainkäyttäjää juridisesti sitoviin oikeuslähteisiin kuuluvat muun muassa laki ja maan tapa. Yksittäiset tuomioistuintratkaisut ja niiden pohjalta rakentuva oikeuskäytäntö kuuluvat heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että tuomioistuinten ratkaisupäätösten ja oikeudellisten lausuntojen muodostamilla oikeusohjeilla tai lainkäyttäjän tulkintalinjoilla ei ole juridista sitovuutta. Tuomioistuimissa annetut päätökset asettuvat siis aina lakinormin alapuolelle. Vaikka tuomioistuinratkaisut eivät juridisesti sido lainkäyttäjää, oikeuskäytännöllä on tärkeä rooli erityisesti vero-oikeudessa (Myrsky 2011: 215). Oikeuskäytännön merkitys korostuu erityisesti yleisen veronkiertosäännöksen tulkinnassa ja säännöksen soveltamisedellytysten arvioinnissa. Tämä johtuu ennen kaikkea VML 28 §:n väljästä muotoilusta. Formaalisesti väljän VML 28 §:n soveltamisala ja rajalinjat hahmotuvat näin ollen ainoastaan silloin, kun tarkastelussa huomioidaan aikaisemmat tuomioistuinratkaisut (Tikka 2001: 156–157).

Ylimpien oikeusasteiden vuosikirjaratkaisut, erityisesti KHO:n antamat prejudikaatit ovat avainasemassa tulkittaessa tutkielmaan kannalta keskeisiä oikeus- ja ratkaisuohteita. Oikeustapauksia tarkastelemalla pyritään löytämään sellaisia yhteisiä tekijöitä, jotka indikoivat säännöksen soveltamisedellytysten täyttymistä eli veron kiertämisen laillisuusrajan ylittymistä. Tutkimusongelman ratkaisussa tulee huomioida, että valittu oikeustapausjoukko edustaa vain murto-osaa saatavilla olevista oikeustapauksista ja niiden ratkaisuista. Lisäksi tulee ymmärtää, että vero-oikeus on dynaaminen oikeudenala, jossa yksittäisen prejudikaatin elinikä ja hyödynnettävyys voi muodostua hyvin lyhyeksi (Myrsky 2007 a: 856). Tutkielmassa hyödynnettävien prejudikaattien kohdalla on myös muistettava, että kyseinen ratkaisupäätös on voinut säilyttää prejudikaattiluonteensa,

mutta sen ennakkopäätösarvo on erinäisten tapausten, kuten lakimuutoksen seurauksena voinut heikentyä.

Vaikka tuomioistuimet viittaavat ratkaisupäätöksissään yhä harvemmin kansalliseen tai kansainväliseen oikeuskirjallisuuteen, oikeuskirjallisuudella on silti omanlaisensa asema oikeuslähteenä (ks. Virolainen 2012: 13–14). Riippumatta siitä, että oikeuskirjallisuuden roolia pidetään oikeudellisen ratkaisutoiminnan kannalta kyseenalaisena, sen asemaa muun muassa tarkastelun laajentajana ja keskustelun herättäjänä ei voitane kiistää. Kotimainen oikeuskirjallisuus on kansallisen oikeuskäytännön rinnalla tutkielmassa vahvasti edustettuna. Esimerkkinä voidaan mainita muun muassa edesmenneen professorin Kari S. Tikan laaja ja analyttinen vero-oikeudellinen tuotanto. Lisäksi Kauko Wikströmin ja Reijo Knuutisen teokset ovat tutkielmassa näkyvästi esillä. Esimerkiksi Kauko Wikströmin teos *Yleiset opit verotuksessa* (2008) käsittelee kattavasti verotuksen ydinkohtia ja sivuaa veron kiertoon liittyviä aiheita, kuten VML 28 §:n tulkintaongelmia. Wikströmin teoksen antia hyödynnetään erityisesti tutkielman toisessa ja kolmannessa pääluvussa. Myös Knuutisen teos *Verosuunnittelua vai veron kiertämistä* (2012) käsittelee varsin ansiokkaasti veron kiertämiseen liittyviä teemoja, mistä johtuen teos on valikoitunut tutkielman lähdemateriaaliksi.

Veron kiertämisestä on julkaistu Suomessa kolme väitöskirjaa. Ensimmäinen veron kiertämistä käsitellyt väitöskirja oli Jaakko Voipion *Verotuksen kiertämistä* (1968). Voipion jälkeen veron minimointia ja veron kiertämistä on tarkastellut erityisen ansiokkaasti Kari S. Tikka, jonka ansioihin kuuluu muun muassa VerL 56 §:n eli nykyisen VML 28 §:n tyyppisoveltamistilanteiden systematisointi. Tikan väitöskirja *Veron minimoinnista* (1972) tarjoaa tutkielmalle erinomaisen teoriapohjan, mikä ilmenee teokseen kohdistuvina lukuisina viittauksina. Vaikka Tikan väitöskirjan julkaisusta on kulunut yli 40 vuotta, siinä esitetyt käsitelmäritelmät, teoriat ja tulkinnat ovat monilta osin relevantteja vielä nykyäänkin. Teosta ei siis tule sivuuttaa sen korkean iän johdosta, vaan ennemminkin se voidaan luokitella yhdeksi vero-oikeuden perusteokseksi. Tikan jälkeen veron kiertämisen ongelmia on tarkastellun muun muassa Reijo Knuutinen väitöskirjassaan *Muoto ja sisältö vero-oikeudessa* (2009). Oikeuskirjallisuuden lisäksi tutkielmassa hyödynnetään kattavasti myös *Defensor Legis*, *Lakimies* ja *Verotus*-lehden asiantuntija-artikkeleita.

2 VERON MINIMOINNIN JA VERON KIERTÄMISEN KÄSITTEISTÄ

2.1 Veron minimoinnin käsite ja suhde verosuunnitteluun

2.1.1 Verosuunnittelu

Verotekijän merkitys taloudellisessa päätöksenteossa synnyttää verosuunnittelun tarpeen (Tikka, Nykänen, Juusela & Viitala 2000). Verosuunnittelussa on kysymys oikeusjärjestyksen mahdollistamasta vapaudesta valita kokonaistaloudellisesti tai veroseuraamuksellisesti edullisin toimintavaihtoehto, joka toteutetaan lain sallimissa rajoissa. Verosuunnittelun avulla pyritään ensisijaisesti tunnistamaan taloudellisen päätöksenteon kannalta merkittävät veroseuraamukset, joilla on yhteys verovelvollisen avoinna oleviin toimintavaihtoehtoihin (Tikka 1972: 28–29). Näin ollen verosuunnitteluun ei välttämättä liity vaatimusta pienimmän verorasituksen aiheuttaman toimintavaihtoehdon valinnasta (Myrsky 2007 b: 733). Verovelvollisen päämääristä riippuen verosuunnittelun toissijaisena tarkoituksena voi olla veroja optimoivien toimintavaihtoehtojen tunnistaminen, mutta lähtökohtaisesti verosuunnittelulla pyritään varmistamaan, että veronäkökohdat huomioidaan yhtenä tekijänä tarkasteltaessa ja arvioitaessa eri toimintavaihtoehtojen kokonaistaloudellista edullisuutta (ks. Tikka ym. 2000). Pääsääntöisesti verosuunnittelussa ja siihen perustuvassa päätöksenteossa verot nähdään vain yhtenä kustannuseränä muiden kustannusten joukossa. Tällöin verotekijät eivät ole hallitsevassa roolissa valittaessa liiketaloudellisesti optimaalisinta toimintavaihtoehtoa. Verosuunnittelun osalta voidaan myös todeta se, että tavallisesti suunnitteluun ei sisälly veron minimointia tai veron kiertämistä leimaavaa subjektiivista elementtiä eli veron kiertämisen tai verosta vapautumisen tarkoitusta, sillä päätöksenteossa painottuvat myös monet verotuksesta riippumattomat tekijät. (ks. Lehtonen 2007: 142–143.)

Verosuunnittelu on tärkeä ja luonnollinen osa verovelvollisen talouden suunnittelua. Verosuunnittelussa ennakoidaan järjestelyiden veroseuraamukset, mutta samanaikaisesti varaudutaan myös verojen maksamiseen. Verosuunnittelu ei siis automaattisesti johda verot minimoivan toimintavaihtoehdon valintaan, sillä veronäkökulmalle ei pääsääntöisesti anneta ratkaisevaa merkitystä ihanteellisinta vaihtoehtoa valittaessa. Tässä suhteessa verosuunnittelu poikkeaa veron minimoinnista, jossa veroetujen saavuttaminen on järjestelyiden hallitsevin motiivi. Verosuunnittelua harjoittavan verovelvollisen kannal-

ta kokonaistaloudellisesti edullisin vaihtoehto ei myöskään välttämättä minimoisi suoritettavia veroja. Tämä johtuu siitä, että verot minimoivaan toimintavaihtoehtoon voi sisältyä niin runsaasti muita kustannuksia, että ne ylittävät järjestelyn tuottamat veroedut. (Lehtonen 2007: 142–143; Tikka 1983: 32–33; Wikström 2008: 95.)

Yleisellä tasolla verosuunnitteluksi voidaan luokitella sellainen toiminta, joka tapahtuu vero-oikeudellisten normien asettamissa rajoissa. Verosuunnittelu ei kuitenkaan ole vero-oikeudellisesti relevantti käsite, eikä sille ole löydettävissä yksiselitteistä tai vero-oikeudellisesti pätevää määritelmää. Tämä johtuu osittain siitä, että Suomen oikeusjärjestelmään ei sisälly nimenomaista verosuunnittelua koskevaa säännöstä, vaan verosuunnittelu määrittyy käänteisesti muihin vero-oikeudellisiin ilmiöihin, kuten veron kiertämiseen nähden. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jos verovelvollisen toiminta ei ole veron kiertämistä tai verovilppiä, se on joko verosuunnittelua tai veron minimointia. (ks. Knuutinen 2014 d: 63.) Vaikka verosuunnittelua voidaan pitää varsin moniselitteisenä käsitteenä, yleisellä tasolla verosuunnittelussa on aina kyse verovelvollisen vapaudesta valita verolain tarjoamista vaihtoehdoista itselleen optimaalisin (ks. Immonen 2007: 78).

Verosuunnittelu voidaan jakaa kolmeen tasoon suunnittelun aikajänteen perusteella. Tasot ovat: strateginen, taktinen ja operatiivinen. Jaottelu on osittain harhaanjohtava, sillä käytännössä sekä tasot että veroihin kytköksissä olevat toimenpiteet lomittuvat toisiinsa. Tasoluokittelulla ei myöskään ole pätevää vero-oikeudellista vaikutusta, vaan luokittelu lähinnä havainnollistaa verosuunnittelun käsitettä. Strategisella tasolla verotekijät huomioidaan pitkäjänteisesti. Strategiselle verosuunnittelulle on tunnusomaista päätösten muuttamisen tai uudelleen suuntaamisen vaikeus. Havainnollistavia esimerkkejä pitkän tähtäimen suunnittelusta ovat yritysmuodon valinta ja yritysjärjestelyt. Taktiseen ja operatiiviseen osa-alueeseen linkittyvät järjestelyt ovat puolestaan helpommin muutettavissa. Taktinen verosuunnittelu suuntautuu useampaan tilikauteen ja keskittyy sellaisten keinojen valintaan, joilla asetetut tavoitteet saavutetaan. Verotaktisia valintoja ovat esimerkiksi tilikauden muuttaminen sekä tulon jakaminen ansio- ja pääomatulon kesken. Operatiivisella tasolla suunnittelun aikajänne on lyhyt, usein tili- tai raportointikauden mittainen. Operatiivisen suunnittelun tavoitteena on vaikuttaa verotettavan tulon eli veronalaisen voiton määrään. Lyhyen aikavälin suunnittelussa korostuu lain pykälien noudattaminen ja vero-oikeudellisen toimintaympäristön seuranta. (Ossa 2002: 83–85; Leppiniemi & Walden 2000.)

Verosuunnittelun merkittävin heikkous on siinä, että suunnitteluun liittyy runsaasti tulkintaepävarmuutta ja huomionarvoisia veroriskejä. Koska verosuunnittelun tehtävät ja vaihtoehdot ovat vahvasti sidoksissa sekä taloudelliseen toimintaympäristöön että lainsäädännön ja oikeuskäytännön asettamiin oikeudellisiin ehtoihin, toimintaympäristön tai oikeudellisten ehtojen muutoksilla voi olla verovelvollisen kannalta odottamattomat seuraukset. Verosuunnittelun keskeisin ongelma on näin ollen sen mukanaan tuoma lainsäädäntöriski. Lainsäädäntöriskillä tarkoitetaan käytännössä oikeudellisen epävarmuuden ilmapiiriä, joka korostuu erityisesti pitkän aikavälin suunnittelussa. Lainsäädännön pysyvyys olisi sekä verovelvollisen päätöksenteon että verosuunnittelun avulla valittujen toimintavaihtoehtojen kannalta tärkeää. Laki, erityisesti verolait ovat kuitenkin varsin herkkiä muutoksille. Lakimuutosten seurauksena realisoituvat veroriskit voivat pahimmillaan aiheuttaa verovelvolliselle haitallisia veroseuraamuksia. Realisoituva lainsäädäntöriski voi esimerkiksi vaarantaa valitun toimintavaihtoehdon kannattavuuden. (Myrsky 2007 b: 733; Tikka 2001: 151, 160.)

Lainsäädäntöriskin ohella verosuunnitteluun sisältyy aina myös soveltamisriski. Soveltamisriski liittyy ensisijaisesti verolakien soveltamiskäytäntöön ja verolakien tulkintaan. Muun muassa oikeustilan epäselvyys ja säännösten avoimuus ovat omiaan aktualisoimaan soveltamisriskin toteutumisen. Verosuunnittelun osalta soveltamisriskin toteutuminen voi näyttäytyä muun muassa siten, että tietyissä tilanteissa verotus muodostuu arvioitua kireämmäksi tai tavoiteltua veroratkaisua ei saavuteta. Verosuunnitteluun sisältyvät riskit huomioiden verosuunnittelussa on varsin perusteltua nähdä verojen konstailematon maksaminen todellisenä vaihtoehtona. (Tikka ym. 2000; Wikström 2008: 95.)

2.1.2 Aggressiivinen verosuunnittelu

Verosuunnittelun yhteydessä puhutaan usein myös aggressiivisesta verosuunnittelusta. Aggressiiviselle verosuunnittelulle ei ole annettavissa yksiselitteistä määritelmää, eikä rajanveto aggressiivisen verosuunnittelun ja verosuunnittelun välillä ole täysin selkeä (Valtiovarainministeriö 2014: 2). Tämä johtuu siitä, että käsitteitä käytetään samoissa asiayhteyksissä ja käsitteiden ydinmerkitysten voidaan katsoa olevan hyvin lähellä toisiaan. Sekä verosuunnittelussa että aggressiivisessä verosuunnittelussa on kummassakin kyse oikeusjärjestyksen mahdollistamasta vapaudesta valita kokonaistaloudellisesti edullisin toimintavaihtoehto, joka toteutetaan lain mahdollistamissa rajoissa. Kummasakaan tapauksessa ei siis toimita vastoin verolain säännöstä. Lisäksi kummankin käsit-

teen käyttöyhteydessä mainitaan usein veropohjan kapeneminen, verotulojen väheneminen ja veromoraalikysymykset.

Oikeusjärjestykseen sisältyvät säännökset, määräykset ja normit eivät tunne aggressiivinen verosuunnittelun käsitettä, eikä käsitteellä ole vakiintunutta, yksiselitteistä tai yleisesti tunnustettua määritelmää. Vaikka aggressiivisen verosuunnittelun käsite ei ole oikeudellisesti relevantti, eikä sillä ole myöskään lakiin perustuvaa vero-oikeudellista määritelmää, aggressiivisen verosuunnittelun voidaan käsitteellisesti katsoa sijoittuvan verosuunnittelun ja veron minimoinnin välimaastoon. Verosuunnittelun ja aggressiivisen verosuunnittelun välistä erottelua voidaan pitää jossain määrin keinotekoisena, sillä kummassakin on kyse lainmukaisesta toiminnasta ja toimintavaihtoehtojen veroseuraamusten huomioimisesta. Käsitteiden välille on kuitenkin löydettävissä muutamia erottavia tekijöitä. Keskeisimpänä erona voidaan pitää veron roolia päätöksenteon perustana, joka korostuu erityisesti aggressiivisessa verosuunnittelussa. Tärkeää on kuitenkin huomata, että käsitteitä ei voida erottaa toisistaan oikeudellisten kriteerien avulla. Tämä johtuu siitä, että verosuunnittelu on aina sen aggressiivisuudesta riippumatta lain mukaista tai sen mahdollistamaa toimintaa. (ks. Knuutinen 2014 d: 63.)

Kansainvälisellä ja kansallisella tasolla käytävän keskustelun perusteella aggressiivisella verosuunnittelulla voidaan tarkoittaa hyvin monenlaisia verovetoisia järjestelyjä. Tämä ilmenee muun muassa Euroopan komission 6.12.2012 antamasta aggressiivista verosuunnittelua koskevasta suosituksesta. Komission suosituksessa ei ole annettu nimenomaista määritelmää aggressiiviselle verosuunnittelulle, mutta toimintaa ja sen luonnetta on kuitenkin pyritty havainnollistamaan aggressiivisen verosuunnittelun pyrkimyksiä yksilöimällä. Komission suosituksen mukaan sekä perinteisille että kehittyneimmille verosuunnittelukäytännöille on ominaista verovelvollisuuden pienentäminen sellaisten laillisten järjestelyjen avulla, jotka ovat ristiriidassa lain perimmäisen tarkoituksen kanssa. Komission suositus ei tältä osin tee eroa verosuunnittelun ja aggressiivisen verosuunnittelun välille. (ks. Euroopan komissio 2012: 2.) Merkittävimmät erot käsitteiden välillä liittyvätkin veronäkökulmat huomioivien järjestelyjen pyrkimyksiin. Siinä missä perinteisen verosuunnittelun voidaan katsoa huomioivan verokustannukset osana toimenpidekokonaisuutta, aggressiivisella verosuunnittelulla katsotaan tähdättävän tietoiseen ja tavoitteelliseen verojen minimointiin. Aggressiivisessa verosuunnittelussa verokustannukset ja niiden tietoinen minimointi nousevat tällöin toimenpidevaihtoehdon ensisijaiseksi valintakriteeriksi. Aggressiivisen verosuunnittelun tavoitteeksi voidaan näin ollen asettaa alhaisimman mahdollisen verorasituksen saavuttaminen lain sallimin keinoin.

Euroopan komission suosituksen mukaan aggressiivisessa verosuunnittelussa pyritään verovelvollisuuden pienentämiseen hyödyntämällä kansallisen verojärjestelmän muutoseikkoja tai useamman verojärjestelmän keskinäisiä eroja (Euroopan komissio 2012: 2). Aggressiivisessa verosuunnittelussa verovelvollisen suorittamien toimenpiteiden pyrkimyksiä ja toteuttamismenetelmiä voidaan luonnehtia perinteisen verosuunnittelun pyrkimyksiä hyökkäävämmiksi. Aggressiivisella verosuunnittelulla tarkoitetaan siis sinänsä laillista järjestelyä, jonka avulla hyökätään jotakin oikeana tai hyväksyttävänä pidettävää tarkoitusta tai normia vastaan. Perinteisestä verosuunnittelusta poiketen, aggressiivisessa verosuunnittelussa pyritään tietoisesti hyödyntämään verolainsäädännön epätäydellisyyttä ja etsimään lainsäädännöllisiä aukkoja. Aggressiivisessa verosuunnittelussa ei näin ollen kunnioiteta verolain tarkoitusta, vaan järjestelylle voidaan hakea oikeutusta lain formaalisesta esitystavasta eli lain sanamuodosta. (ks. Knuutinen 2014 d: 63–64.) Aggressiiviseen verosuunnitteluun tulisikin viitata pääsääntöisesti niissä tilanteissa, joissa verovelvollisen katsotaan tietoisesti etsivän verolainsäädännöllisiä aukkoja, joita hyödyntämällä asetetut verotukselliset tavoitteet saavutetaan. Niissä tilanteissa, joissa verovelvollisen lähtökohtaisena päämääränä on selvittää, arvioida ja ennakoida taloudellisten toimintavaihtoehtojensa veroseuraamukset ilman verotekijän erityistä korostamista kyse on pääsääntöisesti verosuunnittelusta.

Verosuunnittelua ei voida pitää hetkellisenä toimenä, vaan se suuntautuu pääsääntöisesti pitkälle tulevaisuuteen (Myrsky & Rabinä 2011: 197). Aggressiivisen verosuunnittelun kohdalla voidaan havaita, että taloudellisen toimenpiteen tarkastelujakson pituus on lyhyempi kuin perinteisessä verosuunnittelussa. Toisin sanoen aggressiivisessa verosuunnittelussa verotuksellisen toimenpiteen tarkastelujakson pituus voi olla hyvinkin kapea. Osittain tämä voi johtua siitä, että aggressiivisessa verosuunnittelussa verovelvollinen pyrkii etsimään lainsäädännöllisiä aukkoja, joihin lainsäätäjät ei ole vielä ehtinyt reagoida. Mitä pidemmäksi taloudellisen toimenpiteen tarkastelujaksoa venytetään, sitä todennäköisempää on, että lainsäätäjät havaitsee aukon ja suorittaa tarvittavat toimet aukon tukkimiseksi.

Yhteiskunnallisen tarkastelun tasolla on tyypillistä, että verovelvollisen taloudellisia ja verotuksen aktualisoivia toimia arvioitaessa huomio kiinnitetään erilaisiin moraalisisidonnaisiin näkökulmiin. Tällaisia voivat olla muun muassa verovetoisten toimenpiteiden oikeudenmukaisuuden arvioiminen ja lain hengen vastaisuuden puolesta argumentoiminen. Tällöin oikeustoimen verotaloudelliset seuraukset määrittelevät pääsääntöisesti verosuunnittelun kohteena olevan toimenpiteen aggressiivisuuden. Aggressiivisuudella pyritään tällöin korostamaan toimenpiteen synnyttämää fiskaalista vaikutusta

painottamalla esimerkiksi toimenpiteestä aiheutuvan verovajeen suuruutta ja siitä seuraavaa verotulojen vähenemistä. Koska kyseessä ei ole oikeudellisesti relevantti käsite, voitaneen todeta, että moraalinen arviointi on hyväksyttävää.

2.1.3 Veron minimointi

Veron minimointi on läheisessä suhteessa verosuunnitteluun. Veron rooli päätöksenteon perustana erottaa käsitteet kuitenkin toisistaan. Lähtökohtaisesti kysymys on siitä, millainen painoarvo veronäkökulmalle annetaan. Siinä missä verosuunnittelussa verot nähdään yhtenä kustannuseränä muiden kustannusten joukossa, veron minimoinnissa verot ja verokustannukset ovat keskeisessä tai hallitsevassa asemassa. (Wikström 2008: 95.) Veron minimointijärjestelyinä voidaan tällöin pitää niitä verovelvollisen toimenpiteitä, joihin ryhtymisen ainoana tai hallitsevana motiivina on ollut konkreettisen veroedun saavuttaminen (Tikka 1972: 26).

Veron minimointi sijoittuu sekä illegaalisen että legaalisen veron torjunnan alueelle. Veron optimointi- ja minimoimisjärjestelyistä suurin osa tapahtuu lain sallimin menettelin, jolloin veron kiertämisen raja ei ylity. Tällöin VML 28 §:n veronkiertonormia ei sovelleta, vaan päädytään verovelvollisen esittämään tulkintaan. Toisinaan verovelvollisen suorittaman järjestelyn kohdalla voidaan todeta, että verolain normi ei ole sovellettavissa verovelvollisen esittämiin vaatimuksiin, jolloin esitetyistä vaatimuksista voidaan poiketa. Vero-oikeudellisesti mielenkiintoisimman ja kiistanalaisimman tarkastelukohteen muodostavat sellaiset tilanteet, joissa verolain säädöksen ja olemassa olevien toiseikkojen suhde ei ole ilmeinen. (Tikka 1972: 1–2.) Tällöin kyseessä on tulkintatilanne, jossa esiintyy vahvoja argumentteja niin hyväksyttävän veron minimoinnin kuin ei-hyväksyttävän veron kiertämisen puolesta. Kiinnostavaa on se, että valmista ratkaisumallia rajanveto-ongelman ratkaisemiseksi ei ole. Kyse on laintulkinnan rajojen testauksesta, mutta myös niiden määrittelystä.

Onnistunutta veron minimointia eli tilannetta, jossa verovelvollisen esittämä kanta verotuksen toimittamisesta hyväksytään, voidaan luonnehtia veron säästämiseksi. Tämän käsitteen alle voidaan sijoittaa kaikki ne verovelvollisen toimenpiteet, jotka hyväksytään verotuksessa ja näin ollen johtavat verovelvollisen tavoittelemaan veroetuun. Veron säästäminen voidaan nähdä veron minimoinnin alakäsitteenä, jonka rinnakkaiskäsite on veron kiertäminen. Tämä tarkoittaa sitä, että verovelvollisen toimenpiteen nimeäminen veron minimoinniksi ei vielä indikoi sitä, kuinka siihen suhtaudutaan verotuksessa.

Käytännössä veron minimointi sijoittuu siis harmaalle alueelle, jossa käydään rajaa laillisuuden ja laittomuuden välillä. (Tikka 1972: 21, 28; Wikström 2008: 98–99.)

2.2 Veron kiertämisen käsite ja suhde veron torjuntaan

2.2.1 Legaalinen veron torjunta

Veron torjunnan määritelmä pohjautuu suomalaisessa oikeusjärjestelmässä vahvasti Kari S. Tikan luomaan systematiikkaan. Systematiikan yläkäsitteenä on veron torjunta, jonka piiriin kuuluvat kaikki ne toimet, joita hyväksikäyttämällä verovelvollinen pyrkii vapautumaan verosta taloudellisena rasitteena eli kustannustekijänä. Yksinkertaistettuna verovelvollisen veronkiertämistoimet voidaan luokitella ryhmäksi verontorjuntareaktioita. Tavallisempaa on kuitenkin jaotella toimet niiden vero-oikeudellisen hyväksyttävyyden perusteella joko legaalisiin tai illegaalisiin verontorjuntareaktioihin. Legaalisen eli laillisen veron torjunnan kenttään sijoittuvat oikeusjärjestyksen hyväksymät toimet. Illegaalisen eli laittoman veron torjunnan alaan kuuluvat puolestaan sellaiset järjestelyt, joita ei voida pitää lainsäädännöllisesti hyväksyttävinä. (Ossa 2002: 85; Lehtonen 2007: 140; Tikka 1972: 24.)

Kun verolaki mahdollistaa lievän veroseuraamuksen tai verosta vapautumisen, voidaan puhua legaalisesta veron torjunnasta. Legaalinen veron torjunta jakautuu pääsääntöisesti kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat verotukien hyväksikäyttö, muodollinen veron välttäminen ja aineellinen veron välttäminen. Toisinaan lainsäätäjällä on veropoliittinen intressi kannustaa verovelvollista turvautumaan verontorjuntareaktioihin. Lainsäätäjän tietoinen pyrkimys ohjata ja rohkaista verovelvollista toteuttamaan veroetuihin tähtääviä järjestelyjä mahdollistaa verotukien hyväksikäytön. Lainsäätäjä voi kannustaa verovelvollista veroedullisten toimenpiteiden toteuttamiseen esimerkiksi erilaisten verohuojennusten avulla. Lainsäätäjän suosimat ja verovelvolliselle mahdollistetut toimenpiteet voivat olla myös luonteeltaan sellaisia, jotka verovelvollinen tavallisesti, ilman verohelpotusta sivuuttaisi. (Tikka 1972: 24; Knuutinen 2012: 8.)

Huolimattomasti laadittu säännös ja muut lainsäädännön puutteet mahdollistavat muodollisen veron välttämisen. Muodollisessa veron välttämisessä verovelvollinen käyttää hyväkseen verolainsäädännön aukkoja eli porsaanreikiä (ks. Lehtonen 2000: 46–47; Tikka 1972: 24). Muodollisille veronvälttelypyrkimyksille on luonteenomaista vero-

säännösten muotoiluun liittyvien heikkouksien tai verojärjestelmän rakenteellisten ongelmakohtien hyödyntäminen. Lainsäätäjän tarkoituksena ei ollut mahdollistaa veroodun saavuttamista, mutta verovelvollisen järjestelyjä ei kuitenkaan voida evätä voimassa olevan lain nojalla. (Ossa 2002: 85–86.) Suomen verolainsäädännöstä ei löydy nimenomaista säännöstä, joka kieltäisi aukkoja hyödyntävät järjestelyt. Aukkojen hyväksikäyttöä voidaan tällöin pitää sallittuna veron torjunnan muotona. Verovelvollisen muodolliselta verontorjuntajärjestelyltä edellytetään ainoastaan sitä, että toimen taloudellinen luonne vastaa järjestelyn varsinaista tarkoitusta ja järjestely sellaisenaan mahduttaa lainsäädännön aukosta (Wikström 2007: 455).

Vero-oikeuden eräs lähtökohta on se, että verotettavaa tuloa ei synny ilman realisoituvia transaktioita (Knuutinen 2006: 803). Tämä lähtökohta mahdollistaa aineellisen veron välttämisen. Aineellisen veron välttämässä on kysymys niistä toimista, joista verovelvollinen tietoisesti vetäytyy perimmäisenä tarkoituksenaan välttää muuten syntyvä verorasitus. Verovelvollinen voi esimerkiksi kieltäytyä lisätyöstä tai jättää yritysjärjestelyn toteuttamatta, mikäli hän haluaa välttää järjestelyn veroseuraamukset. (Tikka 1972: 24.)

2.2.2 Illegaalinen veron torjunta

Illegaalinen eli laitton tai ei-hyväksyttävä veron torjunta on kysymyksessä silloin, kun verovelvollisen tavoittelema veroetu evätään lakinormin perusteella. Järjestelyn luonteesta riippuen verovelvolliselle voidaan lisäksi asettaa rikosoikeudellinen tai muu rangaistusluonteinen sanktio suoritettun toimen johdosta. Illegaalisen veron torjunnan ryhmään sijoittuvat veropetokset, muu ilmoitusvelvollisuuden rikkominen ja veron kiertäminen. Veropetos tai muu ilmoitusvelvollisuuden rikkominen lukeutuvat edellä mainittuihin rikosoikeudellisesti sanktioituihin veron torjunnan muotoihin, joiden osalta laissa on säädetty rikosoikeudellinen seuraus. Veron kiertämiseen puututaan puolestaan sellaisen lakinormin nojalla, joka ei säädi rangaistuksen luonteista seuraamusta. (Lehtonen 2007: 141; Tikka 1972: 24.)

Tikan (1972) luomassa systematiikassa sekä veropetos että muu ilmoitusvelvollisuuden rikkominen voidaan sijoittaa verovilpin kategoriaan. Verovilpiksi kutsutaan niitä toimenpiteitä, joiden avulla verovelvollinen pyrkii abstraktisen verovelan synnyttäneiden tosiseikkojen toteuduttua vapautumaan suoritettavasta verosta. Huomionarvoista on tällöin se, että verovelvollisen veronmaksuvelvollisuus on kiistattomasti todennettavissa verolain nojalla. Rikosoikeudellisten sanktioiden rinnalla vero-oikeudellisina seuraa-

muksina verovelvolliselle voidaan langettaa veronkorotus tai veroviranomainen voi suorittaa arvioverotuksen. (Ossa 2002: 86.)

Veropetostapauksissa on kysymys verovelvollisen pyrkimyksestä saada suoritettava vero liian alhaiseksi. Veronmaksuvelvollisuuden alentamiseksi tai jopa sen välttämiseksi verovelvollinen menettelee tahallisesti vastoin lakia (ks. Andersson 1996: 128). Veropetoksen kiistattomimmat tekotapatunnusmerkit jakautuvat väärän tiedon antamiseen, veron määräämiseen vaikuttavan tiedon salaamiseen ja ilmoittamisvelvollisuuden tai muun veron määräämiseen vaikuttavan velvollisuuden laiminlyöntiin. Kiistanalaisin tunnusmerkistö käsittää puolestaan ne toimet, joissa verovelvollinen toimii veronvälttelytarkoituksessa ”muuten petollisesti”. Veropetoksia ovat esimerkiksi veron välttämiseksi laadittu valheellinen kirjanpito tai veroviranomaiselle luovutettu väärä tieto saaduista tuloista. Jälkimmäisessä tapauksessa kysymys voi olla esimerkiksi tulon ilmoittamisesta todellista tuloa pienempänä. (Lehtonen 2007: 144–145; Wikström 2008: 137–138.)

2.2.3 Veron kiertäminen

Valtaosa veron kiertämisen problematiikasta tiivistyy veron kiertämisen käsitteeseen ja sen merkityssisältöön. OECD määrittää veron kiertämisen seuraavasti: kyseessä on termi, jota on vaikea määritellä, mutta jota yleisesti käytetään kuvaamaan niitä verovelvollisen toimia, joilla hän pyrkii vähentämään veronmaksuvelvollisuuteensa perustuvaa veron määrää, ja vaikka toimi olisi muodollisesti lainmukainen se on tavallisesti ristiriidassa lain tarkoituksen kanssa (OECD 2014). Kuten OECD:n määritelmästä ilmenee, veron kiertämisen käsite on sekä sisällöltään että käyttöedellytyksiltään varsin avoin. Vastaavaa määritelmää veron kiertämiselle ei esiinny Suomen kansallisessa lainsäädännössä, vaikka VML 28 § kantaakin nimeä veron kiertäminen. Myöskään lainlaadinta-aineistoissa tai KHO:n ennakkopäätöksissä ei nimenomaisesti määritellä tai tarkenneta veron kiertämisen käsitesisältöä. Veron kiertämisen käsitettä esiintyy myös kansallisessa oikeuskirjallisuudessa. Tästä huolimatta oikeuskirjallisuus ei anna yksiselitteistä tai yleisesti hyväksyttyä määritelmää veron kiertämiselle. Toisinaan käsitteen määrittely on saatettu jättää myös tekemättä. Toisaalta, kun veron kiertämisen käsitteen tarkastelussa huomioidaan sen erilaiset käyttö- ja asiayhteydet, voidaan todeta, että eri yhteyksissä käsite saa erilaisen merkityssisällön. (ks. Tikka 1972: 10–12.)

Veron kiertämisen käsitettä voidaan tarkastella lain kiertämisen kautta. Lain kiertämisessä on kyse menettelystä, joka ei nimenomaisesti ole vastoin oikeussäännöksen sana-

muotoa, mutta tekee tyhjäksi lain ration eli tarkoituksen. Lain kiertäminen voi aktualisoida veron kiertämisen muodossa. Tällöin verovelvollisen toteuttama järjestely ei suoranaisesti ole vastoin oikeussäännöksen sanamuotoa, vaan ennemminkin sen tarkoitusta. Kiertämisen kohteena ei siis ole varsinainen oikeussäännös, vaan lain perimmäinen tarkoitus. (Knuutinen 2012: 6.) Veron kiertämisen osalta tämä tarkoittaa sitä, että verovelvollinen pyrkii järjestelemään toimensa sellaisiksi, ettei verolakia rasittavan säännöksen tunnusmerkistö toteutuisi. Verovelvollinen siis suunnittelee toimensa niin, että säännöstä siihen sovellettaessa päädytään suoritettavan veron minimoivaan tulkintaan. Hyväksyttävänä järjestelynä tämä ei kuitenkaan täytä lain ratiota eli lain tarkoitus ei toteudu. (Tikka 1972: 12, 16, 18.)

Oikeustieteellisessä kirjallisuudessa termiä veron kiertäminen käytetään toisinaan myös lainsoveltajalähtöisesti. Tällöin termillä on välitön yhteys olemassa olevan verolain normiin. Tällaisessa käyttöyhteydessä veron kiertämistä voidaan luonnehtia menettelyksi, jossa verovelvolliselta evätään hänen esittämä tulkinta tavoiteltavasta veroedusta, joko veronkiertoa koskevan yleissäännöksen tai erityissäännöksen nojalla. Esimerkiksi tuloverotuksessa käsite kytkeytyy tällöin VML 28 §:n soveltamistilanteisiin. Näin ollen käsitteen käyttö edellyttää, että verovelvollisen vaatimuksista huolimatta toimenpiteeseen sovelletaan verolakia rasittavaa säännöstä tai vastaavasti ei suosita soveltavaa säännöstä. (Penttilä 2007: 324; Tikka 1972: 19, 27.) Lainsoveltajalähtöinen käsitelmäriitelmä on monella tapaa ongelmallinen. Tämä johtuu siitä, että käsite määrittyy formaalisesti väljän verolain normin, oikeusharkinnan ja verovelvollisen toiminnan kautta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että veron kiertämisen termi käsitteellistyy oikeudellisen ratkaisutoiminnan sivutuotteena. Merkittävin ongelma lainsoveltajalähtöisessä käsitteen tarkastelussa on kuitenkin se, että veron kiertämisen määritelmään sisältyy tällöin runsaasti tulkinnanvaraisuutta, eikä sitä näin ollen voida yleistää koskemaan vain tiettyjä verovelvollisen järjestelyjä.

Yksinkertaisimmillaan veron kiertäminen voidaan ymmärtää tavanomaisesta vaihdantakäyttäytymisestä poikkeavina järjestelyinä, joilla verovelvollinen pyrkii saavuttamaan verolain tarkoitukseen vieraita veroetuja (Tikka 1972: 20–21, 27–28). Tästä näkökulmasta katsottuna veron kiertämiselle voidaan muodostaa luonnehdinta, jota hyödynnetään veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen laillisuusrajan tarkastelun yhteydessä. Kyseisessä luonnehdinnassa veron kiertämistä kuvataan sellaisina verovelvollisen järjestelyinä, joissa säännöksen sanamuodon normaalin tulkinnan ja lain tarkoituksen välille on viritetty keinotekoinen jännitystila. Kyseisessä tarkastelutavassa oletetaan, että verovelvollinen tavoittelee veroetuja veroja minimoivilla toimenpiteillä. Tällöin

veron kiertämiseksi luonnehdittavilta järjestelyiltä edellytetään nimenomaista veronminimointitarkoitusta. Olennaista on myös se, että veron kiertämisestä puhutaan vain niissä tapauksissa, joissa verovelvollisen tavoittelema veroetu on evätty poistamalla säännöksen sanamuodon ja lain tarkoituksen välinen jännite olemassa olevaa veronkiertonormistoa soveltamalla. Tutkielman osalta kyseessä on tällöin VML 28 §:n soveltamistilanne.

Vero-oikeuden piirissä esiintyy erimielisyyttä siitä, tulisiko veron kiertämisen käsitteen yhtenä käyttöedellytyksenä olla subjektiivinen tekijä eli joko veron kiertämisen tai verosta vapautumisen tarkoitus, vai voitaisiinko käsitteen käytössä tyytyä ainoastaan objektiivisten tunnusmerkkien täyttymiseen. Objektiivisessä tarkastelutavassa käsitteen keskiössä ovat vain sellaiset verovelvollisen järjestelyt, jotka virittävät ristiriidan lain sanamuodon normaalin tulkinnan ja lain tarkoituksen välille. Verovelvollisen toimien perimmäiset motiivit jäävät tällöin tarkastelun ulkopuolelle. Kun käsitteen käyttöedellytyksen rajoja laajennetaan ja subjektiivinen tekijä huomioidaan, veron kiertämiseen liittyvien tulkintaongelmien tarkastelu muuttuu hedelmällisemmäksi. Käsitteen laajempi tarkastelu tuo lähtökohtaisesti paremmin esille tulkintaongelman erityispiirteet. Edellä esitetyn mukaisesti onkin perusteltua katsoa, että veron kiertämiseksi leimataan tässä yhteydessä vain sellaiset toimet, jotka lakia sovellettaessa virittävät jännitystilan säännöksen sanamuodon normaalin tulkinnan ja lain tarkoituksen välille, ja joiden taustalla on nimenomainen veronminimointitarkoitus. (ks. Tikka 1972: 14–17.)

2.2.4 Veropako ja näennäisoikeustoimet

Verovelvollisen verontorjuntajärjestelyt voivat konkretisoitua veropakona. Veropaolla tarkoitetaan tavallisesti sellaisia verovelvollisen järjestelyjä, joissa vero-objekti siirretään ankaramman verovallan alaisuudesta lievemman verovallan alaisuuteen. Käsitteellisesti veropaolla tulisi kuvata vain niitä veronminimointijärjestelyjä, jotka synnyttävät verolain alueellista ulottuvuutta käsittäviä ongelmia. Tällöin veropaossa on kysymys valtioiden verotusoikeuden ulottuvuudesta, joka perustuu maiden kansallisten verolaki-eroavuuksiin. (Tikka 1972: 28; Wikström 2008: 98–99.)

Valtiot ovat usein oikeudellisesti suvereenieja, jolloin ne voivat asettaa kansallisen lainsäädäntönsä rajat. Suvereniteetti mahdollistaa käytännössä katsoen sen, että jokaisella valtiolla on mahdollisuus rakentaa verojärjestelmänsä sellaiseksi, että verovelvollisen kohtaamat veroseuraamukset ovat hyvin vähäiset tai niitä ei synny lainkaan. Tämä tarkoittaa sitä, että valtiot voivat houkuttaa kansainvälisiä yrityksiä verotusvaltansa piiriin

tarjoamalla niille edullisia verosäännöksiä tai painottamalla löyhää verovalvontaa. Veropaon perusta nojaa tällöin vahvasti kansainväliseen verokilpailuun, jossa valtiot laskevat veroprosenttejaan ja pyrkivät samalla rakentamaan verovelvollisia hyödyttäviä verosopimusverkostoja. (Tikka 1972: 28; Helminen 2012: 47–48; Helminen 2013: 89–90; Penttilä 2007: 325, 327.)

Veron kiertämisen yhteydessä puhutaan usein myös näennäisoikeustoimista eli vale- tai peiteltyistä oikeustoimista. Erityisesti veron kiertämistä koskevassa tarkastelussa käsitteet on syytä pitää toisistaan erillään. Syy löytyy käsitteiden poikkeavista sisällöistä ja niiden erilaisista käyttöyhteyksistä. Tavanomaisesti veron kiertämisellä luonnehditaan verovelvollisen menettelyjä, jotka eivät ole vastoin verolain säännöksen formaalista muotoa, mutta tekevät tyhjäksi säännöksen ration eli tarkoituksen. Veronkiertämisilmion tavanomaisesta tunnusmerkistöstä poiketen näennäisoikeustoimet eivät viritä jännitystä lain säännöksen sanamuodon normaalin tulkinnan ja lain ration välille. Näennäisoikeustoimien kohdalla kysymys on ennemminkin osapuolten välisen tietoisien oikeustoimitahdon puuttumisesta. Koska näennäisoikeustoimet ovat jo sopimusoikeudellisesti pätemättömiä, ne jäävät myös VML 28 §:n soveltamisen ulkopuolelle. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa sitä, että verotuksellisesti näennäisoikeustoimet voidaan sivuuttaa, jolloin toimet tulkitaan niiden todellisen luonteen ja tarkoituksen mukaisesti. (Tikka 1972: 12, 16–17; Andersson 1996: 42.)

Näennäisoikeustoimet jakautuvat kahteen ryhmään oikeustoimen luonteen perusteella. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat simuloitujen eli valeoikeustoimien muodostavat puolestaan dissimuloitujen eli peiteltyjen oikeustoimien. Yleisesti voidaan todeta, että kaikkia näennäisoikeustoimia yhdistää oikeustoimitahdon tietoinen puuttuminen. Simuloitussa eli valeoikeustoimessa on kysymys sopijapuolten fiktiivisestä tahdonilmauksesta, jonka asianosaisten ovat tehneet yksimielisessä yhteisymmärryksessä ja ainoastaan näön vuoksi. Sopijapuolten tekemää oikeustoimea ei siis ole tarkoitettu sitovaksi, eikä se vastaa asianosaisten faktista tahtoa. Kumpikin osapuoli on näin ollen tietoinen siitä, että oikeustoimi ei ole todellinen. Simuloitujen oikeustoimien taustalla on oikeustoimitahdon puuttuminen. Valeoikeustoimen avulla pyritään näin ollen ainoastaan harhauttamaan kolmatta osapuolta, esimerkiksi veroviranomaista. (Tikka 1972: 16; Voipio 1968: 38.)

Dissimuloitu eli peitelty oikeustoimi pyritään saattamaan voimaan, mutta sen avulla halutaan peittää toinen, vakaasti tahdottu oikeustoimi. Dissimuloitujen oikeustoimien sisältävät näin ollen kaksi osaa, todellisen oikeustoimen ja valeoikeustoimen. Todellinen

oikeustoimi sisältää pätevän oikeustoimen, esimerkiksi omaisuuden pätevän luovutuksen. Valeoikeustoimella osapuolet pyrkivät puolestaan peittämään todellisen ja vakaasti tahdotun oikeustoimen. Esimerkiksi osapuolet ovat voineet solmia vuokrasopimuksen, jonka oikeustoimiluonne vastaa kuitenkin kauppaa. Osapuolten välinen sopimus on siis oikeudellisesti pätemätön, koska asianosaisten vakaana oikeustoimitahtona on ollut asunnon kauppa ja luovutuksen saajasta on todellisuudessa tullut sopimuskohteen todellinen omistaja. Verotuksessa asianosaisten vuokrasopimus sivuutetaan ja verotus toimitetaan oikeustoimen todellisen luonteen eli kaupan mukaan. (Voipio 1968: 38; Kukkonen 2008: 524.)

Vale- ja peiteltyjen oikeustoimien osalta on vielä syytä tähdentää, että näennäisoikeustoimien ja vero-oikeudellisten kompetenssinormien, kuten VML 28 §:n soveltamisala on eriteltävä toisistaan. Mikäli verotuksessa katsotaan, että verovelvollisen toimi on tulkittavissa joko simuloiduksi tai dissimuloiduksi oikeustoimeksi, veronkiertonormien tarkastelu voidaan sivuuttaa. Vero-oikeudellisessa tarkastelussa näennäisoikeustoimet sijoittuvat veropetoksen kategoriaan, jonka tunnusmerkistö luonnehditaan RL 29 luvun 1 §:ssä. Kyseinen pykälä huomioiden, näennäisoikeustoimet kytkeytyvät joko väärän tiedon antamiseen tai veron määräämiseen vaikuttavan seikan salaamiseen. (Lehtonen 2007: 141–142.)

3 VERON MINIMOINNIN JA VERON KIERTÄMISEN VÄLINEN RAJANVETO

3.1 Verolakien soveltaminen ja tulkinta

Verolakien soveltamisessa on kyse oikeudellisen ratkaisun tekemisestä yksittäisessä tapauksessa. Tällöin lainkäyttäjä soveltaa vero-oikeudellista normia ratkaisun kohteena olevaan tapaukseen. Verolakien soveltamisessa korostuu legaliteetti- eli laillisuusperiaate. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että veron jokaiselle elementille on löydettävä suora tuki voimassa olevasta verolainsäädännöstä, kun verolain soveltamista harkitaan. Mikäli voimassa oleva lainsäädäntö ei tue normin soveltamista eli nimenomainen verosäännös puuttuu, verolain soveltaminen yksittäiseen tapaukseen ei ole mahdollista. (Wikström 1997: 333.)

Esimerkkinä edellä kuvatus tilanteesta voidaan mainita tapaus KHO 2008:6, joka koski verovelvollisen oikeutta nostaa yhtiöstä saamansa ansiot osinkoina osakesarjakohtaisesti. Tapauksesta annetussa päätöksessä KHO totesi muun muassa seuraavaa: ”*Kun osingon peruste oli määrätty yhtiöjärjestyksessä eikä osakkailla ollut harkintavaltaa osingonjaon kohdistumisessa osakesarjojen kesken, yhtiön jakama osinko katsottiin, lainsäädännön nykytila huomioon ottaen, veronalaiseksi osinkotuloksi, joka verotetaan osingonsaajasta riippuen siten kuin tuloverolaisissa ja elinkeinotulon verottamisesta annetussa laissa säädetään.*” Lainsäädännön nykytilaa koskevalla viittauksella KHO:n voidaan katsoa tarkoittaneen sitä, että voimassa oleva verolainsäädäntö huomioiden lainkäyttäjä ei voi puuttua tapaukseen. KHO siis katsoi, ettei voimassa olleeseen verolainsäädäntöön sisältynyt normia, joka olisi tukenut verovelvollisen osinkona nostaman ansion verottamista hänen ansiotulonaan.

Verolait sääntelevät nopeasti muuttuvia taloudellisia olosuhteita, mutta lainsäädäntö ei uudistu yhtä nopeasti. Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset ovat tällöin omiaan aiheuttamaan jännitteitä verovelvollisten suorittamien taloudellisten toimenpiteiden ja verolainsäädännön välille. Mikäli lainsäätäjät ei kykene reagoimaan vero-oikeudellisessa toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin riittävän nopeasti, taloudellisten toimien ja normien välinen jännite siirtyy lain soveltamistoimintaan. (Wikström 1997: 333; Wikström 2008: 27.) Koska taloudelliset muutokset tapahtuvat yhteiskunnassa yleensä hyvin nopeasti ja verotukselliset järjestelyt muuttuvat samanaikaisesti aiempaa monimut-

kaisemmiksi, vallitsevan taloudellisen todellisuuden ja verolainsäädännön väliset jännitteet kohdataan yhä useammin lain soveltamisen tasolla.

PeL 81.1 §:n mukaan verosta säädetään lailla, joka sisältää säännökset verovelvollisuudesta, veron suuruudesta ja verovelvollisen oikeusturvasta. Tämä tarkoittaa sitä, että veroja ei voida asettaa tuomioistuimien päätöksillä. Vaikka verosta säädettäisiin lailla, vero-oikeudellinen normisääntely ei kuitenkaan aina anna vastausta jokaiseen yksittäiseen kysymykseen (ks. Knuutinen 2014 e: 186). Osittain tämä on seurausta vallitsevasta lainsäädäntötekniikasta, jossa vero-oikeudelliset normit muotoillaan tarkoituksellisesti varsin väljästi. Väljäksi muotoiltu lainsäädäntö johtaa usein siihen, että säännökset muodostuvat sisällöltään epätäydellisiksi ja laki muodostuu aukolliseksi. Verolakien formaalinen väljyys johtaa poikkeuksetta tilanteeseen, jossa lainsäätäjän on lain soveltamisharkinnassa tukeuduttava normin tulkintaan.

Oikeuden soveltamista voidaan kuvata eräänlaiseksi normin kielellisen merkityksen työstämiseksi. Koska verolainsäädännön normit on muotoiltu kielellisesti oikeuslauseiksi, niiden soveltaminen on kielestä riippuvaista. Tästä johtuen veronormin soveltaminen vaatii aina tulkintaa. (ks. Nuotio 2005: 130.) Verolakien tulkinnassa on kysymys oikeussäännösten oikeudellisen sisällön selvittämisestä. Yleisellä tasolla voidaan sanoa, että tulkinta on lauseiden ja sanojen merkityksen selvittämistä (Makkonen 1981: 121). Erityisesti vero-oikeudessa oikeussäännön sisällön selvittämisessä kieli on keskeisessä asemassa. Kieli on oikeudellisten normien muotoilemisen väline ja se asettaa rajoituksensa sille, kuinka asiat voidaan normeissa kuvata. Verosäännöksissä esitetyt kielelliset ilmaisut ovat harvoin riittävän yksiselitteisiä, mistä johtuen sääntelyä voidaan luonnehtia epätäydelliseksi ja lainsäädäntöä aukolliseksi. Toisaalta myös verosäännösten kirjoittamiseen käytävissä olevien oikeudellisten termien määrä on rajallinen. Vaikka termien määrä on rajallinen, niitä pitäisi pystyä soveltamaan lukuisiin erilaisiin transaktioihin. Verolainsäädännön kielelliset heikkoudet johtavatkin usein siihen, että verosäännösten soveltamisharkinnassa joudutaan turvautumaan säännöksen moniulotteiseen tulkintaan. (Knuutinen 2009: 58–59, 147.)

Tulkintatilanteissa etsitään vastausta kysymykseen miten ongelma tulisi ratkaista eli miten lakitekstiä olisi tulkittava (Aarnio 1971: 47). Verolakien tulkinnan kohteena eivät ole varsinaiset oikeusnormit, vaan säännöksiin sisältyvät termit eli kielelliset ilmaukset, jotka antavat tietoa tarkasteltavan oikeusnormin olemassaolosta. Verosäännösten tulkintaproblematiikan keskeisin kysymys on, miten yksittäisen säännöstekstin merkityssisältö määrätään. (Makkonen 1981: 122.) Oikeusteoriassa on perinteisesti esitetty erilaisia

tulkintametoiteita, joita tulisi hyödyntää tulkinnan tukena ja sen tuottamisessa. Tulkinta-teorioiden perustyyppit on tavallisesti jaettu neljään pääryhmään: historialliseen tulkintaan, objektiiviseen tulkintaan, grammatikaaliseen tulkintaan ja systemaattiseen tulkintaan. (Aarnio 1978: 101–102.)

Lähtökohtaisesti verolakien tulkinta ei poikkea muusta oikeudellisesta tulkinnasta. Verotuksessa ja verolainsäädännössä on kuitenkin sellaisia tekijöitä, jotka tuovat lain tulkintaan muista oikeudenaloista poikkeavia erityispiirteitä. Esimerkkinä voidaan mainita PeL 81.1 §:stä ilmenevä verotuksen lakisidonnaisuuden vaatimus, jonka mukaan verosta on säädettävä lailla. (Kontkanen 2002: 291–292.)

Verotuksen lakisidonnaisuuden vaatimuksesta johtuen verolakien tulkinnassa korostuu grammatikaalinen eli lain sanamuodon mukainen tulkinta. Lain sanamuotoa painottavan tulkinnan mukaan oikea tulkintavaihtoehto on se, joka vastaa säännöksen sanamuodon mukaista sisältöä. Tulkinnan tavoitteena on tällöin lain sanamuotoa vastaavan sisällön vahvistaminen. (Knuutinen 2009: 149–150; Aarnio 1978: 102–103.) Vero-oikeuden näkökulmasta lain sanamuodon mukainen tulkinta on jossain määrin ongelmallista. Tämä perustuu siihen, että säännöstekstien merkitys tulkintarajojen määrittäjänä on vahvasti sidoksissa valittuun lainsäädäntötekniikkaan (ks. Tikka 1972: 91). Kun vero-oikeuden säännösaineisto perustuu laajojen yleiskäsitteiden varaan, termien merkityssisältö jää helposti tulkitsijan itsensä muodostettavaksi. Tällöin lain sanamuodon mukaisessa tulkinnassa ei välttämättä päästä yhteisymmärrykseen säännöksen tosiasiallisesta sisällöstä ja sen soveltuvuudesta käsiteltävänä olevaan oikeudelliseen ongelmaan. Lain sanamuodon mukaisen tulkinnan keskeisenä heikkoutena voidaan näin ollen pitää tulkinnan termisidonnaisuutta.

Vero-oikeudellisen oikeussäännön tulkinta voidaan palauttaa myös siihen, mitä lainsäätäjät on normia säätäessään alun perin tarkoittanut tai tavoitellut. Kyse on tällöin vero-oikeudellisen normin historiallisesta tulkinnasta, jossa lähtökohtana on lainsäätäjän subjektiivisen tarkoituksen selvittäminen ja toteuttaminen. Toisinaan lain tavoitteet voidaan lausua varsinaisessa säädöstekstissä, mutta aina näin ei kuitenkaan ole. (Siltala 2003: 338–339.) Tällöin lainsäädännön tavoitteet tulee johtaa muista saatavilla olevista oikeuslähteistä. Tavallisesti lainsäädännön alkuperäiset tavoitteet voidaan pyrkiä johtamaan lain esitöistä ja lainlaadinta-aineistosta. Todellisuudessa lainsäätäjät ei kuitenkaan aina kykene ennakoimaan vero-oikeudellisen toimintaympäristön kehitystä varsinaisen lainvalmistelutyön yhteydessä. Tämä tarkoittaa sitä, että lainlaadinta-aineistosta ei välttämättä saada riittävää tukea oikeudellisen ongelman ratkaisemiseksi. Erityisesti sellaiset

verovelvollisen järjestelyt, joihin lainsäätäjät ei ole osannut lainsäädäntötyön yhteydessä varautua ovat omiaan synnyttämään tulkintaongelmia (ks. Siltala 2003: 339–340). VML 28 §:n soveltamisharkintatapauksien voidaan katsoa kuuluvan tähän joukkoon.

Verolain säännöksiä voidaan tulkita myös objektiivisesti. Objektiivinen tulkintateoria perustuu ajatukseen, jonka mukaan historiallisen lainsäätäjän tahtoa ei voida tavallisesti selvittää tai sitä ei voida sellaisenaan soveltaa nykyhetkeen. Tämä johtuu siitä, että ajan kuluessa yhteiskunta muuttuu, jolloin oikeusnormitkin voivat saada uuden sisällön. Tällöin lainkäyttäjät ei voi lähteä lain tulkinnassa siitä, mitä historiallinen lainsäätäjät on normia säätäessään subjektiivisesti tarkoittanut. (ks. Makkonen 1998: 130.) Esimerkiksi vero-oikeuden alalla taloudelliset olosuhteet muuttuvat nopeasti, jolloin historiallisen lainsäätäjän tarkoitus ei välttämättä enää sovellu nykyhetken taloudelliseen toimintaympäristöön. Objektiivisella tulkinnalla irrottaudutaan näin ollen lainsäätäjän alkuperäisestä tarkoituksesta ja luodaan eräänlaista joustoa verolain tulkintaan. Objektiivisen ajattelutavan mukaan jokaista oikeussäännöstä on siis tarkasteltava kokonaisvaltaisesti suhteessa koko yhteiskunnalliseen kenttään. (Makkonen 1998: 130.)

Verosäännösten tulkintatavasta riippumatta on selvää, että yksittäistä vero-oikeudellista normia ei voida koskaan tulkita oikeusjärjestelmästä irrallisena osana vaan se tulee sopeuttaa osaksi systeemiä. Mikäli yksittäistä säännöstä tulkitaan irrallisena oikeusjärjestelmän osana, seurauksena voi pahimmillaan olla väärintulkinnan vaara. Oikeusnormia on siis tulkittava suhteessa kunkin säännöksen soveltamisympäristöön. (ks. Siltala 2003: 337.)

Verosäännösten tulkintatapoja ei ole tarpeellista asettaa etusijajärjestykseen, sillä jokaiseen tulkintateoriaan liittyy omat heikkoutensa. Sen sijaan tulkintateoriat muodostavat yhdessä eräänlaisen tulkintakehyksen, jossa ne eivät sulje toisiaan pois, vaan ennemminkin täydentävät toisiaan (ks. Makkonen 1998: 131). Verolainsäädännön tulkinnassa tämä tarkoittaa sitä, että tapauskohtaisessa oikeudellisessä tarkastelussa voidaan hyödyntää samanaikaisesti useita eri tulkintatapoja. Tämä on perusteltua jo siinäkin mielessä, että muotoilultaan väljät säännökset vaativat enemmän tulkintaa kuin yksityiskohtaiset säännökset. Toisaalta on kuitenkin muistettava, että verosäännösten tulkintaa ei voida laajentaa rajattomasti heikentämättä ennustettavuutta ja vaarantamatta legaliteettiperiaatteen toteutumista. Vaikka veron kiertämistä koskeva VML 28 § antaa lain sanamuodon mukaista tulkintaa laajemmat mahdollisuudet säännöksen oikeustosisikoston soveltamiseen, pykälän tulkinnan ja soveltamisen avulla ei voida säätää uutta veroa.

Lainkäyttäjää ei siis voi koskaan ottaa lainsäätäjän tehtäviä itselleen VML 28 §:n antaman tuen perusteella. (Wikström 2008: 29.)

3.2 Verotusmenettelylain 28 §

3.2.1 Säännöksen sisältö ja tulkinta

Verosuunnittelun mahdollisuuksia rajaavat perusteettomien veroetujen syntymisen esittämiseksi laaditut normit. Tuloverotuksen osalta veron kiertämisen ehkäisemiseksi on säädetty yleislausekemuotoinen VML 28 §. Kyseinen säännös ohjeistaa, kuinka verotusta toimitettaessa on meneteltävä. Samalla se asetetaan ne edellytykset, joiden vallitessa verovelvollisen verotettava tulo ja omaisuus voidaan arvioida. (Tikka 2001: 152, 215.) Säännös rakentuu kahdesta momentista, jotka eroavat sisällöllisesti toisistaan. 1 momentissa luonnehditaan veron kiertämisen ominaispiirteitä eli oikeustositseikastoa ja sen täyttymisen oikeusvaikutuksia. Säännöksen 2 momentista ilmenee selvittämismahdollisuuden jakautuminen viranomaistahon ja verovelvollisen välillä niissä tilanteissa, joissa 1 momentin oikeustositseikasto on täytynyt eli on syntynyt veronkiertotilanne. (Wikström 1999: 79.)

VML 28 §:n 1 momentti muodostuu kahdesta virkkeestä, jotka ovat sekä tunnusmerkistöltään että oikeusvaikutuksiltaan eri sisältöisiä. Pykälä ilmentää siis kahta itsenäistä, toisistaan mahdollisesti riippumatonta normia. (Tikka 1972: 215.) VML 28.1 §:n ensimmäinen virke kuuluu seuraavasti: *”Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeata muotoa.”* Ensimmäisessä virkkeessä on kysymys muodon ja sisällön välisestä ristiriidasta. Säännöksen ensimmäisen virkkeen osalta VML 28 §:n soveltamisarviointi aktualisoituu tilanteissa, joissa verotuksen toimittaja arvioi, onko verovelvollisen esittämän toimenpiteen oikeudellinen muoto ristiriidassa veroseuraamusta indikoivan toimenpiteen kanssa. Tällöin tarkastelun keskiössä on nimenomaisesti toimenpiteen oikeudellinen muoto. Tulkinnan kannalta on keskeistä ymmärtää, että tällöin verotuksen toimittajan ensisijainen huomion ei kiinnity toiminnan taloudelliseen sisältöön, vaikka talousnäkökulmaa voidaan käyttää peilinä selvitetessä toiminnan oikeudellista muotoa. (ks. Knuutinen 2012: 43.)

Veron kiertämisen yhteydessä puhutaan tavallisesti myös veron kiertämisen tarkoituksesta. Toisinaan tämä verovelvollisen nimenomainen veronkiertotarkoitus asetetaan yhdeksi veron kiertämisen tunnusmerkit täyttäväksi edellytykseksi. Huomionarvoista on kuitenkin se, että ensimmäisessä virkkeessä ei nimenomaisesti viitata sellaiseen tunnusmerkistöön, joka sisältäisi verosta vapautumisen motiivin. Säännöksen ensimmäisestä virkkeestä voitaneen päätellä, että verovelvollisen nimenomainen veron kiertämisen tarkoitus ei välttämättä ole soveltamisedellytyksenä niille toimille, jotka linkittyvät oikeudellisen muodon ja taloudellisen sisällön väliseen ristiriitaan.

Toisaalta VML 28.1 §:n toisessa virkkeessä, ”*Jos kauppahinta, muu vastike tai suoritusajka on kauppai- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja omaisuus arvioida.*” tuodaan tunnusmerkinomaisesti esille verovelvollisen nimenomainen verosta vapautumisen tarkoitus. Kyseessä on siis subjektiivinen eli verovelvollisen tarkoitukseen kohdistuva elementti. VML 28.1 §:n jälkimmäisen virkkeen tunnusmerkistö näyttäisi asettavan säännöksen kohteena oleville verovelvollisen toimenpiteille ilmeisen verosta vapautumisen kriteerin. Käytännössä tämä voi tarkoittaa sitä, että ne toimet, joilla verovelvollinen tavoittelee selvää veroetua, mutta joille hän ei kuitenkaan kykene esittämään veroedusta riippumatonta liike- tai yksityistaloudellista motiivia, on mahdollista tulkita veron kiertämiseksi.

VML 28.1 §:n jälkimmäisen virkkeen formaaliseen muotoiluun keskittyvästä tulkinnasta on johdettavissa myös objektiivinen kriteeri, jonka täyttymistä voidaan edellyttää säännöksen kohteena olevilta toimenpiteiltä. Yksinomaan virkkeen muotoiluun keskittyvän tulkinnan mukaan verovelvollisen tavoitteleman veroedun tulee olla lain ration eli tarkoituksen vastainen. Lain tarkoituksen vastaisuutta koskevan tunnusmerkistön perusteella voidaan katsoa, että VML 28.1 §:n toinen virke rajaa itsenäisenä normina säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle ne tilanteet, joissa verovelvollinen valitsee lain tarkoitusta loukkaamatta verotuksellisesti edullisimman vaihtoehdon. (Tikka 1972: 215–219, 311; Penttilä 2007: 326.)

VML 28.1 §:n jälkimmäisen virkkeen osalta vero-oikeudellisia tulkintaongelmia aiheuttaa erityisesti verovelvollisen todellisten motiivien selvittäminen. Vaikka lain ratio olisi kiistattomasti todennettavissa, voi erimielisyys syntyä verovelvollisen esittämästä näkemyksestä toimenpiteidensä todellisista vaikuttimista. Tulkintaa ei helpota myöskään se, että tavallisesti vero-oikeudessa katsotaan, ettei verovelvollinen tarkoituksellisesti pyri kiertämään verolakeja. Käytännössä edellä esitetty lähtökohta yhdessä 28.1 §:n

jälkimmäisen virkkeen kanssa puoltavat tulkintaa, jonka mukaan verovelvollisen toimenpidettä, vaikka se olisi poikkeuksellinen, ei automaattisesti voida leimata veronkiertämistoimeksi. Tulkinnassa on tällöin kysymys on siitä, voidaanko verovelvollisen todellisten motiivien katsoa yhtyvän lain tarkoitukseen. Tulkintaa voidaan laajentaa myös pohtimalla, onko verovelvollisen toimilla muuta mielekästä taloudellista perustetta kuin suoritettavasta verosta vapautuminen. Tällöin pohditaan sitä, muuttuuko järjestely merkityksettömäksi, jos verovelvollisen esittämä veroetu evätään. (Andersson 1996: 43.)

VML 28.1 §:n jälkimmäisen virkkeen tulkinnassa on hyvä huomata, että siinä puhutaan suoritettavasta verosta. Suoritettavalla verolla voidaan tässä yhteydessä tarkoittaa vain lain tarkoittamaa veroa, sillä muuten säännös olisi tarpeeton. Esitetty ilmaus saa mielekkään tulkinnan vain silloin, kun ilmaisun sanamuodon mukainen normaali tulkinta hylätään ja korvataan se lain tarkoittamalla tulkinnalla. (Tikka 1972: 217.) Tämä voidaan perustella sillä, että normaalin tulkinnan mukaisesti suoritettavalla verolla voitaisiin tarkoittaa sitä veroseuraamusta, joka syntyy veroja minimoivalla toiminnalla.

Kuten edellä esitetystä ilmenee, VML 28.1 § käsittää kaksi toisistaan täysin riippumattonta virkettä, jotka eivät sisällä konkreettista viittausta toisiinsa. Säännöksen tulkinnan kannalta huomionarvoista on se, että virkkeet määrittelevät säännöksen soveltamisedellytykset ja oikeustositseikat toisistaan poikkeaviksi. Säännöksessä siis ilmaistaan kaksi toisistaan erillistä, itsenäisen tunnusmerkistön ja oikeusvaikutuksen omaavaa normia. (ks. Tikka 1972: 215.) Tästä johtuen on hyvin hankala arvioida, voidaanko verovelvollisen toimia arvioida ainoastaan 28.1 §:n muoto-sisältö -näkökulmasta, jolloin verovelvollisen varsinaisen toiminnan motiiveille ei annettaisi merkittävää painoarvoa. VML 28 §:n kohdalla on kuitenkin olennaista pohtia, voidaanko veronkiertonormistoa soveltaa ainoastaan niissä tapauksissa, joissa sekä säännöksen ensimmäisen että toisen virkkeen oikeustositseikasto täyttyy, vai voidaanko oikeudellisessa tarkastelussa huomioida yksinomaan ensimmäisessä tai toisessa virkkeessä esiintyvät oikeustositseikat.

Olemassa olevasta oikeuskäytännöstä ei juurikaan ole poimittavissa tapauksia, joissa oikeus olisi vedonnut vain ensimmäisen tai toisen virkkeen oikeustositseikkoihin. Olemassa olevan oikeuskäytännön avulla voidaan siis päätellä, että VML 28 §:ää sovelletaan lähtökohtaisesti yhtenä kokonaisuutena kiinnittämättä huomiota säännöksessä esiintyviin itsenäisiin tunnusmerkkeihin. Lienee siis perusteltua todeta, että veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen rajanvedon tulkinnassa on kiinnitettävä huomiota ennemminkin normikokonaisuuteen kuin yksittäisten tunnusmerkkien täyttymiseen.

Toisaalta voidaan kuitenkin ajatella, että mikäli edellytykset jommankumman virkkeen osalta täyttyvät, kynnys yleissäännöksen soveltamiseen madaltuu.

3.2.2 Säännöksen soveltamisedellytykset

VML 28 § on luonteeltaan yleislauseke, mutta se lukeutuu myös niin sanottuihin harkintasäännöksiin. Yleislausekkeena VML 28 § tarjoaa verotuksen toimittajalle normaalia lain soveltamista pidemmälle menevät mahdollisuudet veron kiertämisen ehkäisemiseksi ja harkintasäännöksenä se antaa verotuksen toimittajalle harkintavaltaa. (Myrsky & Ossa 2008: 355; Tikka 1972: 94.) Yleislausekkeen formaaliin väljyyteen ja verotuksen toimittajan harkintavaltaan viitaten on kohtuullista olettaa, että säännöksen soveltamista koskeva esitys sekä oikeustapaukseen annettu ratkaisu perustellaan huolellisesti (Ryynänen 2007: 396). Yleislauseke ei näin ollen saisi toimia säännöksenä, johon vedotaan muun muassa silloin, kun lakiteksti on heikosti muotoiltu tai muiden normien soveltamisedellytykset jäävät täyttymättä. Yleislauseketta käyttämällä ei tulisi täyttää lainsäädäntöön jääneitä aukkoja (Wikström 2008: 109).

Tavanomaisesti verotuksessa lähdetään liikkeelle yksinkertaisesta olettamasta, jossa verovelvollisen toimet ja vaatimukset ovat hyväksyttäviä. Mikäli verotuksen toimittaja päättää kuitenkin poiketa verovelvollisen esittämistä vaatimuksista, tulisi tälle olla esitettävissä erityinen peruste. VML 28 §:ssä on kysymys niistä edellytyksistä, joiden täytyessä verotuksen toimittajalla on oikeus poiketa verovelvollisen vaatimuksista. (Tikka 1972: 46.) Yhdeksi VML 28 §:n soveltamisedellytykseksi voidaan asettaa konkreettisen veroedun vaatimus. Näin ollen yleislausekkeen soveltaminen edellyttää, että verovelvollinen on toimillaan tavoitellut aineellista veroetua, jonka suuruus voidaan arvioida rahamääräisenä. Säännöksen soveltamisedellytysten täyttymiseen vaikuttaa myös saavutetun veroedun olennaisuus. Mitä korkeammaksi konkreettinen veroetu muodostuu, sitä todennäköisemmin yleislausekkeen soveltamiskynnys ylittyy. Lienee kuitenkin mahdollonta puhua veron kiertämisestä, mikäli konkreettista veroetua ei kyetä osoittamaan. (Ryynänen 2007: 396–397.)

Tilanteet, joissa verovelvollisen katsotaan antaneen toimenpiteelle sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaava asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, viranomaisen on kyettävä ilmaisemaan verovelvollisen toimen varsinaisen luonne tai tarkoitus. Jotta veronkiertosäännöstä voidaan soveltaa, viranomaisen on tunnistettava toimenpiteen oikeudellinen muoto ja luonne. Myös konkreettisen veroedun arvon määrittäminen vaatii sitä, että verovelvollisen esittämän toimenpiteen lopputulosta verrataan toimenpiteen

todelliseen luonteeseen tai tarkoitukseen. Myös VML 28.1 §:n ensimmäisen virkkeen kohta *”on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa”* puoltaa kyseistä vaatimusta. (Ryynänen 2007: 396–397.) Toisaalta äskettäin julkaistu VML 28 §:n soveltamista koskenut päätös KHO 2014:66 osoittaa, ettei pykälän soveltaminen välttämättä vaadi toimenpiteen oikeudellisen muodon tunnistamista. Kyseisessä ennakkopäätöksessä KHO totesi seuraavaa: *”Verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n tyyppillisessä soveltamistilanteessa verotusta toimitettaessa on meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Nyt kysymyksessä olevassa asiassa ei ole sellaista yksiselitteistä oikeaa muotoa, jonka mukaan verotus tulisi toimittaa. Verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n tarkoituksen näkökulmasta on pidettävä riittävänä, että N:n saamat etuudet katsotaan ansiotuloksi.”* Päätöksen perusteella VML 28 §:ää voidaan siis soveltaa myös tilanteisiin, joissa toimenpiteen oikeudellista muotoa ei voida yksiselitteisesti tunnistaa.

Veron kiertämisessä on usein kysymys verovelvollisen toteuttamista järjestelyistä, joilla verovelvollinen tavoittelee lainsäätäjän tarkoitukselle vieraita veroetuja (Tikka 1972: 26). Vieraiden veroetujen tavoittelu voi konkretisoitua tilanteissa, joissa toimenpide ei vastaa sen varsinaista oikeudellista muotoa tai kauppahinta, vastike tai suoritus aika on jaettu realiteetteja vastaamattomasti. Näissä tilanteissa VML 28 §:n soveltaminen edellyttää, että verovelvollisen saavuttama veroetu on nimenomaisesti perusteeton. Veroodun perusteettomuuteen vetoaminen vaatii taustalleen pitävät argumentit. Tällöin lienee selvää, että veroviranomainen ei voi vedota VML 28 §:ään ainoastaan niiden tosiseikkojen perusteella, joiden mukaan suoritettava vero olisi ollut suurempi mikäli verovelvollinen olisi toiminut toisin. Esimerkiksi osakevaihdolla saavutettua veroetua ei voida evätä vain siksi, että rahana suoritettava osakekauppa olisi realisoitunut veronalaista tuloa. (Ryynänen 2007: 397–398.)

Toisinaan lainsäätäjän lainsäädäntöön jättämät aukot mahdollistavat konkreettisten ja rahamääräisesti olennaisten veroetujen tavoittelun. VML 28§:n soveltamisharkinnassa tulee kuitenkin varmistaa, ettei verovelvollisen saavuttama veroetu ole heijastus verojärjestelmän rakenteista. Mikäli verojärjestelmän rakenteet mahdollistavat veroodun saavuttamisen, voitaneen katsoa, että lainsäätäjä on tällöin joko tietoisesti tai konkludenttisesti eli hiljaisesti hyväksynyt veroodun tuottaman järjestelyn. Myöskään verovelvollisen suorittaman järjestelyn poikkeuksellisuus ei ole riittävä peruste säännöksen soveltamiselle. Toisaalta, vaikka verovelvollisen toimenpide olisi luonteeltaan epätavallinen, sen on vastattava asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Näin ollen toimenpiteen poikkeuksellisuuden voidaan katsoa vaikuttavan ensisijaisesti vain verovelvollisen to-

distustaakan kasvuun, mutta ei automaattiseen säännöksen soveltamisedellytysten täyttymiseen. (Ryynänen 2007: 298; Andersson 1996: 43.)

Kun veron kiertämisen käyttöedellytykseksi asetetaan verovelvollisen subjektiivinen veronkiertämistarkoitus tai verosta vapautumisen tarkoitus, myös yleislausekkeen soveltaminen edellyttää välitöntä subjektiivista veronkiertotarkoitusta. Jotta säännöstä voidaan soveltaa, verovelvollisen toimenpiteen olennaisena motiivina on oltava pyrkimys minimoida suoritettava vero. Säännöksen soveltamisedellytysten täyttymisen osalta tilanne voi muodostua ongelmalliseksi, sillä verovelvollisen toimenpiteen taustalla voidaan vain harvoissa tapauksissa kiistattomasti todeta olevan nimenomainen veronkiertotarkoitus. (ks. Tikka 1972: 14–15; Ryynänen 2007: 399.) VML 28 §:n voidaan katsoa asettavan verovelvolliselle myös tietynasteisen lojaliteettivelvollisuuden lainsäätäjän tarkoitusta kohtaan (Tikka 1983: 30). Esimerkiksi sopimusoikeudessa lojaliteettivelvollisuudella tarkoitetaan osapuolten velvollisuutta huomioida vastapuolen oikeudet ja intressit (Tieva 2006: 246). Vero-oikeudellisessa tarkastelussa verovelvollisen lojaliteettivelvollisuuden voidaan katsoa kohdistuvan erityisesti sellaisiin tilanteisiin, joissa lainsäätäjän tarkoitus on selvä, mutta verovelvollinen toimii tietoisesti sen vastaisesti. Kysymys on siis tilanteesta, jossa omaa etua tavoitteleva verovelvollinen sivuuttaa piittaamattomasti lain tarkoituksen ja toteuttaa valitsemansa veronminimointitoimen.

VML 28 §:n soveltamismahdollisuuksien arvioinnissa on tarkasteltava kunkin toimen yksilöllisiä piirteitä ja suhteutettava ne sen hetkiseen verotukselliseen toimintaympäristöön. Säännöksen soveltamisharkinta edellyttää aina olosuhteiden huomioimista, toimenpiteiden kokonaistarkastelua ja ratkaisevien tosiseikkojen identifioimista. Edellä esitetyn perusteella voitaneen kuitenkin todeta, että säännöksen soveltamisalueen läheisyydessä liikutaan luultavasti silloin, kun verovelvollinen on toimenpiteellään tavoitellut konkreettista veroetua, jota voidaan luonnehtia lain tarkoitukselle vieraaksi. Mahdollisuudet säännöksen soveltamiseen voivat olla erityisen hyvät myös silloin, kun verovelvollisen toimenpide on ilman esitetyn veroedun saavuttamista ilmeisen tarpeeton tai toimenpide voidaan perustella muuten keinotekoiseksi. (Tikka 1983: 30–31; Tikka 1972: 14–15; Ryynänen 2007: 399.)

3.3 Säännöksen tyyppisoveltamistilanteet

Veron kiertämisen oikeustositseikasto eli ominaispiirteet on kuvattu VML 28 §:ssä hyvin väljästi. Avoimuuden seurauksena säännöksen soveltamisala muodostuu epätarkkaksi, mikä on omiaan synnyttämään oikeudellista epävarmuutta. Yleislausekkeen väljyys synnyttää säännöksen soveltamisalaan harmaan alueen, mistä johtuen vain säännöstekestä tulkitsemalla on vaikea sanoa mitkä verovelvollisen yksityisoikeudellisesti pätevät veronminimointijärjestelyt voidaan hyväksyä verotuksessa. Avoimeksi jäänyt tunnusmerkistö tarkoittaa käytännössä sitä, että veron kiertämisen oikeustositseikasto on johdettavissa pitkälti oikeuskäytännössä omaksuttujen kannanottojen kautta. Myös yleislausekkeen käytännön merkitys todentuu olemassa olevan oikeuskäytännön perusteella. (Wikström 1999: 80.) Ongelman on kuitenkin se, että verovelvollisten veronminimointitoimet ovat varsin yksilöllisiä ja muuttuvat ajan kuluessa, jolloin veron kiertämistä koskevan yleislausekkeen käyttöedellytysten arviointi puhtaasti oikeuskäytännön kautta voi muodostua haastavaksi. Määritettäessä tai tarkennettaessa hyväksyttävien ja ei-hyväksyttävien veroetujen välistä rajaa, on varsin perusteltua tukeutua tiettyihin VML 28 §:n tyyppisoveltamistilanteisiin. (ks. Tikka ym. 2000.)

Veron kiertämistä koskevan yleislausekkeen tyyppisoveltamistilanteiden systematisointi eli ryhmittely perustuu Tikan (1972) väitöskirjassaan esittämään jaotteluun, jossa tyyppisoveltamistilanteet on kategorisoitu neljään ryhmään: oikeudellisen muodon ja taloudellisen reaalisisällön vastaamattomuustilanteisiin, vaiheittaisiin transaktioihin eli sarjatoimiin, intressinpuutetilanteisiin ja tavallisuudesta poikkeavaan hinnoitteluun intressiyhteystilanteissa. Veron kiertämisen esiintymismuotojen jaottelu perustuu pitkälti VerL 56 §:ää koskevien oikeustapausten analysointiin ja tapauksista annettujen ratkaisujen ominaispiirteiden tunnistamiseen. (Tikka 1972: 228–232.) Soveltamistilanteiden systematisoinnin voidaan katsoa saavuttaneen yleinen hyväksyntä, jolloin jaottelua voidaan hyödyntää analysoitaessa oikeudellisesti hyväksyttävien ja ei-hyväksyttävien veroetujen välistä rajaa.

Oikeudellisen muodon ja taloudellisen reaalisisällön vastaamattomuustilanteissa on kysymys siitä, että verovelvollinen on antanut yksittäiselle toimelleen sellaisen oikeudellisen muodon, joka ei vastaa kyseisen toimen taloudellista sisältöä. VML 28.1 §:ää silmällä pitäen kyseessä on tilanne, jossa olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. (Tikka 1972: 229–230.) Vaikka toimen oikeudellinen muoto ja taloudellinen reaalisisältö vastaisivat toisiaan, tämä ei tarkoita sitä, etteikö VML 28 §:n soveltaminen voisi aktualisoitua.

Lainsäädännössämme on varsin tyypillistä, että vero-oikeudellisten normien tunnusmerkistö rakentuu sellaisen lähtökohdan varaan, jossa verotuksellisesti relevantin oikeustoimen veroseuraamukset määräytyvät itsenäisesti suhteessa muihin verovelvollisen tekemiin oikeustoimiin. (Tikka 1972: 52, 230–231.) Sarjatoimissa on nimenomaisesti kysymys siitä, että verovelvollinen on pyrkinyt hyödyntämään laintulkintatapaa, jossa verotuksen kannalta relevantin oikeustoimen veroseuraamukset määrätään itsenäisesti. Verovelvollinen saattaa esimerkiksi jakaa veron minimointiin tähtäävän transaktionsa useammaksi oikeustoimeksi, jotta toimista erikseen aiheutuvat veroseuraamukset olisivat yhteisvaikutukseltaan edullisemmat kuin ne veroseuraamukset, jotka syntyisivät, jos transaktiota tarkasteltaisiin yhtenä kokonaisuutena. Verovelvollinen saattaa toteuttaa myös edestakaisia oikeustoimia, joissa toimien taloudelliset vaikutukset kumoavat toisensa ja näin ollen palvelevat vain veroedun saavuttamista. (Tikka 1972: 230–231.) VML 28 §:n nojalla verotuksen toimittajan voidaan katsoa olevan oikeutettu tekemään ratkaisunsa oikeustoimiketjun kokonaisarviointin perusteella.

Suomen verolainsäädännön soveltamistilanteiden lähtökohtana on subjektiivinen arviointitapa. Tämä tarkoittaa sitä, että verotuksen perustaksi otetaan verovelvollisen vakaaseen oikeustoimitahtoon perustuvat järjestelyt sellaisinaan, kiinnittämättä huomiota toimen tarkoituksenmukaisuuteen tai tulonsaantimahdollisuuksien laiminlyöntiin. (Tikka 1972: 231.) Kyseinen tarkastelutapa on luonteva, kun sopimusolosuhteet ovat normaalit eli osapuolet ovat itsenäisiä. Päättäntäyksiköiden itsenäisyyden lisäksi normaalit sopimusolosuhteet edellyttävät, että päättäntäyksiköiden verotukselliset edut ovat vastakkaiset. Kolmannen tyyppisoveltamistilanteiden ryhmän muodostavissa intressinpuutetilanteissa sopimusolosuhteet eivät ole normaalit, sillä vain toisella osapuolella on verotuksellinen intressi. Intressinpuutetilanteissa sopimusolosuhteet muodostuvat sellaisiksi, että toisen osapuolen kannalta järjestelyn ainoaksi tai pääasialliseksi tarkoitukseksi muodostuu veroedun saavuttaminen. Tällöin toisella sopimusosapuolella on sellainen verotuksellinen intressi, joka toiselta sopijapuolelta puuttuu. Normaalisti intressinpuutetilanteet johtavat siihen, että toisen sopijapuolen saavuttamasta veroedusta aiheutuu toiselle sopimusosapuolelle veroetua vastaava haitta, joka ilmenee esimerkiksi vähennyskelpoisten menojen supistumisena. (Tikka 1972: 231–232, 285.)

Intressinpuutetilanteet voivat ilmetä esimerkiksi kauppahinnan jakamiseen perustuvina järjestelyinä. Tällöin sopimusosapuolten välillä on voitu sopia, että korkean verotuksen objekteihin sovelletaan matalaa hintatasoa, kun taas verovapaan tai matalan verotuksen objektit hinnoitellaan korkeaksi. Kyseisissä tilanteissa varsinainen kaupan kokonaissumma vastaa normaalia kauppahintaa eli objekteista sovittu kokonaishinta säilyy

muuttumattomana. VML 28 §:n nojalla verotuksen toimittaja voi puuttua tilanteisiin, joissa sopimusolosuhteet eivät ole edellä kuvattuun tapaan normaalit.

3.4 Muu oikeuslähdemateriaali osana rajanveto-ongelmaa

3.4.1 Yleistä

Oikeuslähteellä tarkoitetaan sitä aineistoa, josta lainkäyttäjät ratkaisua muodostaessaan hankkii vaadittavan tuomionormin (Myrsky 2011: 18). Oikeuslähteeksi voidaan luonnehtia myös jokainen sellainen perustelu, jonka nojalla ratkaisu tai oikeustieteellinen kannanotto joko löydetään tai oikeutetaan juridisena ratkaisuna tai kannanottona. Perinteisesti oikeuslähteet jaetaan kirjoitettuun lakiin, tavanomaiseen oikeuteen eli tapaoikeuteen, lain esitöihin, oikeuskäytäntöön ja oikeustieteeseen, yleisiin oikeusperiaatteisiin, eettisiin ja moraalisiin perusteisiin sekä käytännöllisiin ja vertaileviin argumentteihin. Oikeuslähteiden keskinäisiä suhteita voidaan hahmottaa jakamalla ne velvoittavuutensa asteen perusteella kolmeen ryhmään: pakottaviin eli vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin oikeuslähteisiin. (Aarnio 2006: 287, 292–293.)

Oikeuslähde on vahvasti velvoittava, jos sen sivuuttamisesta seuraa tuomarille virkavastuu. Vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin kuuluvat kirjoitetut lait ja lakien puuttuessa maantapa. Oikeuslähteen vahva velvoittavuus merkitsee ratkaisukäytännössä sitä, että lainkäyttäjän on sidottava ratkaisunsa voimassa olevaan lakiin ja lain on toimittava soveltamisratkaisun ensisijaisena perustana. Heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin kuuluvat lainsäätäjän tarkoitus ja tuomioistuinratkaisut. Heikosti velvoittavien oikeuslähteiden sivuuttamisesta ei seuraa virkavirhesanktiota, sillä ne eivät ole lainkäyttäjää oikeudellisesti sitovia. Toisaalta heikosti velvoittavien oikeuslähteiden sivuuttaminen tulee aina perustella. (Tolonen 2003: 23.) Lähtökohtaisesti heikosti velvoittavaa oikeuslähdetä tulee kuitenkin käyttää, jollei tilanteeseen liity sellaista poikkeusta, joka estää oikeuslähteeseen vetoamisen tai oikeuslähteen sivuuttamisen puolesta ei voida esittää riittävän painavia argumentteja (Aarnio 2006: 294). Erityisesti verotuskäytännössä lainsäätäjän tarkoitusta ilmentävillä lain esitöillä ja tuomioistuinten ennakkopäätöksillä on merkittävä rooli (ks. Myrsky 2007 a: 850). Sallittujen oikeuslähteiden ryhmän muodostavat sellaiset perusteet, joihin lainkäyttäjät saa vedota. Perusteet eivät ole vahvasti velvoittavia eli niiden seuraamatta jättämistä ei ole sanktioitu virkavirhesyytteellä. Sallittujen oikeuslähteiden sivuuttamista ei tarvitse myöskään perustella. (Tolonen 2003: 25.) Näin

ollen sallitut oikeuslähteet vain vahvistavat oikeudellisen ratkaisun perusteluja (Karhu 2003: 792). Sallittuihin oikeuslähteisiin kuuluvat käytännölliset ja vertailevat argumentit, eettiset ja moraaliset perusteet, yleiset oikeusperiaatteet sekä oikeustiede (Aarnio 2006: 293).

Suomen liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995 on tuonut kansallisen vero-oikeuden rinnalle sovellettavaksi myös eurooppavero-oikeuden eli EU-vero-oikeuden. Perinteisen oikeuslähteopin näkökulmasta Suomen EU jäsenyys on tarkoittanut sitä, että kansallisten oikeuslähteiden rinnalla sovellettavaksi ovat tulleet myös EU-oikeuslähteet kuten asetukset, direktiivit ja EU-tuomioistuimen ratkaisut. (Myrsky 2011: 26–27.) Kaikki EU:n jäsenvaltiot säätävät kansalliset verolakinsa itsenäisesti ja toteuttavat verotusvaltaansa omien verolakiensa kautta. Laajasta suvereniteetista huolimatta jäsenvaltioiden veroviranomaisten ja tuomioistuinten on kuitenkin sovellettava ratkaisutoiminnassaan EU-vero-oikeudellista lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä. Tästä johtuen muun muassa EU-tuomioistuimen ratkaisuilla on merkittävä rooli myös Suomen verotus- ja tuomioistuinikäytännössä. (Helminen 2012: 25–26; Myrsky 2011: 26–27.) Vaikka tutkielmassa ei tarkastella EU-vero-oikeuden sisältöä tai EU-tuomioistuimen ratkaisuja, edellä esitettyyn viitaten on syytä mainita, että vero-oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa on huomioitava sekä kansalliset että EU-oikeuslähteet. Tämä koskee myös veron kiertämisen ja veron minimoinnin välistä rajankäyntiä.

Kuten PeL 2.3 §:stä ilmenee, julkisen vallan käytön on perustuttava lakiin. Vaikka laki on soveltamisratkaisuiden ensisijainen informaatiolähde, yksittäinen lakinormi ei aina riittävästi informaatiota soveltamisratkaisun tueksi. Esimerkiksi tutkielmassa tarkastelun kohteena oleva VML 28 § on muodoltaan väljä yleislauseke, joka ei sellaisenaan ilmennä lainsäätäjän todellista tarkoitusta. Säännöksen väljästi kirjoitetusta yleislausekemuodosta johtuen myös muu oikeuslähdemateriaali on merkittävässä roolissa, kun määritetään ja arvioidaan oikeudellisesti hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välistä rajaa ja sen sijoittumista. Sekä laillisuusrajan hahmottamisen että varsinaisen soveltamisratkaisun tukena on näin ollen hyödynnettävä esimerkiksi lain tarkoituksesta viitteitä antavaa lainlaadinta-aineistoa, tuomioistuinratkaisuja ja oikeuskirjallisuutta.

Lainvalmisteluaineoston eli lain esitöiden merkitys lainsoveltajan oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa perustuu ajatukseen, jonka mukaan lainkäyttäjän tulee pyrkiä lainsäätäjän alkuperäisen tahdon tai tavoitteiden toteuttamiseen (Siltala 2003: 258). Lain esi-

töillä ei ole kuitenkaan yhtä vahvaa muodollis-juridista sitovuutta kuin säännöstekstillä. Mikään ei kuitenkaan estä lainsoveltajaa hyödyntämästä saatavilla olevaa lainlaadinta-aineistoa, kun hän selvittää lain sisältöä ja lainsäätäjän alkuperäistä tarkoitusta. Lainvalmisteluaineiston hyödyntämiseen liittyy kuitenkin joitakin keskeisiä ongelmia. Esimerkiksi lain esitöiden ajallinen tuoreus vaikuttaa olennaisesti niiden oikeuslähdeopilliseen painoarvoon (ks. Siltala 2003: 258). Toisin sanoen, kun säännöksen voimaantulosta on kulunut riittävän pitkä aika, lainlaadinta-aineisto menettää vähitellen merkitystään lain sanamuodon tulkitsijana. Lainlaadintamateriaali on myös harvoin niin yksityiskohdista, että sen käytöstä olisi merkittävää apua varsinaista säännöstekstiä tulkittaessa. (Tikka 1972: 105–106.) Kun laista tai lain esitöistä ei saada vastausta vero-oikeudelliseen tulkintaongelmaan, oikeuskäytäntö, erityisesti KHO:n prejudikaatit nousevat säännöksen soveltamisen kannalta merkittävään rooliin. Myös Verohallinnon tai KVL:n antamilla ennakkoratkaisuilla on oma painoarvonsa arvioitaessa toimenpiteen vero-oikeudellista hyväksyttävyyttä.

Oikeuskirjallisuus eli oikeustiede luokitellaan sallittuihin oikeuslähteisiin eli lainkäyttäjää saa vedota ratkaisussaan oikeustieteessä esitettyihin näkemyksiin ja tulkintakannanottoihin. Oikeustieteen asema oikeuslähteenä perustuu siihen, että sen tehtävänä on oikeusjärjestyksen sisällön tutkiminen (Myrsky 2011: 49). Oikeustieteeltä edellytetään kuitenkin arvostelukykä, riittävää pätevyyttä ja asianhallintaa, jotta se voitaisiin asettaa oikeuslähteen asemaan (Tolonen 2003: 26). Lähtökohtaisesti oikeuskirjallisuus toimii oikeudellisen tiedon lähteenä eli se toimii esimerkiksi erilaisten tulkintasuositusten esittäjänä. Toisaalta oikeustieteellä on myös systematisointitehtävä, jolloin se pyrkii jatkamaan lainsäätäjän työtä siitä mihin tämä on jäänyt.

Tavallisesti lainopillisen kirjallisuuden keskiössä on voimassa olevan oikeuden selvittäminen ja erityisesti sen kuvaaminen. Parhaimmillaan lainopillisessa eli oikeuskirjallisuudessa esitetyt tulkintasuositukset ja kannanotot voivat johtaa vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön ja muuttua tavanomaiseksi oikeudeksi. (Myrsky 2011: 50–51.) Vero-oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa oikeuskirjallisuuteen viittaaminen on ollut kuitenkin vähäistä. Osittain tämä on merkki siitä, että oikeuskirjallisuudella ei ole itsenäistä ratkaisuperusteen arvoa, vaan se saa oikeuslähdeopillista merkitystä tavasta, jolla se hyödyntää muista oikeuslähteistä, kuten tuomioistuinratkaisuksista, johdettuja oikeudellisia ratkaisuperusteita. Näin ollen oikeuskirjallisuuden tulkintakannanotot saavat merkitystä vain kokoamalla sitä vahvemmin velvoittavissa oikeuslähteissä esitettyjä tulkintaperusteita eräänlaiseksi tulkintakehykseksi. (Siltala 2003: 277–278.) Tämän perusteella

voidaan myös päätellä, että oikeuskirjallisuudella ei ole merkittävää roolia veron kiertämistä ja VML 28 §:n soveltamista koskevassa oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa.

3.4.2 Oikeuskäytännön merkityksestä

Oikeuskäytännöllä tarkoitetaan tuomioistuinten ja muiden lainkäyttöä harjoittavien viranomaisten ratkaisuja. Lähtökohtaisesti tuomioistuimen antaman ratkaisun suora eli välitön vaikutus ja päätöksen sitovuus koskee vain yksittäistä oikeustapausta ja sen osapuolia. Vaikka tuomioistuimen ratkaisun välitön vaikutus kohdistuu ensisijaisesti vain yksittäiseen oikeustapaukseen, oikeudellisella ratkaisulla voi olla merkitystä, kun samankaltaista tapausta käsitellään tulevaisuudessa. Vaikka tuomioistuinratkaisuilla ei ole vahvaa oikeutta luovaa tehtävää, niille kuuluu ohjaus- ja oikeudenkäyttöä yhtenäistävä tehtävä. Yksinkertaistaen voidaan todeta, että kyse on aiemman oikeuskäytännön luomasta laintulkinnallisesta oikeusohjeesta tai mallista, joka antaa suuntaa myöhempiä lainkäyttöä ajatellen. (Laakso 2012: 309–311, 314.)

Kun lakiteksti on säädetty selkeäksi ja sen formaalinen muotoilu ilmentää lain sisältöä, muut oikeuslähteet jäävät taustalle. Todellisuudessa monet tekijät kuitenkin vaikuttavat siihen, ettei vero-oikeudellisia ongelmia voida säännellä riittävän yksityiskohtaisesti. Esimerkiksi lainsäätäjä on tietoisesti saattanut jättää vero-oikeudellisesti ongelmallisen asian avoimeksi ja näin ollen siirtänyt harkintavaltaa verolain soveltajalle. Esimerkiksi VML 28 §:n yleislausekemuotoinen veron kiertämistä koskeva säännös on sanamuodoltaan niin avoin ja sisällyksetön, että itse normista on vaikea saada tukea ongelman ratkaisemiseen. Lain sanamuodon tai tarkoituksen ollessa avoin tai tulkintaongelman ollessa uusi, aiemman oikeuskäytännön merkitys lain täydentäjänä korostuu. Tämä on tyypillistä erityisesti vero-oikeudessa, jossa KHO:n antamiin ratkaisuihin liittyy varsin vahva oikeutta luova piirre. (Myrsky 2007 a: 861–862; Myrsky 2011: 1; Tikka 1972: 60–61.)

Oikeuskäytäntö ei ole normatiivisesti sitova oikeuslähde, mutta sen asema lainsäädännön täydentäjänä myönnetään. Erityisesti vero-oikeuden piiriin kuuluvissa tulkintatilanteissa oikeuskäytäntöä voidaan pitää keskeisenä oikeuslähteenä. Tämä johtuu siitä, että verolainsäädäntö on usein kirjoitettu hyvin yleisluontoiseksi. Muun muassa lainsäädännön yleisluontoisuudesta johtuen KHO:n antamien prejudikaattien eli ennakkopäätösten asema ja merkitys eräänlaisena verolakien täydentäjänä on yleisesti tunnustettu. Vaikka prejudikaatit eivät muodollisesti sido lainkäyttäjää, niiden tosiasiallista sitovuutta voidaan pitää merkittävänä. Esimerkiksi vero-oikeudessa keskeinen verovelvollisten yh-

denvertaisen kohtelun vaatimus edellyttää, että oikeudelliset päätökset ovat johdonmukaisia. Ennakkopäätösten tosiasiallinen sitovuus on näin ollen vahvasti kytköksissä yhdenvertaisuusperiaatteeseen, mutta toisaalta myös verotuksen ennustettavuuden vaatimukseen. Tämän seurauksena KHO:n tai alemmanasteisen tuomioistuimen ratkaisut asettuvat toisinaan hyvinkin lähelle sitovan normin asemaa. Näin on erityisesti niissä tilanteissa, joissa tuomioistuimen ratkaisu on perusteltu riittävän huolellisesti ja tulkinta-aukkoja on mahdollisimman vähän. (Myrsky 2007 a: 861–362; Myrsky 2013: 308; Tikka 1972: 107–108.)

Prejudikaatit ovat verotuksessa arvokkaita, sillä oikeuskäytännöstä löydettävän ratkaisuoheen avulla erilaisia tulkintavaihtoehtoja käsittävän normin sisältöä voidaan tämentää tietyn tulkintalinjan mukaiseksi. Tällöin esimerkiksi KHO:n prejudikaattiin mahdollisesti sisältyvää oikeusohjetta voidaan tietyin edellytyksin soveltaa toisiin vastaavansiin tapauksiin. Prejudikaatteja voidaan pitää myös siinä mielessä arvokkaina, että niissä annetut päätökset ovat lopullisia. Toisaalta prejudikaatteihin liittyy paljon tulkinnanvaraisuutta. Prejudikaatteja ei voi myöskään kumota kuten lainsäädäntöä. Tämä tarkoittaa sitä, että prejudikaatin mahdollisesti sisältämä oikeusohje osoitetaan vanhentuneeksi tai epätarkoituksenmukaiseksi vain myöhemmissä tuomioistuinratkaisuissa ja niiden perusteluissa. Vaikka prejudikaattien käyttöön verolain täydentäjänä liittyy edellä kuvattuja ongelmia, ennakkopäätösten tarkastelu voi parhaimmillaan auttaa hahmottamaan vero-oikeudessa vallitsevaa oikeustilaa. Esimerkiksi verosuunnittelun, veron minimoinnin ja veron kiertämisen kohdalla vallitsevan oikeustilan tunteminen on ensiarvoisen tärkeää. (Tikka 1972: 107–108; Myrsky 2007 a: 862; Siltala 2003: 344–345.)

Eräs prejudikaateille ominainen piirre on niiden säädännäistä oikeutta suurempi tilanneherkkyys. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yksittäisiin tuomioistuinratkaisuihin perustuva oikeus muuttuu ja täydentyy jatkuvasti. Toisinaan prejudikaattivaikutukset muodostuvat hyvin lyhytaikaisiksi, kun oikeuskäytännössä vakiintunut tulkinta vanhentuu oikeustilan muuttumisen myötä tai oikeusohje osoittautuu muuten epätarkoituksenmukaiseksi. Prejudikaattiin mahdollisesti sisältyvää oikeusohjetta on tästä johtuen peilattava kulloinkin voimassa olevaan oikeustilaan ja tapauskohtaisiin oikeudellisiin toiseikkoihin. Toisin sanoen ennakkopäätöksistä johdetut yleiset oikeusohjeet ovat aina sidoksissa yksittäisiin oikeustapauksiin ja kulloinkin voimassa olevan oikeuden tilaan. Tästä johtuen prejudikaattiin sisällytettyä yleistä oikeusohjetta ei välttämättä voida soveltaa samankaltaisiin tapauksiin. Dynaaminen eli jatkuvasti muuttuva vero-oikeuden toimintaympäristö heijastuu näin ollen väistämättä prejudikaattivaikutuksiin. (ks. Siltala 2003: 344–347.)

Prejudikaatin hyödynnettävyys eli käyttöarvo on vahvasti sidoksissa annetun ratkaisun ikään. Mitä vanhemmasta prejudikaatista on kysymys sitä kriittisemmin siihen on suhtauduttava. Toisaalta, prejudikaattien käyttöarvo on myös kytköksissä niiden tosiasialliseen hyödynnettävyyteen. Tietyissä tapauksissa voi olla syytä kysyä, vallitseeko tapauksen ja ennakkopäätöksen välillä riittävä samankaltaisuus. Lähtökohtana tulisi pitää oikeusohjetta, jonka mukaan samanlaisia tapauksia arvostellaan oikeudellisesti yhdenmukaisesti. Tämä yhdenmukaisuuden ja oikeudenmukaisuuden vaatimus korostuu erityisesti verolakien, esimerkiksi VML 28 §:n soveltamisessa. Prejudikaatteja tarkasteltaessa on myös huomioitava, että vakiintuneella oikeuskäytännöllä on usein suurempi prejudikaattiarvo kuin yksittäisellä tuomioistuimen antamalla ratkaisulla. Tärkeintä on kuitenkin muistaa, että myös prejudikaattien kohdalla oikeustapauksen lopullinen ratkaisu on aina kyettävä johtamaan olemassa olevasta lakinormista, ei muista oikeustapauksista. (Laakso 2012: 313–315; Myrsky 2011: 142–143; Tikka 1972: 83–84, 111.)

Oikeuskäytännön ja talouselämän nopea muuttuminen ovat osaltaan vaikuttaneet prejudikaattien merkityksen kasvamiseen (Myrsky 2013: 308). Esimerkiksi aiempaa monimutkaisemmat verosuunnittelu- ja veron minimointijärjestelyt ovat synnyttäneet uusia tulkintaongelmia, joihin ei ole kyetty reagoimaan verolainsäädäntöä muuttamalla. Tällöin oikeuskäytännön merkitys johdonmukaisten ratkaisujen mahdollistajana on tyypillisesti korostunut. Kaikissa ongelma- tai rajanvetotapauksissa ei kuitenkaan voida sanoa, että oikeuskäytännöllä olisi merkittävä asema. Tämä johtuu siitä, että oikeuskäytännön, erityisesti prejudikaatin, hyödynnettävyys tai käyttökelpoisuus perustuu kunkin tapauksen kohdalla yksityiskohtien ja niiden muodostaman kokonaisuuden rinnakkaisarviointiin.

3.4.3 Verohallinnon ja Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisut

Verotusta toimitettaessa on mahdollista, että verotuksen toimittaja ei hyväksy kaikkia verovelvollisen esittämiä järjestelyjä. Tämä riski kasvaa erityisesti silloin, kun lähestytään hyväksyttävän veron minimoinnin laita-aluetta. Verovelvollisen suunnittelemiin veronminimointijärjestelyihin sisältyy usein runsaasti tulkintaepävarmuutta ja eritasoisia veroriskejä. Verovelvollisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että hän voi ennen taloudellisen toimenpiteen toteuttamista selvittää järjestelyn tulevan verokohtelun. Ennakkoratkaisun hakeminen verotuksellisiin kysymyksiin on eräs keino vähentää tulkintaepävarmuutta ja eliminoida mahdollisia veroriskejä ennakolta. Nimensä mukaisesti ennakkoratkaisu on ennakolta lain tulkinnasta annettu ratkaisu. Ennakollisen kannanoton avulla verovelvollisella on mahdollisuus saada sitova vahvistus sille, kuinka

verolakia tullaan soveltamaan hakemuksessa esitettyyn toimenpiteeseen. Veron minimoitijärjestelyjen kohdalla tämän voidaan katsoa edistävän ennakoitavuutta ja ehkäisevän sellaisten toimien toteuttamista, jotka mahdollisesti ylittävät veron minimoinnin laillisuusrajan. Toisaalta, vaikka verovelvollinen ei toimillaan pyrkisi nimenomaisesti veroja minimoivien järjestelyjen toteuttamiseen, ennakkokannanoton hakeminen voidaan sisällyttää merkittäväksi osaksi varsinaista verosuunnittelua. (Myrsky 2011: 164–165; Myrsky 2007 b: 742.)

Ennakkoratkaisu on muun muassa tuloverotuksessa käytetty KVL:n tai Verohallinnon antama ennakkollinen kannanotto sitä, kuinka ennakkoratkaisuhakemuksessa esitetystä veroasiassa tullaan varsinaista verotusta toimitettaessa menettelemään. VML 84.1 §:n tai 85.1 §:n mukaan joko KVL tai Verohallinto voi verovelvollisen kirjallisesta hakemuksesta antaa tuloveroa koskevan ratkaisun tulevasta verotuksellisesta menettelystä. Laki ei kuitenkaan nimenomaisesti velvoita kyseisiä tahoja ennakkoratkaisun antamiseen. Kun KVL tai Verohallinto antaa sitovan ennakkoratkaisun, verovelvollisen verotus on VML 85.4 §:n mukaisesti toimitettava annetun ratkaisun mukaisena. Ratkaisun soveltaminen edellyttää kuitenkin sitä, että hakija vaatii verotuksen toimittamista päätöksen mukaisena. Ratkaisun soveltaminen edellyttää myös sitä, että toteutuneet olosuhteet vastaavat täsmällisesti verovelvollisen hakemuksessa kuvattuja olosuhteita. Mikäli verovelvollinen päättää toteuttaa toimen eri sisältöisenä kuin ennakkoratkaisuhakemuksessa on esitetty, toimenpiteeseen annettu ratkaisu ei sido verottajaa. (ks. Myrsky 2007 b: 734–736.)

EU-oikeuden tasolla ennakkoratkaisuilla voidaan tarkoittaa myös Euroopan unionin tuomioistuimen EU-oikeuden tulkinnasta antamaa sitovaa ratkaisua, jota kansallinen tuomioistuin on pyytänyt ennen käsiteltävänä olevan tapauksen ratkaisemista. Erityisesti EU-tuomioistuimen ratkaisuilla on ennakkopäätösmerkitystä, sillä ne ovat sitovaa oikeutta ja niitä on noudatettava. (Myrsky 2011: 14, 103–107.) Kansallisella tasolla annetut KVL:n tai Verohallinnon ratkaisupäätökset eivät yllä oikeudellisesti ylemmän asteisten prejudikaattien tasolle. Tästä huolimatta ennakkoratkaisuja voitaneen kuitenkin luonnehtia eräänlaisiksi alemmanasteisiksi prejudikaateiksi, sillä ennakkoratkaisuilla voidaan katsoa olevan prejudikatiivisia vaikutuksia (ks. Tikka 1972: 109). Verohallinnon ja erityisesti KVL:n antamien ratkaisujen prejudikatiivinen vaikutus korostuu niissä tilanteissa, joissa vastaavasta asiasta ei ole esittää aiempaa oikeuskäytäntöä. Verotusta koskevilla ennakkoratkaisuilla pyritään näin ollen turvaamaan yhtenäistä ja ennakoitavaa verokohtelua. Verotuksen ennakkoratkaisut linjaavat osaltaan myös tulevaa verotuskäy-

täntöä ja -menettelyä. Verovelvollisen kannalta tämä on ensiarvoisen tärkeää, jotta kuva verotuksessa hyväksyttävistä järjestelyistä täsmentyy. (ks. Myrsky 2007: 737.)

Verosuunnittelua, veron minimointia tai veron kiertämistä sivuavien kysymysten osalta on huomioitava, että verovelvollisen on tehtävä ennakkoratkaisuhakemuksensa ennen kuin hakemuksen kohteena olevat, verotukseen vaikuttavat toimenpiteet on suoritettu. Verotusmenettelyn jatkuvuuden kannalta merkittävä seikka on myös se, että tuloverotuksen ratkaisupäätökset annetaan vain määräajaksi, jolloin ne koskevat käytännössä vain kyseisen verovuoden verotusta. Tämä voi muodostaa aiheellisen riskin tuleville verovuosille, mikäli verotusta koskevaa käytäntöä päätetään jatkaa kyseisen verovuoden jälkeen. Ennakkoratkaisua hakevan verovelvollisen tulee myös muistaa, että KVL:n tai Verohallinnon tehtäviin ei kuulu määrittää verosuunnittelun, veron minimoinnin tai veron kiertämisen äärimmäisiä rajoja. Kyseiset tahot pyrkivät ennemminkin edistämään verotuskäytännön yhtenäisyyttä. Yhtenäisyyden saavuttamisen kannalta ennakkoratkaisut ovat merkittävässä asemassa. (Myrsky 2011: 103–109, 171; Knuutinen 2012: 297.)

3.5 Moraalinen rajanveto

VML 28 §:ssä tarkoitettu veron kiertäminen ei ole rikosoikeudellisesti lain vastaista, mutta se on luokiteltavissa illegaaliksi veron torjunnan muodoksi. Toisin sanoen oikeusjärjestyksemme ei hyväksy sellaisia verovelvollisen toimenpiteitä, jotka ovat VML 28 §:n nojalla yksilöitävissä veron kiertämiseksi. Veron minimointi on puolestaan legaalinen eli vero-oikeudellisesti hyväksyttävä veron torjunnan muoto. Verotuksen oikeudenmukaisuusperiaate ja yhdenvertaisuuden vaatimus huomioiden veron minimointia pidetään kuitenkin lähtökohtaisesti moraalinen ja yhteiskunnan arvojen vastaisena toimintana. Vero-oikeuden näkökulmasta on todettava, että verovetoisten toimenpiteiden moraalinen tai arvojen vastaisuus ei ole riittävä edellytys sille, että toimintaa voitaisiin pitää VML 28 §:n tarkoittamana illegaalina veron kiertämisenä. Kyse on tällöin ennemminkin veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisestä moraalista rajanvedosta eli verovetoisen toimenpiteen eettisestä ja moraalista hyväksyttävyydestä, jota ei suoriteta VML 28 §:ää tulkitsemalla.

Vero-oikeus on eettisille ja moraalille arvostuksille herkistynyt oikeuden alue, jonka piirissä esiintyy ajan mukana muuttuvia moraalikäsitteitä. Oikeuden ja moraalisen suhdetta voi olla toisinaan hyvin vaikea erottaa toisistaan, sillä sekä oikeudessa että moraa-

lissa keskeisessä asemassa ovat yhteiskunnalliset arvot. Oikeudellisen ratkaisutoiminnan kannalta merkittävin ero oikeuden ja moraalien välillä tiivistyy oikeuslähteoppiin ja sen sisältämiin rajoituksiin. Siinä missä oikeusnormit määrittävät säädännäisen oikeuden tuottamista, niin sanotut moraalienormit voivat vain antaa tukensa oikeudelliselle ratkaisulle. Tärkeää on huomata, että edes moraaliherkillä oikeuden alueilla oikeustoimen yhteiskunnallinen hyväksymättömyys ei ole riittävä edellytys sille, että moraalargumentti voitaisiin nostaa oikeuslähteen asemaan. Yhteiskunnallinen moraalargumentti saa oikeuslähteen aseman vain silloin, kun sillä on lainsäädännön tai lainkäytön antama institutionaalinen tuki. Näin ollen oikeuslähteellä on aina oltava oikeudellinen auktoriteetti, jollaisena voidaan pitää lakia tai siitä johdettua alemmanasteista säädöstä tai muuta laista johdettua oikeudellista lähdettä. (Aarnio 2006: 148; Tolonen 2003: 42.) Tämä pätee myös veron kiertämisen ja veron minimoinnin välisen rajanveto-ongelman tarkastelussa.

Mikäli verovelvollisen järjestelyissä on kysymys veron minimoinnista, oikeusjärjestyksemme hyväksyy sellaisetkin toimenpiteet, joissa verovelvollinen saavuttaa lievän vero-seuraamuksen tai verosta vapautumisen. Näin menetellään siitäkin huolimatta, että järjestely olisi yhteiskunnassa vallitsevan moraalienilmauksen vastainen. Tällöin on muistettava, että oikeudellisesti relevantin ratkaisun tulee perustua oikeudellisiin normeihin, ei moraaliperiaatteisiin tai yhteiskunnassa vallitseviin arvonäkökulmiin. Normit voivat sinänsä perustua moraalien tai tärkeinä pidettyihin arvoihin, mutta moraalargumentti ei yksinään riitä oikeudellisesti relevantin ratkaisun perustaksi. Toisin sanoen moraalinen paheksunta ei ole koskaan riittävä oikeudellinen peruste pitää veron minimointia oikeudellisesti tuomittavana. On kuitenkin huomattava, että oikeusnormien voidaan säätää moraalisesti vääräksi koettu menettely illegaaliksi (ks. Nuotio 2005: 129).

Yhtenä hyvän verojärjestelmän kriteerinä pidetään verotuksen oikeudenmukaisuutta. Yleisesti tällä tarkoitetaan verotuksen sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja oikeudenmukaista tulojakoa. (Myrsky 2009: 739.) Yleisesti on ajateltu, että oikeudenmukainen verojärjestelmä huomioi kunkin verovelvollisen veronmaksukykyyn. Pääsääntöisesti tulojen on katsottu parhaiten edustavan verovelvollisen veronmaksukykyä eli taloudellista kapasiteettia. Näin ollen lähtökohtana on usein pidetty sitä, että tulojen kasvaessa verovelvollisen veronmaksukyky lisääntyy. (Myrsky & Rabinä 2014: 17.) Käytännössä verovelvollisen tulojen kasvu tarkoittaisi tällöin myös verorasituksen kasvua. Veron minimoinnin kannalta yhtälö on kuitenkin jossain määrin ongelmallinen, sillä verovelvollisen suorittamien järjestelyjen seurauksena tulojen kasvu ei välttämättä johda verokustannusten kasvuun. Tällöin järjestelyjen moraalinen hyväksyttävyyden joutuu usein koe-

tukselle, vaikka verovelvollinen olisikin toiminut verolain mahdollistamissa rajoissa. Moraalisen tarkastelun näkökulmasta kyse on tällöin pääsääntöisesti ei hyväksyttävästä menettelystä, sillä järjestely on vastoin oikeudenmukaisuuden vaatimusta. Toisaalta vero-oikeudellisesta näkökulmasta on todettava, että verovelvollista ei voida koskaan velvoittaa maksamaan veroja enempää kuin laissa on nimenomaisesti säädetty.

Veron kiertämisen ja veron minimoinnin osalta kysymys oikeudenmukaisuudesta on luonteeltaan moraalifilosofinen eli mikä on oikein. Koska yleisten moraaliasenteiden mukaan oikeudenmukainen verojärjestelmä huomioi kunkin verovelvollisen veronmaksukyvyyn, veron minimointia pidetään vain harvoin oikeudenmukaisena tai vastuullisena toimintana. Tämä osoittaa, että oikeudenmukaisuus on käsitteenä vahvasti arvolatautunut, eikä sitä voida määritellä objektiivisesti. Käsite määryytyy aina käyttäjänsä näkökulmasta. (ks. Myrsky 2009: 739.) Siksi myös veron minimoinnin ja veron kiertämisen välistä yleispätevää moraalista rajanvetoa on lähes mahdotonta suorittaa. Moraalinen raja määryytyy aina yksittäisen henkilön asenteiden, arvojen, ja yhteiskunnan talouden tilan perusteella. Eri moraalikäsitteistä riippumatta voitaneen kuitenkin väittää, että veron kiertäminen on poikkeuksetta vastoin yleistä moraalikäsitteistämme. Sen sijaan veron minimoinnin osalta voidaan todeta, että moraalisen hyväksyttävyyden raja liikkuu yksilöllisten ja yhteiskunnallisten muutosten mukana. Tämä tarkoittaa sitä, että ajankohdasta riippuen verovelvollisen verovetoiset toimenpiteet nähdään joko moraalisesti hyväksyttävänä tai moraalin vastaisina. Kysymystä veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisestä moraalista rajasta voidaan siis pitää lähtökohtaisesti omantunnon kysymyksenä.

4 VAIHEITTAISET TRANSAKTIOT ELI SARJATOIMET

4.1 Yleistä

Vero-oikeuden piiriin kuuluvien normien tunnusmerkistöt ovat useimmiten rakenteeltaan sellaisia, että ne edellyttävät veroseuraamusten määräämistä kunkin verotuksen kannalta relevantin oikeustoimen kohdalla erikseen ja itsenäisesti suhteessa muihin verovelvollisen tekemiin oikeustoimiin. Vaiheittaisten transaktioiden eli sarjatoimien kohdalla verovelvollinen pyrkii hyödyntämään nimenomaisesti sellaista tulkintatapaa, joka perustuu oikeustoimien itsenäiseen luonteeseen. Sarjatoimissa verovelvollinen toteuttaa useampia oikeustoimia, mutta jakaa keinotekoisesti verojärjestelyt yksittäisiksi osiksi. Erottelemalla oikeustoimet itsenäisiksi ja toisistaan riippumattomiksi paloiksi, verovelvollinen pyrkii hämärtämään kokonaiskuvan sitä, mistä taustalla olevassa kokonaisjärjestelyssä todellisuudessa on kysymys. Sarjatoimien kohdalla toteutuu tällöin tilanne, jossa erikseen määräytyvät veroseuraamukset tuottavat yhteisvaikutuksiltaan edullisemmän veroseuraamuksen, kuin mitä verotuksellisesti yhtenä kokonaisuutena arvioitava verotuksellinen toimenpide tuottaisi. VML 28 §:n nojalla verotuksen toimittajalla on mahdollisuus luopua yksittäisten oikeustoimien verotuksellisesta tarkastelusta, jolloin soveltamisratkaisua voidaan perustella toteutuneen oikeustoimiketjun kokonaisarvostelun avulla. Mikäli sarjatoimille ei ole löydettävissä liiketaloudellisia tai muita järjestelyjä vahvasti puoltavia perusteita, yksittäisten palojen erillinen verottaminen voidaan sivuuttaa, ja järjestelyjen muodostamaa kokonaisuutta voidaan verottaa yhtenä kokonaisuutena. (Tikka 1983: 21–22; Wikström 1999: 81.)

Sarjatoimille on tyypillistä, että verovelvollisen suorittamaan toimenpidesarjaan sisältyvät oikeustoimet ovat tietoisesti ja samanaikaisesti suunniteltuja ja muodostavat verotuksellisesti merkittävän kokonaisuuden. Sarjatoimien arvioinnin kannalta olennaista on, että jo ensimmäinen oikeustoimi liittyy osaksi verotuksellista kokonaisjärjestelyä, jolla pyritään minimoimaan tuleva verorasitus. Sarjatoimina ei kuitenkaan voida pitää kaikkia verovelvollisen toimia, jotka on hajautettu useampaan yksittäiseen osaan. Toimien peräkkäisyys ei siis automaattisesti johda sarjatoimiolettamaan ja veron kiertämisen tulkintaan. Sarjatoimien osalta voidaan puhua veron kiertämisestä vain niiden toteutuneiden toimenpiteiden kohdalla, joissa toimien pilkkomisella on pyritty saavuttamaan lain tarkoitukselle vieraita veroetuja. (ks. Ossa 2002: 117–119; Knuutinen 2012: 182.)

Eräs sarjatoimille ominainen piirre on korostunut aikatekijän merkitys. Tämä tarkoittaa sitä, että sarjatoimen kokonaisuuteen kuuluvien osaoikeustoimien välinen toteutusaika on lyhyt. Toimet voidaan suorittaa joko saman verovuoden aikana tai ne voidaan sijoittaa verovuoden molemmin puolin siten, että transaktiot toteutuvat ajallisesti lähellä toisiaan. Oikeustoimien väliin jäävän ajan kasvaessa toimenpidesarjaa voidaan arvioida sarjatoimena vain silloin, kun toimenpiteiden taustalla on suunnitelmallinen veronkiertämistarkoitus. Mikäli osakokonaisuuksina toteutetuille järjestelyille löytyy muita kuin verotuksellisia tarkoituksia, esimerkiksi todelliset ja riittävät liiketaloudelliset perusteet, VML 28 §:n soveltaminen ei ole mahdollista. Esimerkkitapauksia, joissa VML 28 §:ää on sovellettu ovat taseyhtiökaupat, alihinnoitellut väliluovutukset, luovutusvoittoverotuksen kiertämiseksi toteutetut vastikkeettomat väliluovutukset tai lahjoitukset, vaiheittaiset luovutukset ja edestakaiset osakekaupat. (Ossa 2002: 117–123.) Viimeaikaisen oikeuskäytännön perusteella myös johdon holdingyhtiöjärjestelyt kuuluvat edellä mainittuun joukkoon.

4.2 Alihintainen väliluovutus

Oikeuskäytännön perusteella tyypillisimmät veron kiertämistilanteet ovat muodostuneet verovelvollisen suorittamista väliluovutuksista, joiden avulla on tarkoituksellisesti, ilman liiketaloudellisia perusteita pyritty välttämään omaisuuden myyntivoittoverotus. Ennen vuoden 1993 lakimuutosta myyntivoittojen verokohtelu oli kirjavaa ja perustui sekä omistusaikaan että saannon laatuun. Epäyhtenäinen verotuskäytäntö oli omiaan lisäämään konkreettisia verohyötyjä tavoittelevien järjestelyjen lukumäärää. Tämä on havaittavissa muun muassa runsaana oikeuskäytäntönä. Vuoden 1993 lakimuutoksen seurauksena myynti- eli luovutusvoittoverotuksen verokohtelu yhtenäistyi. Myyntivoittojen verokohtelun yhtenäistäminen johti siihen, että verojärjestelyt eivät enää tuottaneet haluttuja verotuksellisia lopputuloksia. Laintilan muutos johti osaltaan väliluovutusten kautta tapahtuvien veronkiertotilanteiden vähenemiseen. Ennen vuotta 1993 syntynyttä oikeuskäytäntöä ei kuitenkaan voida pitää merkityksettömänä arvioitaessa veron minimoinnin ja veron kiertämisen välistä rajaa, sillä laintilan muutos on käytännössä johtanut vain veron välttelypyrkimysten ja veron minimointikeinojen mukautumiseen.

Voimassa olevan verolainsäädännön pääsääntö on, että omaisuuden luovutuksesta saatu voitto on veronalaista pääomatuloa, josta tulee suorittaa vero. Vaikka nykyisen laintilan mukaisesti luovutukset kuuluvat pääsääntöisesti verotuksen piiriin, lakiin on jäänyt

aukkoja, joita hyödyntämällä myyntivoitoista realisoitunut vero on kierrettävissä. Verovelvollinen voi esimerkiksi hyödyntää verotuksellisten oikeustoimien itsenäistä tulkintatapaa ja pilkkoa järjestelyt yksittäisiksi osaoikeustoimiksi. Luovutus- tai myyntivoitoverotuksen välttämiseksi verovelvollinen voi tietoisesti toteuttaa sellaisia järjestelyjä, joissa henkilökohtaista omaisuutta myydään omalle osakeyhtiölle käypää arvoa alhaisempaan hintaan. Toteutuneen kaupan jälkeen kyseinen yhtiö myy alihintaan ostetun omaisuuden käyvällä arvolla ulkopuoliselle taholle. Toimenpiteen veroetu syntyy siitä, että myyntivoitto kuitataan osakeyhtiön tappioista. Vastaavissa tapauksissa veroviranomainen voi puuttua menettelyyn ja sivuuttaa väliluovutuksen, jolloin luovutusvoitto katsotaan myyjän eikä yhtiön verotettavaksi tuloksi. (Tikka 1972: 278; Niskakangas 2013: 19; Verohallinto 2012: 629.)

Tapauksessa KHO 1983 II 578 verovelvollinen oli ostanut vuonna 1970 tilan 40 746 markalla. Hän myi 24.6.1974 tilan 30 000 markalla yhtiölle, jonka 280 osakkeesta hän omisti 178 kappaletta. Yhtiö puolestaan myi 25.6.1974 tilan edelleen 106 900 markalla. Yhtiölle ei satunnaisesta myyntivoitosta huolimatta jäänyt verotettavaa tuloa. Kun tilan luovutus yhtiölle ei vastannut asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, vaan myyntiin oli ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että verovelvollinen vapautuisi suoritettavasta verosta, myyntivoitto oli luettava yhtiön pääosakkaana olevan verovelvollisen veronalaiseksi tuloksi. Voiton määrää laskettaessa myyntihintana pidettiin 106 900 markkaa ja hankintahintana 40 746 markkaa.

Vuosikirjaratkaisussa KHO 1993 B 525 henkilö A oli myynyt alle viisi vuotta omistamansa osakkeet 13 000 markalla A:n ja hänen miehensä B:n omistamalle yhtiölle. 13 000 markan kauppahinta vastasi kauppahintaa, jolla A oli kyseisenä verovuonna hankkinut myymänsä osakkeet. Kyseisen verovuoden aikana A:n ja B:n omistama yhtiö myi osakkeet ostohintaa korkeammasta arvosta ulkopuoliselle taholle. Myynnistä syntyi 8 936 markan suuruinen myyntivoitto. Ratkaisussaan KHO katsoi A:n myyneen osakkeet yhtiölle alihintaisella kaupalla ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että A vapautuisi suoritettavasta verosta.

Kun tapausparia KHO 1983 II 578 ja KHO 1993 B 525 tarkastellaan sarjatoimina, veron kiertämisen ja veron minimoinnin väliin sijoittuvan laillisuusrajan sijaintiin vaikuttaa kiistatta luovutuksen ja myynnin väliin jäävän aikajakson pituus. Jotta alihintainen väliluovutus voidaan katsoa VML 28§:n mukaisesti sarjatoimeksi, transaktiokokonaisuuteen kuuluvien osaoikeustoimien välisen toteutusajan tulee olla lyhyt. Molemmissa tapauksissa sekä luovutuksen että myynnin väliin jäänyt aika voitiin mitata kuukausissa.

Lisäksi laillisuusrajan sijaintiin näyttäisi vaikuttavan kaupankäyntiosapuolien keskinäinen intressisuhde. Molemmissa tapauksissa luovuttajana oli toiminut yhtiön osakas, jolla oli merkittävä omistus kaupan vastapuolena toimineessa yhtiössä. Yleislausekkeen käyttöä puoltanee tilanne, jossa toimi on suoritettu intressiyhteydessä olevien tahojen välillä. Tapauksista annetuista KHO:n ratkaisuksista voitaneen myös päätellä, että mikäli omaisuuden väliluovutuksesta syntyvä myyntivoitto ohjataan yhtiöön, jolla on verotuksessa vähennyskelpoisia tappioita, alihintainen väliluovutus puoltaa herkästi veron kiertämisen tulkintaa.

Toisaalta ratkaisussa KHO 1993 B 526 verovelvollinen A myi omistamansa tontin alihintaisella kaupalla perustamalleen X Oy:lle, jonka toimesta tontille rakennettiin A:n käyttöön tullut asuinrakennus. Kyseisessä tapauksessa KHO ei nähnyt edellytyksiä soveltaa VerL 56 §:ää eli yleistä veronkiertosäännöstä. Sen sijaan KHO katsoi, että A:n myymää tonttia voitiin pitää sijoituksena A:n perustamaan yhtiöön. Toimeja ei näin ollen voitu yksilöidä myyntivoittoverotuksen kiertämiseksi. Kyseinen tapaus poikkeaa edellä esitetyistä ratkaisuksista siinä, että X Oy ei myynyt kyseistä tonttia välittömästi edelleen, jolloin tapaukseen ei liittynyt ulkopuolista ostajatahoa. Tontin myymättä jättämisestä seurasi myös se, että ylihintainen kauppa jäi toteutumatta. Omaisuuden väliluovutuksesta ei tällöin syntynyt myyntivoittoa, joka olisi voitu upottaa yhtiön mahdollisiin tappioihin.

Perhepiirin sisällä tapahtuvia alihintaisia väliluovutuksia muistuttavia järjestelyjä on aiemmin voitu toteuttaa siten, että tulo on kohdistettu perheenjäsenelle, jonka marginaaliveroprosentti on ollut alhaisin (ks. Tikka 1972: 279). Voimassa olevan lain nojalla ja VML 28 § huomioiden vastaava menettely ei muodosta merkittävää veronkiertämisiongelmaa, sillä vuonna 1993 pääomatulojen verotus muuttui progressiivisesta suhteelliseksi. Vuoden 2012 lainsäädäntömuutoksen seurauksena pääomatulojen verotuksessa siirryttiin jälleen progressioperusteiseen verotukseen. Pääomatuloverotuksen lieväksi luonnehdittavan progression ei kuitenkaan voitane katsoa muodostavan sellaista verotuksellista kannustinta, joka johtaisi merkittäviin toimiin tulojen kohdentamiseksi veronkiertämistarkoituksessa.

4.3 Kauppojen kohdistaminen eri verovuosille

Tuloverolain (TVL 1995/1535) 110.2 §:n pääsäännön mukaisesti luovutusvoitto katsotaan sen verovuoden tuloksi, jona kauppa on tehty. Säännöksen mukaan luovutusvoiton verotus kohdistuu kokonaisuudessaan siihen verovuoteen, jona varsinainen kauppa on suoritettu. Luovutusvoittoveron minimoimiseksi kaupan osapuolilla saattaa olla tietoinen verotuksellinen intressi jakaa kauppahinta kahdelle eri verovuodelle. Sarjatoimella pyritään näin ollen hyödyntämään luovutusvoiton lievempi verokohtelu, mikä perustuu pääomatuloverotuksen progressiivisuuteen. Mikäli verotuksessa katsotaan, että kauppahinta on jaettu useampaan osaan ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettava vero vältettäisiin, kauppvoja voidaan käsitellä VML 28 §:ää soveltamalla verotuksellisesti yhtenä kokonaisuutena.

Tällä hetkellä voimassa olevaan verolainsäädäntöön on sisällytetty konkreettisia raja-arvoja, jotka määrittelevät tulon veronalaisuuden. Esimerkiksi henkilöverotuksen piirissä pienet, alle 1000 euron luovutusvoitot ovat verovapaita. TVL 48.6 §:n sanelema konkreettinen 1000 euron raja-arvo luonnollisen henkilön tai kuolinpesän saamalle omaisuuden luovutusvoitolle mahdollistaa maltillisen veron minimoinnin. Esimerkiksi luovutushinnaltaan 1950 euron suuruisessa arvopaperikaupassa, jonka kohteena on 100 arvopaperia, luovutusvoittovero voidaan pyrkiä minimoimaan pilkkomalla kauppa kahteen osaan juuri ennen verovuoden päättymistä. Järjestelyssä luovutettava arvopaperierä jaetaan niin, että kummankin luovutuksen arvo jää alle TVL 48.6 §:n saneleman raja-arvon. Esimerkitapauksessa ensimmäisessä luovutuksessa siirtyisi näin ollen 50 arvopaperia, jolloin verovuoden luovutusvoitto olisi 975 euroa. Kun arvopaperierän luovutusvoitot realisoidaan verovuoden molemmin puolin niin, että TVL 48.6 §:n raja-arvo ei ylity, luovutusvoitot realisoituvat verovapaina. (ks. Nykänen 2004: 178; Knuutinen 2012: 182–183.)

Koska alle 1000 euron luovutusvoiton verovapaus koskee vain kyseisenä verovuonna luovutetun omaisuuden yhteenlaskettua luovutushintaa, veron minimoinnilla ei saavuteta taloudellisesti merkittäviä veroetuja. Mikäli myyntivoitot kuitenkin muodostuvat korkeiksi ja pääomatulojen verotus on säädetty progressiiviseksi, kauppahinnan pilkkomisella voidaan saavuttaa huomattavia veroetuja. Vuodesta 2012 alkaen pääomatulojen verotus on ollut lievästi progressiivista, mikä on osaltaan nostanut esille kysymyksen veron kiertämisen mahdollisuuksista ja veronvälttelypyrkimysten lisääntymisestä. Toistaiseksi pääomatulojen veroprogressio on kuitenkin pysynyt melko maltillisena, jolloin kannusteet veron välttelylle ovat heikot. Toisaalta, kun järjestelyissä on kysymys

suurista myyntivoitoista, lieväkin progressio voi luoda kannusteen kauppahinnan pilkkomiselle. Esimerkiksi vuonna 2014 A myy B:lle osakkeita yhdessä erässä ja kaupasta syntyy A:lle 78 000 euron luovutusvoitto. Vuonna 2014 40 000 euron pääomatuloon kohdistuu 30 %:n vero ja sen ylittävään osaan 32 %:n vero. Kaupan seurauksena A:lle syntyy maksettavaa veroa yhteensä 24 160 euroa. Mikäli A jakaisi kaupan kahteen osaan siten, että luovutusvoitot molempien kauppojen osalta jäisivät alle 40 000 euron, maksettavaa veroa kertyisi yhteensä 23 400 euroa. Kauppojen pilkkomisella saavutettava kokonaisverohyöty olisi näin ollen 760 euroa. Esimerkissä oletetaan, että pääomatuloverotuksen tulorajat ja progressiot säilyvät muuttumattomina kyseisten verovuosien välillä. Esimerkki todentaa sen, että pääomatuloverotuksen progressiivisuus mahdollistaa veron välttelyn, vaikka lievä progressio ei sinällään muodosta vahvaa verotuksellista kannustinta kauppojen jakamiseen. Vuoden 2012 lakimuutoksen seurauksena luovutusten pilkkomiseen liittyvät veronkiertokysymykset ovat kuitenkin jälleen ajankohtaisia. Lisäksi Eduskunnan hallitus on esittänyt pääomatulojen veroprogression kiristämistä vuonna 2015, mikä voi osaltaan luoda vahvemman kannusteen kauppojen pilkkomiselle.

Oikeustapaukset KHO 1992 B 524 ja KHO 1995 B 527 osoittavat, että kauppojen pilkkomiseen on aiemminkin puututtu yleisen veronkiertosäännöksen nojalla. Tapauksessa KHO 1992 B 524 verovelvollinen A oli yhdessä veljensä B:n kanssa myynyt heidän yhdessä kaupalla hankkimastaan ja vuodesta 1977 saakka omistamastaan tilasta 3.11.1987 noin 12 hehtaarin suuruisen määräalan 4 000 000 markan kauppahinnasta ja 26.1.1988 noin 8 hehtaarin suuruisen määräalan 1 500 000 markan kauppahinnasta. Kaupan vastapuolena toimi sittemmin perustettu yhtiö, jonka osakepääoman A ja B omistivat tasaosuuksin. Myydyt määräalat muodostivat yhdessä alueen. Verolautakunta katsoi, että määräalojen kauppojen jakaminen kahdelle eri verovuodelle ei vastannut asian varsinaista luonnetta ja kauppahinta oli jaettu ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vältyttäisiin. KHO:n päätös tuki verolautakunnan näkemystä, joten verolautakunnalla oli oikeus verottaa kauppvoja yhtenä kokonaisuutena. KHO:n päätöksen nojalla tapaukseen sovellettiin yleistä veronkiertosäännöstä. KHO:n ratkaisu syntyi äänin 4–3.

KHO:n vuosikirjaratkaisussa KHO 1995 B 527 oli kysymys siitä, että henkilö A oli myynyt omistamansa X Oy:n koko osakekannan samalle ostajalle kolmella eri kaupalla. Kaupat oli toteutettu siten, että 29.6.1990 A oli myynyt kahdeksan osaketta 1 000 000 markalla, 29.12.1990 kaksi osaketta 630 000 markalla ja 18.2.1991 viisi osaketta 2 000 000 markalla. Ratkaisussaan KHO katsoi, että kauppakokonaisuudesta oli sovittu jo

vuonna 1990 ensimmäisen kaupan yhteydessä, jolloin kauppojen jakaminen kahdelle eri verovuodelle ei vastannut asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta. KHO totesi, että kauppojen pilkkominen oli toteutettu ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vältyttäisiin. Luovutusvoitto verotettiin yhtenä kokonaisuutena vuoden 1990 säännösten mukaisesti. KHO:n ratkaisu syntyi äänin 3–2.

KHO:n vuosikirjaratkaisut osoittavat, että kauppojen pilkkomisella voidaan saavuttaa tiettyjen olosuhteiden vallitessa rahamääräisiä veroetuja. Tapauskaksikon väliltä löytyy paljon eriäviä piirteitä, mutta ratkaisusta voidaan löytää myös yhteneviä tosiseikkoja, jotka puoltavat veron kiertämisen tulkintaa. Erityisesti se, että kaupat pilkotaan peräkkäisten verovuosien kesken vaikuttaisi puoltavan veron kiertämisen tulkintaa. Oikeudellinen tulkinta voi kuitenkin muuttua, mikäli verovelvollinen pystyy esittämään kauppahinnan jakamiselle todellisia liiketaloudellisia perusteita. KHO:n ratkaisujen perusteella vaikuttaisi kuitenkin siltä, että pilkotun kaupan vastapuolen säilyessä samana veron kiertämisen tulkinnalle on vahvat edellytykset. Oikeustapausten perusteella tällöin voidaan esittää myös pitävämmät perusteet sille, että kauppahinnan jakamisesta ja kauppa-kokonaisuudesta olisi sovittu jo ensimmäisen kaupan yhteydessä.

KHO:n ratkaisujen perusteella pilkottujen luovutusten lukumäärällä ei näyttäisi juuri-kaan olevan todellista merkitystä veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen rajan sijaintiin. Myöskään sillä, että kauppoja pilkotaan sekä saman verovuoden sisällä että eri verovuosien välillä ei voitane estää veron minimoinnin rajan ylittymistä, mikäli muut järjestelyn olosuhteet puoltavat veron kiertämistä. Tältä osin voidaan todeta, että pääsääntöisesti järjestelyn muodostama kokonaisuus ratkaisee verotuksellisen tulkinnan. Oikeustapausten perusteella hyväksyttävän veron minimoinnin raja näyttäisi kuitenkin ylittyvän helpommin, mikäli pilkotut osat ovat johdonmukaisessa suhteessa toisiinsa ja yhteen liitettynä muodostavat selkeän kokonaisuuden.

4.4 Edestakaiset oikeustoimet

TVL 50 §:n mukaan omaisuuden luovutuksesta syntynyt tappio on vähennettävissä omaisuuden luovutuksesta saadusta voitosta verovuonna ja viitenä sitä seuraavana vuotena sitä mukaa kuin voittoa kertyy. Säännöstä silmällä pitäen verovelvollinen voi jopa tarkoitushakuisesti pyrkiä realisoimaan verotuksessa hyödynnettäviä luovutustappioita, jotta maksettava vero minimoituisi. TVL 50 § ei yksilöi verotuksessa vähennyskelpoi-

sen luovutustappion syntytapaa, joten vähennyskelpoinen tappio on mahdollista realisoida monin eri tavoin. Tyypillisin tapa luovutustappion tarkoitushakuiseseen synnyttämiseen on tappiollisten osakkeiden myyminen ennen verovuoden päättymistä. Tarkoituksehakuisesti synnytettyillä tappioilla voidaan näin ollen neutraloida verotuksen pohjalla olevat luovutusvoitot. Jotta luovutustappio voidaan vähentää verotuksessa, tappion on oltava reaalin ja sen tulee johtua esimerkiksi osakkeen kurssilaskusta tai kiinteistön käyvän arvon alenemisesta. Lisäksi tappion tulee olla pysyvä. Mikäli verovelvollinen myy omaisuuttaan alihintaan esimerkiksi lähisukulaiselleen tai muulla tavalla, joka on omiaan viittaamaan veron kiertämiseen, luovutustappioita ei voida hyväksyä verotuksessa vähennyskelpoisiksi. (Andersson & Linnakangas 2006: 273–274.)

Verosuunnittelun, veron minimoinnin ja erityisesti veron kiertämisen kannalta luovutustappioiden vähennysmahdollisuus johtaa toisinaan vero-oikeudellisiin ongelmatilanteisiin, joita on syytä tarkastella VML 28 §:ää silmällä pitäen. Erinomaisena esimerkkinä ovat edestakaiset osakekaupat, joihin KHO on joutunut viime vuosina ottamaan kantaa. Edestakaiset osakekaupat edustavat oikeustoimea, jossa verovelvollinen myy omistamansa osakkeet tappiollisena eli hänelle syntyy TVL 50 §:n mukainen luovutustappio. Kauppojen edestakaisuus perustuu siihen, että verovelvollinen ostaa myymänsä osakkeet takaisin hyvin lyhyen ajan sisällä varsinaisen luovutustappion synnystä. Käytännössä verovelvollisen osakesalkun sisältö ei muutu, vaikka oikeustoimen tuloksena on syntynyt luovutusvoitosta verotuksessa vähennettävä tappio. Koska luovutustappion verokohtelusta säättävästä TVL 50 §:stä ei ilmene vähennykseen oikeuttavan luovutustappion syntytapaa, oikeustoimen tuloksena syntynyt luovutustappio tulisi näin ollen voida vähentää omaisuuden luovutuksesta saaduista voitoista. Oikeuskäytäntö kuitenkin osoittaa, että edestakaisiin kauppoihin voidaan tietyissä tilanteissa puuttua VML 28 §:n nojalla. (Ossa 2013: 184–186.)

Silloin kun verovelvolliselle on kertynyt omaisuuden myynnistä syntyneitä myyntivoitoja, osakkeiden myyminen tappiollisena voi olla eräs keino minimoida verorasitusta. VML 28 §:ää ja edestakaisia oikeustoimia silmällä pitäen kysymys on kuitenkin ensisijaisesti siitä, voidaanko kyseistä menettelyä pitää laillisena veron minimointina, vai voidaanko järjestely nähdä toimintana, jonka ainoana tarkoituksena on suoritettavan veron välttäminen. Mikäli oikeustoimi tai -ketju katsotaan verotuksessa veron minimoimiseksi, verovelvollisella on oikeus vähentää syntynyt luovutustappio henkilökohtaisessa verotuksessaan. Tappion vähentäminen kuitenkin edellyttää, että luovutustappio on todellinen eikä keinotekoisesti järjestetty. Mikäli edestakainen osakekauppa on tulokittavissa VML 28 §:n mukaisesti veron kiertämiseksi, verovelvollisella ei ole oikeutta

vähentää luovutustappiota henkilökohtaisista luovutusvoitoistaan. (Ossa 2013: 184–186.)

Uudempaa oikeuskäytäntöä edestakaisista osakekaupoista ja veron kiertämisestä edustavat vuosikirjaratkaisut KHO 2004:8, KHO 2009:53 ja KHO 2012:56. Ratkaisussa KHO 2004:8 luonnollinen henkilö A oli saanut 2 211 541 markan luovutusvoiton, josta hän oli verotuksessa vähentänyt X Oy:n osakkeiden luovutuksesta aiheutuneen 1 999 502 markan luovutustappion. Luovutustappio oli syntynyt, kun A oli 22.12.1998 1 349 120 markalla myynyt 3 331 110 markalla hankkimansa 52 700 X Oy:n osaketta Y-pankin meklarien välityksellä Y-pankille. Kun A kuitenkin oli tämän jälkeen samana päivänä myös ostanut Y-pankin meklarien välityksellä Y-pankilta 52 700 X Oy:n osaketta 1 349 120 markalla, hänen katsottiin ryhtyneen myyntiin ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että hän saisi tuloverolain 50 §:ssä tarkoitetun vähennyskelpoisen luovutustappion ja siten vapautuisi suoritettavasta verosta. A:lla ei ollut oikeutta vähentää luovutusvoitostaan vaatimaansa luovutustappiota.

KHO:n ratkaisun ja veron kiertämisen laillisuusrajan kannalta relevantteja seikkoja on löydettävissä useita. Ensimmäinen, A oli toteuttanut kaupat saman päivän aikana ja lyhyen aikavälin sisällä. A oli suorittanut myyntitoimeksiannon Y-pankille 22.12.1998 klo 17.35, jota vastaavan ostotoimeksiannon hän oli antanut 22.12.1998 klo 17.44, vain yhdeksän minuuttia myyntitoimeksiannon jälkeen. Toiseksi KHO:n ratkaisun tukena olevat asiakirjat todentavat, että osakekauppa oli toteutunut jälkipörssissä niin sanottuna sopimuskauppana, jossa A ja Y-pankki olivat sopineet automaattisen kaupankäynnin ulkopuolella toteutuvasta kaupasta. Kolmas veron kiertämisen puolesta puhuva tosiseikka on se, että transaktiot toteutettiin täsmälleen samaan rajakurssiin. A oli suorittanut ostotoimeksiannon rajakurssiin 25,60 markkaa/osake. Myös myyntitoimeksianto oli asetettu 25,60 markan osakekohtaiseen rajakurssiin. Neljäs laillisuusrajan kannalta relevanttina pidettävä seikka on se, että A oli kohdistanut osakkeiden osto- ja myyntitoimeksiannon samalle Y-pankille ja sen meklarille. Näin ollen osapuolten välillä ei vallinnut riippumattomuuden ilmapiiriä, mikä osaltaan vaikutti järjestelyn todelliseen luonteeseen.

Ratkaisun kannalta merkittäväksi veron kiertämistä puoltavaksi tekijäksi voidaan KHO:n ratkaisun perusteella nostaa todellisen hintariskin puuttuminen. Tulkintaa puoltavat edellä mainitut tosiseikat myyntiä vastaavasta ostotoimeksiannosta, identtisistä rajakursseista ja samoista kaupankäyntitahoista. Veron minimoinnin rajan ylittymistä vaikuttaisi puoltavan myös luovutustappion keinotekoinen synnyttäminen. Vaikka A:n

tappio oli syntynyt markkinahintaan tehdystä kaupasta, todellisuudessa järjestelyn tarkoituksena katsottiin olleen verotuksellisen tappion kerryttäminen ilman varsinaista osakkeiden myyntitarkoitusta. Luovutustappiota ei näin ollen katsottu verotuksellisesti pysyväksi, vaan keinotekoisesti synnytyksi. Käytännössä katsoen järjestelyn tuloksena A:lle syntyi luovutustappio, vaikka hänen osakesalkkunsu tosiasiallinen tilanne ei muuttunut.

KHO:n ratkaisu KHO 2004:8 on synnyttänyt keskustelua siitä, millä edellytyksillä luovutusvoiton verotuksen välttämiseksi tehdyt tappiolliset luovutukset on tulkittavissa veron kiertämiseksi ja millaisissa tapauksissa voidaan päätyä oikeudellisesti hyväksyttävään veron minimoinnin tulkintaan. Esimerkiksi Uudenmaan veroviraston antama verotusohje vuodelle 2005 perustuu kyseiseen ratkaisuun ja ilmentää rajakysymykseen läheisesti liittyvän ongelman. Verotusohjeessa todetaan, että verovelvollisella on vapaus tehdä sijoitusratkaisunsa. Tämä tarkoittaa sitä, että halutessaan sijoittaja voi luopua sijoituksestaan myymällä sen tappiollisena markkinahintaan. Näin toimiessaan verovelvollinen säilyttää verotuksellisen vähennysoikeutensa. Järjestelyä voidaan siis pitää sallittuna verosuunnitteluna tai hyväksyttävänä veron minimointina, johon verotuksessa ei voida puuttua. Verotusohjeesta ilmenee, että edellä mainitusta pääsäännöstä on olemassa merkittäviä poikkeuksia. Poikkeuksilla viitataan kyseiseen oikeustapaukseen ja todetaan, että mikäli olosuhteista ilmenee, että verovelvollisen todellisena tarkoituksena ei ole ollut luopua sijoituksesta järjestely voi puoltaa veron kiertämisen tulkintaa ja johtaa VML 28 §:n soveltamiseen. Veroviraston ohje ei kuitenkaan täsmennä sitä, millä konkreettisilla edellytyksillä luovutusvoiton verotuksen välttämiseksi tehdyt tappiolliset luovutukset ovat tulkittavissa veron kiertämiseksi. Ohjeessa siis todetaan, että tulkinta voi olla toinen tiettyjen ehtojen toteutuessa. (ks. Uudenmaan verovirasto 2006: 23–24.)

Vuonna 2004, KHO 2004:8 ratkaisun jälkeen, Helsingin HAO antoi tiedettävästi ainakin kolme ei-julkista ratkaisua, jotka koskivat edestakaisia osakekauppoja ja VML 28 §:n soveltamista. Ratkaisussa Helsingin HAO 24.3.2004 T 04/0174 luonnollinen henkilö osti ja myi pörssiosakkeita saman päivän aikana. Osto ja myynti tapahtuivat samaan osakekohtaiseen kurssiin. Edestakaisessa osakekaupassa syntyneellä luovutustappiolla pyrittiin kattamaan aiemmin samana verovuonna syntynyt luovutusvoitto. Tapauksessa tulkittiin, että henkilö oli toteuttanut kaupat vain veronkiertämistarkoituksessa. Vastava tulkinta kohdistui tapaukseen Helsingin HAO 6.4.2004 T 04/0327/6, jossa pörssiosakkeiden osto ja myynti tapahtuivat samana päivänä, saman välittäjän välityksellä, vaikkakin eri osto- ja myyntikursseilla. HAO:n mukaan tapauksen kannalta merkittävää ei kuitenkaan ollut se, että osakkeiden takaisinostohinta oli muodostunut myyntihintaa

korkeammaksi. Sen sijaan tapauksessa huomioitiin, että henkilölle oli syntynyt saman verovuoden aikana luovutusvoittoja, joihin nähden edestakaisen osakekaupan synnyttämä luovutustappio oli huomattava. Kolmannessa tapauksessa Helsingin HAO 23.10.2004 T 04/06681/1 luonnollinen henkilö osti ja myi samoja osakkeita lähes yhtäläisen määrän peräkkäisinä päivinä. Toteutuneiden kauppojen osto- ja myyntikurssit poikkesivat vain vähän toisistaan. HAO katsoi, että edestakaisista kaupoista syntyneellä luovutustappiolla oli pyritty ainoastaan kattamaan aiemmin syntynyt luovutusvoitto. Tässäkin tapauksessa HAO sovelsi yleistä veronkiertosäännöstä ja eväsi luovutustappion vähennysoikeuden. (Nykänen 2010: 44–45.)

Vuosikirjaratkaisu KHO 2009:53 osoittaa, että yleistä veronkiertosäännöstä ei voida aina soveltaa edestakaisiin osakekauppoihin. Ratkaisussa KHO 2009:53 henkilö A oli myynyt 17.3.2003 internetissä toimivan pankkipalvelun kautta 2000 kappaletta X Oyj:n ja 500 kappaletta Y Oyj:n osakkeita. Seuraavana päivänä A oli ostanut saman määrän X Oyj:n ja Y Oyj:n osakkeita myyntihintaa korkeammalla hinnalla. Osakkeet olivat pörs-siosakkeita, joiden vaihto oli merkittävä. A:lle osakkeiden myynnistä aiheutunut tappio voitiin verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n säännöksen estämättä vähentää A:n saamista luovutusvoitoista, jotka olivat pääosin syntyneet A:n 28.4.2003 saamasta kiinteistön luovutusvoitosta. KHO ratkaisi tapauksen äänin 4–1.

KHO:n ratkaisusta ilmenee, että A:n toteuttamat osakekaupat olivat toteutuneet normaaleina pörssikauppoina arvopaperipörssin välityksellä, eivätkä sopimuskauppoina. Ratkaisuperusteluista voi tältä osin tulkita, että kaupankäynnin taloudellisella luonteella oli painava merkitys arvioitaessa veron kiertämisen rajaa. Vaikka ratkaisuperusteluissa ei nimenomaisesti mainita hintariskin olemassaoloa, KHO:n lausunnosta voitaneen päätellä, että arvopaperipörssissä toteutettuun kauppaan on katsottu sisältyneen konkreettinen taloudellinen riski. Kauppatavasta johtuen A:lla ei näin ollen ole ollut varmuutta osakkeiden mahdollisesta takaisinostohinnasta. Sillä tosiseikalla, että A oli tosiasiallisesti hankkinut kyseiset osakkeet myyntihintaa korkeammalla kurssilla, ei näyttäisi olevan merkittävää painoarvoa arvioitaessa järjestelyn vero-oikeudellista hyväksyttävyyttä. Ratkaisussa KHO ei myöskään suoranaisesti ottanut kantaa varsinaisen aikatekijän merkitykseen. Sen sijaan KHO toi esille näkökulman, jonka mukaan arvopaperisijoittamisen tyypillisiin piirteisiin kuuluu se, että osakkeita ostetaan ja myydään omistujan jäädessä suhteellisen lyhyeksi. Perusteluissaan KHO myös huomautti, että edullisia osto- ja myyntitilanteita tavoiteltaessa on mahdollista, että aikaisemmin myytyjä osakkeita hankitaan uudelleen. Tapaukseen KHO 2004:8 viitaten tulkinta on jossain määrin ontuva ja ristiriidassa aiemman tuomioistuinkäytännön kanssa. Tapauksessa esille tulleiden

tosiseikkojen nojalla KHO kuitenkin katsoi, ettei A:n osakekauppoihin voitu soveltaa yleistä veronkiertosäännöstä.

Tapausta KHO 2009:53 tarkasteltaessa tulee kuitenkin huomioida, että ratkaisu on syntynyt äänestyksen tuloksena. Ratkaisun perusteluissa vähemmistöön jäänyt KHO:n jäsen huomautti, että A oli esittänyt väitteen, jonka mukaan edestakaisen osakekaupan tarkoituksena oli alentaa X Oyj:n ja Y Oyj:n vuonna 1999 korkeaan kurssiin hankittujen osakkeiden keskihintaa. A:n väitteiden mukaan toimien tarkoituksena oli päästä osalliseksi osakkeiden myyntihetkellä vallinneeseen kurssinousuun. Verovelvollisen perusteluista huolimatta KHO:n vähemmistön jäsen katsoi, että A oli hankkinut osakkeet korkeammalla hankintahinnalla, eikä hän ollut odottanut osakkeiden kurssin nousevan alkuperäistä hankintahintaa korkeammaksi. Näiden seikkojen perusteella KHO:n vähemmistön jäsen totesi, että edestakaisen oikeustoimen tarkoituksena on mitä ilmeisimmin ollut pyrkimys realisoida osakkeiden arvonalentuminen verovuoden luovutus tappioksi, joka voitaisiin vähentää verovuoden luovutusvoitoista ja näin ollen saavuttaa konkreettinen veroetu. Tapaus osoittaa, että pienetkin tulkinnalliset seikat voivat vaikuttaa siihen, kummalla puolella laillisuusrajaa liikutaan.

Uusimmassa edestakaisia osakekauppoja koskevassa ratkaisussa KHO 2012:56 A oli myynyt joulukuussa 2007 useiden pörssiyhtiöiden osakkeita runsaalla 200 000 eurolla siten, että hänelle oli syntynyt kaupoista noin 80 000 euron luovutustappio. Kunakin myyntipäivänä A oli myös ostanut saman määrän samanlaisia osakkeita salkkuunsa. Takaisinostohinnat olivat poikenneet myyntihinnoista vain vähän. Kaupat oli toteuttanut A:n omaisuudenhoitaja ajallisesti erittäin lähellä toisiaan, joissakin tapauksissa käytännössä samanaikaisesti. Aikaisemmin samana vuonna A oli saanut runsaan 400 000 euron luovutusvoiton ja hänelle oli syntynyt runsaan 45 000 euron luovutustappio. Kun huomioitiin osakkeiden ostaminen takaisin heti myyntien jälkeen sekä luovutustappioista saatavan veroedun suuruus edestakaisten kauppohen todellisiin voittomahdollisuuksiin verrattuna, toimenpiteisiin oli voitu soveltaa verotusmenettelystä annetun lain 28 §:ää. Osakkeiden myynnistä syntyneitä luovutustappioita ei täten voitu vähentää A:n saamasta luovutusvoitosta. KHO:n ratkaisu 2012:56 syntyi äänin 4–3.

Tapaus muistuttaa pitkälti edestakaisten osakekauppojen tyyppitilannetta, jossa samana päivänä toteutuneiden osakkeiden osto- ja myyntitoimien taustalla on aiemmin, tyyppillisesti samana verovuonna realisoitunut luovutusvoitto. Ratkaisun KHO 2009:53 tavoin verovelvollinen oli toteuttanut kaupat normaaleina pörssikauppoina, eikä niin sanottuna sopimuskauppana, jossa myyjä ja ostaja ovat sopineet toimeksiantojen rajahinnat etukä-

teen. Tuomioistuinratkaisussa kauppatapaa olennaisemmaksi seikaksi katsottiin kuitenkin se, että A oli 14.12.–27.12.2007 välisenä aikana sekä ostanut että myynyt seitsemän eri pörssiyhtiön osakkeita siten, että osakkeiden myyntiä vastaava osto oli suoritettu lähes samaan aikaan. Transaktioiden ajoituksesta johtuen A:n osakeportfoliossa ei tosiasiallisesti tapahtunut muutosta. KHO kiinnitti huomioita myös transaktioiden ajankohtaan, sillä kaupat olivat toteutuneet juuri ennen verovuoden 2007 päättymistä.

Aiempiä edestakaisia osakekauppoja koskeneiden ratkaisupäätösten tavoin, tapauksen KHO 2012:56 kohdalla KHO on pohtinut kysymystä todellisen hintariskin ja voittomahdollisuuksien olemassaolosta. Perusteluissaan KHO katsoi, että saman päivän aikana tapahtuviin osakekauppoihin voi sisältyä todellinen hintariski. KHO toi esille myös osakesijoittamiselle jossain määrin tyypillisen aktiivisen kaupankäyntiluonteen, jossa pyritään hyötymään päivän kurssimuutoksista. KHO totesi, että toisinaan nopea kaupankäynti voi olla varsin vakiintunut ja tuottava tapa käydä osakekauppaa, mistä johtuen kaikkia saman päivän aikana tapahtuvia edestakaisia osakekauppoja ei voida luonnehtia veron kiertämiseksi. Ratkaisussa ei kuitenkaan katsottu hintariskin olleen todellinen, sillä osakkeiden myynnit ja ostot olivat tapahtuneet käytännössä katsoen samanaikaisesti. Hintariskin ja takaisinostojen luonnetta kuvasti se, että kokonaisuudessaan seitsemän pörssiyhtiön osto- ja myyntikurssien väliseksi eroksi oli muodostunut hieman yli 66 euroa. Voittomahdollisuuksien osalta KHO totesi, että järjestelyn synnyttämät voittomahdollisuudet ovat olleet minimaaliset verrattuna luovutustappiosta syntyviin verotuksellisiin etuihin. Veron kiertämisen tulkintaa vahvasti puoltavana seikkana voidaan pitää myös luovutustappion suuruutta, jota verrattiin A:n kyseisenä verovuonna saamaan luovutusvoittoon. KHO katsoi, että mikäli A olisi oikeutettu 200 000 euron myynneistä aiheutuneen luovutustappion vähentämiseen, A:n konkreettinen veroetu olisi ollut noin 22 000 euroa. Tapauksen kokonaistarkastelu johti lopulta siihen, että KHO katsoi A:n toimien tosiasialliseksi motiiviksi luovutusvoittoveron välttämisen.

Tapaus KHO 2012:56 osoittaa, että tosiseikkojen muodostama kokonaiskuva rakentaa raamit veron kiertämisen ja veron minimoinnin tulkinnalle. Kun kyseistä vuosikirjaratkaisua hyödynnetään laillisuusrajan sijainnin määrittämisessä, on huomioitava, että kyseessä on oikeudellinen rajatapaus. VML 28 §:n soveltamista puoltava ratkaisu on syntynyt tiukan äänestyksen tuloksena. Lisäksi veron minimoinnin ja veron kiertämisen laillisuusrajan sijainnin hahmottamista vaikeuttaa se, että KHO:n vähemmistö on joidenkin tosiseikkojen osalta esittänyt vastakkaisen tulkinnan enemmistön puoltamaan näkökulmaan. Tämä tarkoittaa sitä, että samaan asiaanhaaraan on esitetty kaksi vastakkaisista näkökulmaa, jotka joko puoltavat veron kiertämistä tai veron minimointia.

Esimerkiksi ratkaisussa KHO 2012:56 vähemmistön edustajat toivat KHO:n enemmistön tavoin esille arvopaperikaupan luonteen ja huomioivat, että muista sijoituskohteista, kuten kiinteistöistä poiketen osakkeiden omistusaika voi muodostua hyvin lyhyeksi. Veron minimoinnin ja veron kiertämisen kannalta mielenkiintoista on kuitenkin se, että enemmistön kannasta poiketen vähemmistö katsoi, että tavallisiin pörssikauppoihin liittyä aina riski, joka voi konkretisoitua nopeina tai erittäin nopeina sekä ennakoimattomina kurssimuutoksina. Perusteluissaan vähemmistö katsoi, ettei avoin pörssikauppa voi koskaan olla täysin riskivapaata. Eriävässä kannanotossaan KHO:n vähemmistö myös totesi, että sijoittajat pyrkivät tietoisesti hajauttamaan omistuksiaan. Hajautuksesta johtuen on varsin luonnollista, että yhden sijoituksen arvon laskiessa toisen arvo nousee. Kokonaistuoton varmistamisen näkökulma huomioiden KHO:n vähemmistö piti perusteltuna sitä, että realisoituneet luovutustappiot olisi saanut vähentää vastaavista menetyksistä. Vähemmistön mukaan järjestely ei ollut ristiriidassa verojärjestelmän tavoitteiden kanssa siltä osin, kuin kurssitappiot syntyivät todellisen arvonalenemisen realisoinnin seurauksena. Vähemmistön kantaa tulkiten voitaneen päätellä, että verovelvolliselta ei tulisi evätä luovutustappion vähennysoikeutta, vaikka järjestelyn ensisijaisena tavoitteena olisi luovutustappion realisoiminen. Vähemmistön kannan mukaan tällöin puhuttaisiin hyväksyttävästä veron minimoinnista.

4.5 Johdon holdingyhtiöjärjestelyt

Vuonna 1993 voimaan astuneen tuloverouudistuksen myötä henkilöverotuksessa siirryttiin eriytettyyn tuloverojärjestelmään, jossa luonnollisten henkilöiden ansio- ja pääomatulojen verotus eriytettiin toisistaan. Verotuksen kannalta keskeiseksi tekijäksi muodostui tuloerän luokittelu joko ansio- tai pääomatuloksi. Muutoksen myötä pääomatulojen verotuksessa siirryttiin suhteellisen verokannan mukaiseen verotukseen, jossa veron prosentuaalinen määrä säilyi samana tulon määrästä riippumatta. Sen sijaan ansiotulojen verotus säilyi progressiivisena. Eriytettyyn tuloverojärjestelmään siirtymisen keskeiset tavoitteet olivat verotuksen yhdenmukaistaminen, verotuksen neutraalisuuden lisääminen, verojärjestelmän kansainvälisen kilpailukykyyn turvaaminen sekä verokeinottelun estäminen. (ks. HE 200/1992 vp: 1, 6–7.)

Eriytetyn tuloverojärjestelmän periaatteellinen tausta löytyy optimiveroteoriasta, jonka mukaan sellaisia toimintoja, joihin verotus vaikuttaa eri tavoin tulee verottaa eri tavalla (Kari 2009: 3). Eriytetyn tuloverojärjestelmän on myös katsottu tarjoavan verojärjes-

telmälle merkittäviä etuja. Esimerkiksi pääomatulojen alhaisen verokannan on katsottu supistavan tulotyyppikohtaisia huojennuksia, mistä johtuen verojärjestelmä on mahdollista rakentaa joiltain osin neutraalimmaksi. Lisäksi eriytetyssä tuloverojärjestelmässä voidaan huomioida se, että pääomatulot eivät ole kokonaan reaalista tuloa, vaan ne ovat osaltaan korvausta pääoman reaaliarvon alenemisesta. Eriytetyssä järjestelmässä pääomatuloihin voidaan tällöin soveltaa ansiotuloa alhaisempia nimellisveroprosentteja. (ks. HE 200/1992 vp: 4–5.)

Vaikka eriytetty tuloverojärjestelmään liittyy monia etuja, sitä voidaan pitää myös monessa suhteessa ongelmallisena. Ensinnäkin eriytetty tuloverojärjestelmä on synnyttänyt tuloverojärjestelmäämme vaikean rakenteellisen ongelman, jonka perusta on ansio- ja pääomatulojen erilaisessa verokohtelussa ja tulolajien välisissä verokantaeroissa. Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä voidaan katsoa myös poikettavan verotuksen oikeudenmukaisuusperiaatteesta. Tätä voidaan perustella sillä, että ansio- ja pääomatulojen eriytetty verokohtelu toteuttaa oikeudenmukaisuutta vain tulolajikohtaisesti. Eriytetty tuloverojärjestelmä poikkeaa osaltaan myös verotuksen neutraalisuusperiaatteesta, sillä korkeammalla tulotasolla se suosii erityisesti kevyemmin verotettuja pääomatuloja. Eriytetty tuloverojärjestelmä on näin ollen omiaan johtamaan sellaisiin järjestelyihin, joissa ansiotulo pyritään muuntamaan kevyemmin verotetuksi pääomatuloksi.

Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä verokohtelun leikkauspisteeksi muodostuu ansiotulojen ja pääomatulojen suhde (Valtiovarainministeriö 2002: 36). Jo vuoden 1993 tuloverouudistuksen valmistelun yhteydessä todettiin, että ansio- ja pääomatulojen tosiasiallisen verorasituksen välinen ero ei saisi muodostua liian suureksi. Tätä perusteltiin erityisesti sillä, etteivät suuret erot ansio- ja pääomatuloveroprosenteissa houkuttelisi muuntamaan korkeamman veroprosentin ansiotuloja kevyemmin verotetuiksi pääomatuloiksi. (ks. HE 200/1992 vp: 5.) Lain esitöissä huomioitua tulojen muuntamisen ongelmaa voidaan pitää tällä hetkellä erityisen ajankohtaisena, sillä korkeilla ansiotulotasolla jatkuvasti kohoavat verokannat luovat kannusteen erilaisille verovetoisille järjestelyille, joiden avulla pyritään hyötymään verokantojen välisistä eroista.

Viime vuosikymmenen aikana tulojen muuntamista on pyritty hillitsemään muun muassa verolainsäädäntöä muuttamalla. Esimerkkinä voidaan mainita 1.7.2009 voimaan tullut laki, jossa verovelvollisen työpanokseen perustuvan osingon verotus säädettiin nimenomaisella säännöksellä ansiotulona verotettavaksi tuloksi. Lainsäädäntömuutoksista huolimatta tulojen muuntamiseen on jouduttu puuttumaan myös varsinaisen lainkäytön tasolla. Tuomioistuimet ovat säännöllisin väliajoin joutuneet ottamaan kantaa siihen,

onko verovelvollinen pyrkinyt muuntamaan TVL:n 61 §:n mukaan ansiotulona verotettavan tuloerän TVL 32 §:n mukaiseksi pääomatuloksi. Lisäksi tuomioistuimissa on jouduttu pohtimaan verovetoisten järjestelyjen tosiasiallista tarkoitusta. Esimerkiksi KHO:n 2.5.2014 antamassa päätöksessä KHO 2014:66 lainkäyttäjä joutui arvioimaan tulon taloudellista luonnetta ja taustalla olevan järjestelyn vero-oikeudellista hyväksytävyyttä VML 28 §:ää silmällä pitäen. Tapauksessa oli kyse työnantajayrityksen johtohenkilöiden perustaman holdingyhtiön ja sen kautta toteutetun johdon kannustinjärjestelmän verokohtelusta.

Johdon kannustinjärjestelmät ovat pitkän aikavälin kannustinjärjestelmiä, joiden avulla yhtiöt pyrkivät houkuttelemaan palvelukseensa kyvykkäitä ja ammattitaitoisia johtajia. Kannustinjärjestelmille on luonteenomaista se, että niiden vaikutuspiiriin kuuluu ensisijaisesti vain yhtiön vaikutusvaltaisin henkilöstöryhmä eli avain- ja johtohenkilöt. Perinteisiin kannustinjärjestelmiin lukeutuvat erilaiset bonus- ja osakesidonnaiset järjestelmät kuten optio- ja osakepalkkio-ohjelmat. (Juusela 2012: 145.) Erilaisten kannustinjärjestelmien taustalla vaikuttavat sekä yhtiön omistaja-arvon kasvattamiseen tähtäävät tavoitteet että pyrkimys ylimmän johdon sitouttamiseen (Knuutinen 2012: 147). Johdon sitouttamisen tarvetta perustellaan pääsääntöisesti sillä, että yhtiön osakkeenomistajilla on rajalliset resurssit johdon toiminnan ja päätösten valvomiseksi. Näin ollen erilaisten kannustinjärjestelmien avulla pyritään turvaamaan, että ylimmän johdon ja osakkeenomistajien intressit olisivat mahdollisimman lähellä toisiaan. Kun sekä johto että omistajat hyötyvät osakkeen myönteisestä kurssikehityksestä, tämän voidaan olettaa edistävän myös yhtiön omistaja-arvon kehittämiseen kohdistuvia päätöksiä. (Haapaniemi 2006: 49; Juusela 2012: 145.)

Suomessa yhtiöiden johtohenkilöille suunnatut kannustinjärjestelmät ovat perustuneet pääsääntöisesti erilaisiin optio- ja osakepalkkiojärjestelmiin. Vielä 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa merkittävä osa kannustinjärjestelmistä perustui optiojärjestelyihin, joissa kannustinjärjestelmän piiriin kuuluvilta henkilöiltä ei lähtökohtaisesti edellytetty henkilökohtaista pääomapanosta eli oman pääoman ehtoista sijoitusta työnantajayhtiöön. Vuoden 2008 finanssikriisin ja sitä välittömästi seuranneen pörssikurssien voimakkaan laskun seurauksena monet julkisen kaupankäynnin kohteena olevat yhtiöt siirtyivät optiojärjestelmistä erilaisiin osakepohjaisiin palkkiojärjestelmiin. Erityisesti finanssikriisin jälkeen toteutetuissa kannustinjärjestelmissä painopiste on ollut johdon pitkäaikaisen osakeomistuksen korostamisessa. Johdon ja osakkeenomistajien yhteisen intressin lähentäminen sekä johtohenkilöiden pitkäaikaisen osakeomistuksen korostunut rooli ovat olleet omiaan johtamaan siihen, että useissa pörssiyhtiöissä on otettu käyttöön niin

sanottuja johdon holdingyhtiörakenteita, joissa kannustinjärjestelmän piiriin kuuluvilta henkilöiltä edellytetään henkilökohtaista pääomapanosta. (Torkkel 2014: 375.)

Johdon holdingyhtiöjärjestelyssä on kyse väliaikaisesta rakenteesta, jossa työnantajayhtiön kannustinjärjestelmän piiriin kuuluvat avainhenkilöt perustavat työnantajayhtiön osakkeiden omistamiseen ja hallintoihin keskittyvän holdingyhtiön. Järjestelystä sovi- taan erillisellä osakassopimuksella, jonka osapuolina ovat kaikki järjestelyyn osalliset tahot eli työnantajayhtiö ja holdingyhtiön osakkaat. Holdingyhtiön osakkaita ovat aino- astaan työnantajayhtiön palveluksessa toimivat henkilöt. Järjestelylle on luonteenomais- ta, että holdingyhtiö hankkii työnantajayhtiönyhtiön osakkeita työnantajayhtiöstä otetul- la korollisella velalla. Velkapääoman lisäksi osakkeiden osto rahoitetaan holdingyhtiön omalla pääomalla eli omistajien henkilökohtaisilla pääomasijoituksilla. Oman pääoma- ehtoisten sijoitusten myötä avain- ja johtohenkilöt joutuvat kantamaan järjestelystä syn- tyvän omistajariskin eli tosiasiallisen riskin holdingyhtiöön sijoittamiensa varojen me- nettämisestä. (Juusela 2014: 3.)

Johdon holdingyhtiöjärjestely poikkeaa merkittävästi perinteisistä optio- ja osakepalk- kiojärjestelmistä, sillä järjestelyn piiriin kuuluvat avain- ja johtohenkilöt joutuvat sitou- tumaan holdingyhtiöjärjestelyyn henkilökohtaisella pääomapanoksellaan. Yrityksen johdolle syntyy tällöin todellinen riski menettää holdingyhtiöön sijoittamansa pääoma- panos eli kyse on riskiperusteisesta kannustinjärjestelmästä (Manninen 2011: 783). Joh- tohenkilöiden henkilökohtainen sijoitusriski on luonnollisesti sitä suurempi, mitä suu- rempi on oman pääoman osuus työnantajayhtiön osakkeiden hankintahinnasta. Järjeste- lyissä tyypillisesti käytetty oman pääoman osuus on noin 20 prosenttia. Tämä tarkoittaa sitä, että noin 80 prosenttia työnantajayhtiön osakkeiden hankintahinnasta rahoitetaan vieraalla pääomalla eli lainarahalla. Oman pääoman ja vieraan pääoman suhde selittyy sillä, että työnantajayhtiön osinkotuloilla pyritään kattamaan holdingyhtiön työnta- jayhtiölle maksamat korot. (Juusela 2012: 146; Torkkel 2014: 383.)

Johdon holdingyhtiöjärjestelmän piiriin kuulumattomien osakkeenomistajien kannalta järjestelyä voidaan pitää perinteistä optiojärjestelyä mielekkäämpänä vaihtoehtona. Tätä voidaan perustella sillä, että holdingyhtiöjärjestely synnyttää yhtiön johdolle todellisen menettämiskin. Menettämiskin olemassaolon voidaan puolestaan katsoa kannusta- van yhtiön johtoa omistaja-arvon kehittämiseen. Holdingyhtiöjärjestelmän piiriin kuu- luvien osapuolten verotuksen näkökulmasta järjestely on kuitenkin jossain määrin on- gelmallinen. Tämä johtuu siitä, että verotuksessa järjestelyä voidaan tarkastella kunkin yksittäisen toimenpiteen osalta erikseen tai vaihtoehtoisesti verotuksellisenä kokonai-

suutena. Toimenpiteiden kokonaistarkastelussa verotuksellisesti hyväksyttävien osatoimenpiteiden muodostama kokonaisuus ei kuitenkaan välttämättä noudata lain tarkoitusta.

Veron minimoinnin ja veron kiertämisen osalta merkittävin johdon holdingyhtiöjärjestelyihin liittyvä kysymys on, voidaanko järjestely tulkita sellaiseksi rakenteeksi, jonka avulla ansiotulo saadaan näyttämään pääomatulona. Vero-oikeudellinen tulkintakysymys liittyy näin ollen siihen, katsotaanko järjestelystä saatu tuloerä esimerkiksi työsuhteen perusteella saaduksi ansiotuloksi tai työsuhdeoptioksi vai pääomatulona verotettavaksi tuloksi. KHO:n viimeaikainen linjaus antaa ymmärtää, että johdon holdingyhtiörakenteen avulla toteutettuihin osakeperusteisiin kannustinjärjestelmiin sovelletaan pääsääntöisesti työsuhdeoption verotusta koskevia säännöksiä. Tämä tarkoittaa sitä, että johdon holdingyhtiön omistajien yhtiöstä saama etu katsotaan pääsääntöisesti verovelvollisen ansiotuloksi riippumatta siitä, missä muodossa etu on saatu (Verohallinto 2014 a). Esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden 2.5.2014 antamassa päätöksessä, KHO 2014:66, katsottiin, että johdon holdingyhtiörakenteen tavoitteena oli ansiotulon muuntaminen pääomatuloksi. Ratkaisussaan KHO linjasi, että järjestelyssä oli kyse VML 28 §:n mukaisesta veron kiertämisestä, eikä oikeudellisesti hyväksyttävästä veron minimoinnista.

Tapauksessa KHO 2014:66 oli kyse järjestelystä, jossa N oli eräiden muiden A Oyj:n johtoon kuuluvien henkilöiden kanssa perustanut B Oy:n, jonka koko osakekannan he omistivat. B Oy oli hankkinut A Oyj:n osakkeita, joiden hankinta oli rahoitettu noin yhden viidesosan osuudelta B Oy:n osakepääomalla ja muutoin sen A Oyj:ltä näiden osakkeiden hankintaa varten saamalla lainalla. Lainan vakuutena olivat hankitut A Oyj:n osakkeet. Lainan ehdot sisälsivät muun muassa mahdollisuuden lisätä lainan korko sen pääomaan, mikäli B Oy ei pystynyt maksamaan korkoa. Lisäksi lainan ehtoihin sisältyi mahdollisuus lykätä lainan takaisinmaksua, mikäli järjestelyn purkamista lykätään osakassopimuksen perusteella. Osakassopimuksen osapuolina olivat B Oy:n osakkeenomistajat ja A Oyj. Osakassopimuksen mukaan B Oy:llä ei ollut muuta toimintaa kuin A Oyj:n osakkeiden omistaminen B Oy:n osakkeenomistajien puolesta. Osakassopimuksessa oli sovittu muun ohessa järjestelyyn osallistuneen henkilön ja A Oyj:n välisen työsuhteen päättymisen vaikutuksesta sekä B Oy:n osakkeisiin ja sen omistamiin A Oyj:n osakkeisiin sovellettavista panttaus- ja luovutusrajoituksista. Osakassopimuksessa oli myös sovittu, että osakassopimuksen tarkoittama A Oyj:n osakkeiden omistusta koskeva järjestely puretaan tietyn ajankohdan jälkeen A Oyj:n hallituksen ja B Oy:n osakkeenomistajien 2/3:n päätöksellä siten, että järjestelyn mahdollinen tuotto maksetaan B

Oyj:n osakkeenomistajille A Oyj:n osakkeina ensisijaisesti siten, että B Oy sulautuu A Oyj:hin osakeyhtiölain mukaisesti. Järjestely voitiin purkaa myös siten, että B Oy myy omistamiaan A Oyj:n osakkeita joko A Oyj:lle tai kolmannelle ja maksaa näin saamilaan varoilla A Oyj:ltä saamansa lainan takaisin, minkä jälkeen B Oy puretaan siten, että sen osakkeenomistajat saavat jako-osuutena A Oyj:n osakkeita. Järjestelyn purkamisessa voitiin käyttää myös muita keinoja. Osakassopimuksessa oli sovittu myös järjestelyn purkamisen lykkäämisestä siinä tapauksessa, että A Oyj:n osakkeiden kurssi purkamiseen suunniteltuna ajankohtana alitti järjestelmään hankittujen A Oyj:n osakkeiden keskihinnan.

Kun tapauksen KHO 2014:66 taustalla olevaa järjestelyä tarkasteltiin monivaiheisena kokonaisuutena, KHO katsoi, että johdon holdingyhtiöjärjestelyä oli arvioitava muun muassa VML 28 §:n eli yleisen veronkiertosäännöksen perusteella. KHO:n antama päätös merkitsi lopulta sitä, että N:n järjestelystä saamaa tuloa voitiin pitää työsuhteen perusteella saatuna ansiotulona. Päätöksellään KHO kumosi KVL:n 14.11.2012 antaman ei-julkisen ennakkoratkaisun, jonka mukaan järjestelystä saatu tulo oli TVL 33 b §:n mukaista pääomatuloa.

Tapauksen oikeudellisen arvioinnin yhteydessä KHO totesi, että järjestelyssä oli ensisijaisesti kysymys A Oyj:n johdon kannustinjärjestelmästä. Tämän näkemyksen rinnalla KHO katsoi, että johdon holdingyhtiöjärjestelyssä oli kyse rakenteesta, jossa työsuhteen perusteella saatavaan etuuteen ei kohdistuisi ansiotulon verotusta. Toisin sanoen KHO:n mukaan kyseisessä järjestelyssä oli tarkoituksellisesti pyritty hyödyntämään eriytetyn tuloverojärjestelmän ja sen mukaisten verokantojen eroja. KHO:n päätöksen perusteella johdon holdingyhtiötä pidettiin lopputuloksen mahdollistavana apuyhtiönä ja kyseessä oli verolain tarkoituksen vastainen järjestely. KHO:n 2.5.2014 antamaa päätöstä voidaan pitää merkittävänä ennakkoratkaisuna, sillä aiemmin vallinneen tulkintalinjan mukaan holdingyhtiöjärjestelyjä ei ole voitu rinnastaa optio- tai osakeperusteisiin kannustinjärjestelmiin, eikä järjestelyistä saatuja tuloja ole pidetty työsuhteen perusteella saatuna ansiotuloina (mm. Juusela 2014: 7). Näin ollen KHO:n kanta on jossain määrin yllätyksellinen ja sen voidaan katsoa liikuttavan rajaa hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välillä.

Tilanteissa, joissa verovelvollisen suorittamien järjestelyjen taustalla ovat aidot liiketaloudelliset syyt, verovelvollisella on vapaus valita sellainen toimintatapa, joka tuottaa hänelle alhaisemman verorasituksen kuin vaihtoehtoinen toimintatapa (Verohallinto 2014 b). Lähtökohtaisesti johdon holdingyhtiöjärjestelyjen taustalla vaikuttavat tosiasia-

alliset liiketaloudelliset perusteet, sillä järjestelyjen ensisijaisena tarkoituksena on yhtiön omistaja-arvon kasvattaminen (Manninen 2011: 783). Tämä ilmenee myös päätöksen KHO 2014:66 oikeudellisesta arvioinnista, jossa KHO totesi, että A Oyj:n johdon kannustinjärjestelmän olemassaololle on sinänsä osoitettavissa liiketaloudelliset perusteet eli järjestelyn taustalta voidaan tunnistaa aidot liiketaloudelliset syyt. Toisaalta samassa yhteydessä KHO kuitenkin katsoi, että järjestelyn liiketaloudellisia perusteita oli pidettävä suhteellisen ohuina. KHO:n näkemys järjestelyn heikoista liiketaloudellisista perusteluista oli omiaan puoltamaan järjestelyn keinotekoisuutta ja VML 28 §:n mukaista veron kiertämisen tulkintaa. KHO:n liiketaloudellisia perusteita koskevan kannanoton perusteella voidaan päätellä, että liiketaloudellisilla perusteilla on suora vaikutus veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen oikeudellisen rajan muodostumiseen.

Tapauksen KHO 2014:66 osalta liiketaloudellisten perusteiden olemassaoloa puoltaa muun muassa se, että järjestelyn tavoitteena on ollut johdon pitkäaikainen sitouttaminen työntantajayhtiöön sekä A Oyj:n johdon ja sen ulkopuolisten osakkeenomistajien intressien lähentäminen. Lisäksi johdon holdingyhtiöjärjestelyn on voitu katsoa edistävän johdon osakkeenomistuksen merkittävää kasvattamista. Johdon sitouttamiseen ja omistaja-arvon kasvattamiseen pyrkivät päämäärät ovat omiaan puoltamaan sitä oikeudellista tosiseikkaa, että järjestelyn taustalla vaikuttavat aidot liiketaloudelliset perusteet. Toisaalta KHO:n antama päätös osoittaa, että liiketaloudellisten syiden olemassaolo ei sinällään estä veron kiertämistä puoltavaa tulkintaa. Käytännössä KHO:n päätös vahvistaa oikeusohjetta, jonka mukaan liiketaloudellisten perusteiden olemassaolo ei johda automaattisesti oikeudellisesti hyväksyttävän veron minimoinnin tulkintaan. Verovetoisesta järjestelystä voidaan näin ollen poiketa, jos katsotaan, että yksityisoikeudellista tointia on käytetty pääasiallisesti verotuksellisten etujen saavuttamiseksi (ks. Verohallinto 2014 b).

Päätöksen KHO 2014:66 perusteella vaikuttaa siltä, että veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen rajaviivan muodostumiseen vaikuttavat liiketaloudellisten perusteiden osalta sekä perusteiden olemassaolo että niiden riittävyys. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että verovelvollisen on ensin osoitettava järjestelylle verotuksesta riippumattomat liiketaloudelliset perusteet, minkä jälkeen hänen tulee vielä osoittaa, että liiketaloudellisilla perusteilla on merkittävä rooli järjestelyn lopputuloksen kannalta. Veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen rajanvedon kannalta keskeistä on se, milloin liiketaloudellisten perusteiden katsotaan olevan vero-oikeudellisesti riittävät. KHO:n päätöksessä kysymykseen ei otettu kantaa. Kysymystä voidaan pitää olennaisena, sillä

riittävät liiketaloudelliset perusteet estävät VML 28 §:n soveltamisen (Verohallinto 2014 b).

VML 28 §:n soveltaminen on aina poikkeuksellinen, yksittäiseen verovelvolliseen ja tapaukseen kohdistuva toimi. Tästä johtuen yleisen veronkiertosäännöksen soveltamis-harkinnassa on huomioitava yksittäistapaukseen liittyvät oikeudelliset tosiseikat sekä asiaan liittyvät olosuhteet. (Verohallinto 2014 b.) Esimerkiksi johdon holdingyhtiöjärjestelyssä on kysymys monivaiheisesta ja verotuksellisesti merkittävästä kokonaisuudesta, mistä johtuen järjestelyn vero-oikeudellista hyväksyttävyyttä on arvioitava kokonaisuutena. Näin ollen liiketaloudellisten perusteiden rinnalla on tarkasteltava myös muita holdingyhtiöjärjestelyyn keskeisesti liittyviä oikeudellisia tosiseikkoja ja järjestelyn olosuhteita. Tapauksen KHO 2014:66 kannalta keskeisiä oikeudellisen tarkastelun kohteita ovat muun muassa järjestelyyn liittyvä sijoittajariski, työnantajayhtiön merkittävä rooli järjestelyn toimeenpanossa sekä A Oyj:n ja B Oy:n osakkaiden välisen osakassopimuksen sisältö.

Edestakaisia oikeustoimia koskevissa tuomioistuinratkaisuisa todellisen riskin puuttuminen on ollut yksi keskeisimmistä oikeudellisista tosiseikoista, jotka ovat argumentoineet veron kiertämisen ja VML 28 §:n soveltamisen puolesta. Esimerkiksi edestakaisia osakekauppoja koskeneessa päätöksessä KHO 2012:56 KHO piti todellisen hintariskin puuttumista keskeisenä veron kiertämistä puoltavana tosiseikkana. Näin ollen edestakaisista oikeustoimista annettujen päätösten ja niiden oikeudellisten arviointien perusteella voitaneen päätellä, että tosiasiallisen riskin olemassaolo on omiaan puoltamaan veron minimoinnin tulkintaa. Lisäksi VML 28 §:n soveltamista koskevan oikeuskäytännön perusteella voidaan päätellä, että mitä suurempi tosiasiallinen riski toimenpidekokonaisuuteen liittyy, sitä todennäköisemmin oikeudellisessa ratkaisussa päädytään veron minimoinnin tulkintaan.

Päätöksen KHO 2014:66 osalta voidaan todeta, että kyseessä oli riskiperusteinen järjestely, jossa B Oy:n omistajat olivat tehneet merkittäviä henkilökohtaisia sijoituksia B Oy:öön. Henkilökohtaisten pääomasijoitusten myötä heillä oli myös tosiasiallinen riski menettää holdingyhtiöön sijoittamansa varat. Edestakaisista oikeustoimista annettuihin päätöksiin vertaamalla johdon holdingyhtiöjärjestelyn oikeudellinen arvio ja ratkaisupäätös ovat riskin ja sen roolin osalta ristiriidassa. Johdon holdingyhtiöratkaisussa KHO ei antanut merkitystä sille, että A Oyj:n johtohenkilöt olivat tehneet merkittäviä oman pääoman ehtoisia sijoituksia perustamaansa holdingyhtiöön. Toisin sanoen B Oy:n omistajien tosiasialliselle tappioriskille ei annettu erityistä painoarvoa arvioitaessa jär-

jestelyn vero-oikeudellista hyväksyttävyyttä. Näin ollen tuomioistuinkäytännön perusteella muodostettua oletusta, jonka mukaan tosiasiallisen riskin olemassaolo puoltaa veron minimoinnin tulkintaa, ei voida soveltaa johdon holdingyhtiöjärjestelyihin.

Sijoittajariskin painoarvon mitättömyyttä voidaan pitää jossain määrin yllätyksellisenä ja vaikeasti perusteltavana ratkaisuna. Ensinnäkin tämä johtuu siitä, että perinteisissä optio- ja osakepalkkiojärjestelyissä kannustinjärjestelmän piiriin kuuluvilta johtajilta ei edellytetä henkilökohtaista pääomapanosta. Toisin sanoen perinteisiin optio- ja osakejärjestelyihin ei sisälly henkilökohtaista sijoittajariskiä. Riskin sivuuttamista oikeudellisenä päätösperusteena voidaan arvostella myös siksi, että A Oyj:n osakkeiden ostoa oli rahoitettu noin 80 prosenttisesti velkapääomalla. Näin ollen järjestelyssä oli hyödynnetty B Oy:n omistajien kannalta merkittävää velkavipua. Velan vipuvaikutus toimii tehokkaasti silloin, kun koko pääoman tuotto ylittää velan kustannuksen, eli kun työnantajayhtiön osinkotuotto ylittää velan korkokustannukset. Toisaalta pääoman tuoton alittaessa velan kustannuksen vipuvaikutus toimii negatiivisesti. (ks. Knüpfer & Puttonen 2014: 185–186.) Velkavivusta johtuen B Oy:n omistajien henkilökohtaiseen pääomapanokseen sisältyi merkittävä voiton ja tappion riski.

Päätöksessään KHO ei ottanut kantaa velkavivun synnyttämään tosiasialliseen tapiorisktiin tai mahdollisiin tuottohyötyihin. Sen sijaan KHO totesi tapauksen oikeudellisen arvioinnin yhteydessä, että kuka tahansa sijoittaja voi kasvattaa osakkeiden arvonnoususta saamaansa hyötyä velkarahoituksella. KHO:n mukaan velkarahoitus voidaan toteuttaa joko sijoittajan omissa nimissä tai holdingyhtiön avulla. Tapauksen KHO 2014:66 osalta linjaus merkitsi sitä, että A Oyj:n johtohenkilöiden osakkuudesta B Oy:ssä, joka oli hankkinut A Oyj:n osakkeita osittaisella velkarahoituksella ei seurannut sitä, että B Oy:n osakkaiden saamia tuloja olisi tullut verottaa ansiotulona. Näin ollen järjestelyn velkarahoitusvetoisuus ei puoltanut missään määrin veron kiertämisen tulkintaa.

Tapauksen KHO 2014:66 perusteella vaikuttaisi siltä, että sijoittajariskille ei anneta merkittävää roolia arvioitaessa johdon holdingyhtiöjärjestelyn vero-oikeudellista hyväksyttävyyttä. Tapauksesta annettu oikeudellinen päätös osoittaa ennemminkin sen, että yksittäistä toimenpidettä tai toimenpidekokonaisuutta pyritään tulkitsemaan sen taloudellisen luonteen mukaisena. KHO:n antaman päätöksen perusteella voitaneen päätellä, että johdon holdingyhtiöjärjestelyihin sisältyvä tosiasiallinen sijoittajariski ei kuvaakaan lopullisen toimenpidekokonaisuuden taloudellista luonnetta. KHO:n linjaus argumentoi osaltaan myös sen puolesta, että ainoastaan sijoittajariskiä kasvattamalla ei voida liikuttaa veron minimoinnin ja veron kiertämisen välistä rajaviivaa. Toisaalta, mikäli tosiasia-

allisen sijoittajariskin olemassaololle annetaan aiempaa suurempi oikeudellinen painoarvo, veron minimointia puoltava tulkinta voi olla mahdollinen.

Tapauksen KHO 2014:66 vero-oikeudellisen ratkaisun kannalta liiketaloudellisia perusteita ja sijoittajariskiä merkittävämpään asemaan asettuu työntantajayhtiön keskeinen rooli holdingyhtiöjärjestelyssä. KHO:n päätöspäätökset antavat ymmärtää, että A Oyj:n olennainen rooli on omiaan muodostamaan eräänlaisen jännitteen verolain sanamuodon normaalin tulkinnan ja lain tarkoituksen välille. KHO:n päätöksen mukaan työntantajayhtiön olennainen rooli ilmeni muassa siten, että A Oyj oli suunnannut osakeannin B Oy:lle, jossa pääosa A Oyj:n osakkeista oli hankittu. Toisaalta yksinomaan sillä tosiseikalla, että työntantajayhtiö oli katsonut parhaakseen tarjota osakkeitaan suunnatun osakeannin kautta, ei liene ratkaisevaa merkitystä lopullisen veron kiertämistä puoltaneen päätöksen kannalta. Näkemystä voidaan perustella sillä, että suunnatun osakeannin taustalla voivat olla vahvat verotuksesta riippumattomat perusteet. Suunnatulla osakeannilla on voitu esimerkiksi pyrkiä varmistamaan osakkeiden hankinta tilanteessa, jossa A Oyj:n osakkeiden pörssikauppa on ollut vähäistä.

Yleisen veronkiertosäännöksen soveltamisen näkökulmasta KHO antoi positiivisen painoarvon myös sille, että työntantajayhtiö eli A Oyj oli B Oy:lle myönnetyn lainan antaja. Samassa yhteydessä KHO nosti esille myös sen, että osapuolten välisiä lainaehdot voitiin pitää B Oy:n omistajien osalta edullisina. KHO:n huomiosta huolimatta yksinomaan koron markkinaehtoisuudesta poikkeamisella tai muiden lainaehdot edullisuudella ei ole yksittäisenä oikeudellisenä tosiseikkana ratkaisevaa merkitystä arvioitaessa VML 28 §:n soveltumista johdon holdingyhtiöjärjestelyyn. Tämä johtuu siitä, että markkinaehtoisuudesta poikkeavia lainaehdot voidaan tilanteesta riippuen arvioida työntantajan työntekijöilleen antamana etuna, jolloin sovellettavaksi voi tulla esimerkiksi työsuhdelainaa koskeva TVL 67 § (ks. Manninen 2011: 784). Vaikka kyseisessä tapauksessa ei arvioida koron markkinaehtoisuutta VML 28 §:ää silmällä pitäen, edullisten lainaehdot voidaan katsoa toimivan näyttönä oikeustoimen tosiasiallisesta luonteesta ja tarkoituksesta. KHO:n kannanoton perusteella voidaan pitää hyvin todennäköisenä, että johdon holdingyhtiöjärjestelyyn sisältyvät edulliset lainaehdot ovat omiaan puoltamaan toimenpidekokonaisuuden ja verolain tarkoituksen välisen jännitteen olemassaoloa.

KHO:n antaman ratkaisun perusteella voidaan päätellä, että ainoastaan työntantajayhtiön holdingyhtiölle suuntaama osakeanti tai sen holdingyhtiölle myöntämä laina eivät muodosta vero-oikeudellisesti sellaista tekijää, joka määrittäisi aukottomasti veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen rajan. Tämä perustuu siihen, että kokonaisuudesta erotetut oikeustoimet eivät sellaisenaan viittaa verolain tarkoituksen vastaiseen toimen-

piteeseen ja VML 28 §:n mukaiseen veron kiertämiseen. Toisaalta, vaikka johdon holdingyhtiölle suunnattu osakeanti ja työnantajayhtiön myöntämä laina eivät itsenäisinä oikeustoimina muodosta oikeudellista rajaa hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välille, oikeustoimilla on kuitenkin myönteistä painoarvoa arvioitaessa toimenpidekokonaisuuden vero-oikeudellista hyväksyttävyyttä. Toisin sanoen A Oyj:n B Oy:lle suuntaama osakeanti ja A Oyj:n myöntämä edullinen laina ovat omiaan puoltamaan järjestelyn keinotekoisuutta tilanteessa, jossa arvioitavan on toimenpidekokonaisuuden verolain tarkoituksen vastaisuus.

Veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen oikeudellisen rajanmuodostuksen tarkastelussa voidaan havaita, että tapauskohtaiset tosiseikat saavat oikeudellisessa arvioinnissa erilaisia painoarvoja. Esimerkiksi päätöksen KHO 2014:66 osalta ratkaisevaa painoarvoa on annettu A Oyj:n ja B Oy:n välisen osakassopimuksen ehdoille. A Oyj:n ja B Oy:n välisessä osakassopimuksessa oli sovittu muun muassa sisäpiirisääntelystä, järjestelyyn osallistuvien henkilöiden työsuhteen päättymisen vaikutuksista ja A Oyj:n osakkeisiin liittyvistä panttaus- ja luovutusrajoituksista. Näin ollen järjestelyn ehdoilla oli nimenomainen liityntä työsuhteeseen. Osakassopimuksen ehdot antavat osaltaan viitteitä sellaisesta järjestelyn tosiasiallisesta taloudellisesta luonteesta ja tarkoituksesta, jonka perusteella tuloja olisi verotettava joko TVL 61 §:n tai TVL 66.3 §:n mukaisesti ansiotulona.

TVL 61.2 §:n mukaan veronalaista ansiotuloa on työsuhteen perusteella saatu palkka ja siihen rinnastettava tulo. TVL 66.3 §:ssä säädetään työsuhdeoption verokohtelusta. Säännöksen mukaan työsuhdeoptiolla tarkoitetaan työsuhteeseen perustuvaa oikeutta saada tai hankkia yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää hintaa alempaan hintaan vaihtovelkakirjalainan, optiolainan optio-oikeuden tai muuhun näihin rinnastettavan sopimuksen tai muun sitoumuksen perusteella. TVL 66.3 §:n mukainen työsuhdeoption määritelmä ei ole tyhjentävä ja HE:n (175/1994 vp) mukaan työsuhdeoption käsite on säännöstä tulkittaessa ymmärrettävä laajasti. Säännöksen laajalla tulkinnalla pyritään nimenomaisesti estämään tilanteet, joissa ansiotulona verotettava tulo pyritään muuntaamaan kevyemmin verotettavaksi pääomatuloksi.

Tarkasteltaessa A Oyj:n ja B Oy:n osakassopimuksen ehtoja herää kysymys, rinnastuuko holdingyhtiöjärjestelystä saatu tulo työsuhteen perusteella saatua palkkaa. TVL 61 §:n soveltamista vastaan argumentoi muun muassa se, että holdingyhtiöjärjestelystä saatavaan tuloon sisältyy merkittävä riski, sillä johtohenkilöt ovat sijoittaneet yhtiönsä omia varojaan. Käytännössä katsoen kyse on tällöin sijoituksesta saatavasta tuotosta, ei työsuhteen perusteella saadusta palkkatulosta tai siihen rinnastuvasta tulosta. Toisaalta

osakassopimukseen oli sisällytetty nimenomainen maininta järjestelyyn osallistuvien henkilöiden työsuhteen päättymisen vaikutuksista. Tältä osin sopimusehdot ovat omiaan puoltamaan näkemystä, jonka mukaan järjestelystä saatavaa tuloa olisi verotettava ansiotulona ja holdingyhtiöjärjestelyyn olisi sovellettava VML 28 §:ää.

Johdon holdingyhtiöjärjestelystä saatua tuloa voidaan arvioida myös TVL 66.3 §:ää silmällä pitäen. Kun TVL 66.3 §:n mukaista työsuhdeoption käsitettä tulkitaan laajasti, A Oyj:n ja B Oy:n välinen osakassopimus voitaneen rinnastaa TVL 66.3 §:ssä mainittuun työsuhdeoption verrattavissa olevaan muuhun sitoumukseen tai sopimukseen. Veron minimoinnin ja veron kiertämisen kannalta rinnastusta voidaan pitää merkittävänä, sillä tarkastelunäkökulma puoltaa tulkintaa, jonka mukaan toimenpiteelle on pyritty antamaan sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta. Päätöksen KHO 2014:66 osalta on kuitenkin huomattava, että KHO:n mukaan kyseisessä tapauksessa ei ollut sellaista yksiselitteistä oikeudellista muotoa, jonka mukaan verotus tulisi toimittaa. KHO piti riittävänä sitä, että B Oy:n osakkaan saamaa etua oli verotettava ansiotulona. Käytännössä TVL 66.3 §:n mukaisen työsuhdeoption laajalla tulkinnalla voidaan kuitenkin olettaa olleen vaikutusta sekä tapauksen ratkaisuharkinnassa että yleisen veronkiertosäännöksen soveltamisessa.

KHO 2014:66 osalta yleisen veronkiertosäännöksen soveltamisen puolesta argumentoi myös se, että B Oy:n osakeomistusta koskevassa sopimuksessa oli sovittu holdingyhtiöjärjestelyn purkamisesta ja sen mahdollisesta lykkäämisestä. Osakassopimuksen ehtojen mukaan holdingyhtiöjärjestely oli tarkoitus purkaa sulauttamalla B Oy A Oyj:hin, mutta purkamiseen voitiin käyttää myös muita menettelytapoja. Osakassopimuksessa ei ollut ehtoa, jolla B Oy:n osakkeenomistajien henkilökohtaista sijoittajariskiä olisi rajattu. Näin ollen johtohenkilöiden henkilökohtaisiin sijoituksiin ja niiden menettämiseen sisältyi aito sijoitusriski. Osakassopimukseen oli kuitenkin sisällytetty ehto, jonka mukaan holdingyhtiön purkamista oli mahdollista lykätä ja järjestelyä jatkaa, mikäli työnantajayhtiönä toimineen A Oyj:n osakekurssi alitti B Oy:n omistamien osakkeiden hankintahinnan. Käytännössä järjestelyn purkamista koskevalla lykkäävällä ehdolla voitiin hallita toimenpidekokonaisuuteen sisältyvää aikasidonnaista tuottoriskiä.

Osakassopimuksen rinnalla KHO antoi VML 28 §:n soveltamisen näkökulmasta positiivista painoarvoa myös sille, että B Oy oli sisällytetty A Oyj:n vuoden 2012 konsernitilinpäätökseen. Konsernitilinpäätöksen mukaan A Oyj:n äänivalta B Oy:ssä oli 100 %:a. KHO:n mukaan toimenpidekokonaisuuden oikeudellisen muodon ja sen varsinaisen tarkoituksen välisestä jännitteestä viesti myös se, että kyseinen järjestely oli esitetty työnantajayhtiön internet-sivuilla ”Pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmät” otsikon alla

nimityksellä ”Johdon kannustinjärjestelmät 2010–2013”. Näiden oikeudellisten toiseikkojen perusteella KHO päätyi lopputulokseen, jonka mukaan johdon holdingyhtiöjärjestelyssä oli kysymys ei-hyväksyttävästä veron kiertämisestä.

KHO:n päätös osoittaa, että yksittäiset oikeustoimet voivat yhdessä tarkasteltuna muodostaa merkittävän verotuksellisen kokonaisuuden, joka on ristiriidassa lain ration eli tarkoituksen kanssa. Tapaus on myös erinomainen esimerkki siitä, kuinka taloudellisen toimintaympäristön jatkuva muutos aiheuttaa paineita sekä lainsäätäjälle että lainsoveltajalle. Vaikka VML 28 § sääntelee muiden verolakien tavoin nopeasti muuttuvia taloudellisia olosuhteita, se ei kuitenkaan saisi toimia säännöksenä, jota sovelletaan nimenomaisen tai yksityiskohtaisemman lain puuttuessa. Tältä osin KHO 2014:66 päätöksen keskeinen havainto on se, että KHO sovelsi tapaukseen VML 28 §:ää, mutta se ei kyennyt tunnistamaan sellaista yksiselitteistä oikeudellista muotoa, jonka mukaisesti verotus olisi tullut toimittaa. Merkittävää on myös se, että KHO ei soveltanut tapaukseen työsuhdeoptiota tai yleistä ansiotulon verotusta koskevaa säännöstä, vaan käytti toimivaltansa VML 28 §:ää soveltamalla.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomen voimassa olevaan verolainsäädäntöön sisältyvää VML 28 §:ää eli yleistä veronkiertosäännöstä voidaan luonnehtia yleislausekkeeksi ja kompetenssinormiksi, joka antaa lainkäyttäjälle normaalia lainsoveltamista pidemmälle menevän mahdollisuuden tulkita verotuksellisia järjestelyjä niiden todellisen taloudellisen luonteen ja sisällön mukaisena. Yleisen veronkiertosäännöksen soveltamiseen liittyy kuitenkin joitakin keskeisiä vero-oikeudellisia ongelmia. Esimerkiksi kyseisen pykälän formaalinen eli muodollinen väljyys yhdessä muuttuvan verolainsäädännön kanssa on omiaan synnyttämään veron kiertämistä koskevia tulkintatilanteita. VML 28 §:n mukaan säännöstä voidaan soveltaa sellaisiin verovetoisiin järjestelyihin, joissa jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Säännöstä voidaan soveltaa myös tilanteisiin, joissa verovelvollinen on ryhtynyt toimenpiteisiin tarkoituksenaan vapautua suoritettavasta verosta.

VML 28 §:ää voidaan pitää hyvin monitulkintaisena verosäännöksenä, mutta lähtökohteisesti sen on katsottu soveltuvan erityisesti sellaisiin verovelvollisen tavanomaisesta vaihdantakäyttäytymisestä poikkeaviin ja muuten keinotekoisin järjestelyihin, joilla verovelvollisen on katsottu tavoitellun lainsäätäjän tarkoitukselle vieraita veroetuja. Kansallisessa oikeuskäytännössä yleistä veronkiertosäännöstä on sovellettu muun muassa järjestelyihin, joiden oikeudellinen muoto ja taloudellinen sisältö eivät ole vastanneet asian todellista luonnetta tai tarkoitusta. Erityisesti niissä tilanteissa, joissa tuomioistuimien on katsonut verovelvollisen järjestelyn synnyttäneen jännitteen verolain säännöksen normaalin tulkinnan ja lain tarkoituksen välille, oikeudellinen päätös on pääsääntöisesti puoltanut ei-hyväksyttävän veron kiertämisen tulkintaa ja VML 28 § on tullut sovellettavaksi. Myös sellaiset verovetoiset järjestelyt, joiden avulla saavutetun veroedun on katsottu loukkaavan lain tarkoitusta on pääsääntöisesti tulkittu VML 28 §:n mukaiseksi veron kiertämiseksi. Esimerkkinä voidaan mainita tapaus KHO 2014:66, jossa KHO katsoi verovelvollisen järjestelyn avulla saavuttaman kokonaisveroedun olevan ristiriidassa verolain tarkoituksen kanssa.

Tilanteissa, joissa veroetuja tuottavien toimenpiteiden tai toimenpidekokonaisuuksien pääasialliseksi vaikuttimeksi on voitu esittää aidot ja riittävät liiketaloudelliset perusteet, oikeuden kanta on lähtökohtaisesti puoltanut veron minimoinnin tulkintaa ja VML 28 §:ää ei ole sovellettu. Toisaalta KHO:n päätös KHO 2014:66 osoittaa, että liiketaloudellisten perusteiden olemassaolo ei välttämättä johda veron minimoinnin tulkintaan.

VML 28 §:n lain hengen mukaan liikeloudellisten perusteiden lisäksi toimenpidekokonaisuuden tulisi vastata myös asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta, eikä veroja optimoivien toimenpiteiden taustalla saisi myöskään olla ilmeistä veronkiertotarkoitusta. Lain hengen ja sen tarkoituksen perusteella toimenpidekokonaisuus voitaisiin näin ollen sijoittaa veron minimoinnin alueelle, mikäli verovetoinen järjestely on suoritettu aitojen ja riittävien liikeloudellisten perusteiden ohjaamina, järjestely on vastannut sen tosiasiallista luonnetta ja tarkoitusta, eikä toimenpidekokonaisuuden taustalta löydy ilmeistä veronkiertotarkoitusta.

Edellä esitettyä varauksellista luonnehdintaa tyypillisimmistä veron minimoinnin ja veron kiertämisen tulkinnan tunnusmerkeistä voidaan pitää lähes yhtä väljänä kuin VML 28 §:ää. Näkemys perustuu siihen, että VML 28 §:ään sisällytettyjen avoimien tunnusmerkkien rinnalle tarvitaan aina oikeudellisia tosiseikkoja, jotta vero-oikeudellista arviointia olisi mahdollista suorittaa. Toisin sanoen asian varsinaista luonnetta tai lain tarkoituksen vastaisuutta ei ole mahdollista selvittää VML 28 §:n sisältöä analysoimalla. VML 28 § tarvitsee aina rinnalleen konkreettisen oikeustapauksen, jonka oikeudelliset tosiseikat voivat viitata joko veron minimointiin tai veron kiertämiseen. Näin ollen oikeudellisen rajan muodostamiseen tarvitaan sekä VML 28 §:n sisällön että arvioinnin kohteena olevan oikeustapauksen tosiseikkojen tunnistamista ja tulkintaa. Toisaalta yksittäistapauksiin liittyvien oikeudellisten tosiseikkojen tunnistaminen ja tulkinta eivät vielä vastaa kysymykseen, voidaanko veron minimoinnin ja veron kiertämisen välinen vero-oikeudellinen raja määrittää.

Tutkielman päätavoitteena oli selvittää, voidaanko hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välille muodostaa oikeudellinen raja, kun tarkastelun kohteena ovat vaihteittaiset transaktiot eli sarjatoimet ja tarkastelun tapahtuu VML 28 §:ää silmällä pitäen. Lisäksi tutkielman tehtävänä oli selvittää mitkä tekijät vaikuttavat vero-oikeudellisen rajaviivan sijoittumiseen. Rajankäyntiongelman perehdyttiin pääasiallisesti kansallisten tuomioistuinpäätösten avulla, joista poimittavien huomioiden ja oikeudellisten kannanottojen avulla pyrittiin tunnistamaan voimassa olevan oikeuden tilaa ja selvittämään oikeuden kantaa vero-oikeudellisesti merkittävään rajankäyntiongelman. Tutkimuskysymyksen selvittämisen kannalta erityisen haasteensa muodostivat yleisen veronkiertosäännöksen väljä muotoilu, rajankäyntiongelman liittyvien oikeustapausten runsas määrä, VML 28 §:n soveltamiseen johtaneiden oikeudellisten ratkaisuperusteiden monipuolisuus, oikeustapausten yksilöllisyys ja verolainsäädännön muutokset. Vaikka veron minimoinnin ja veron kiertämisen oikeudellisen rajaviivan sijaintia ei ollut mahdollista selvittää yksinomaan väljästi muotoillun yleislausekkeen ja lainlaidin-

ta-aineiston perusteella, lähtötilanne tutkimuskysymyksen selvittämiseen oli hyvä. Saatavilla oli muun muassa tuoreita oikeustapauksia ja runsaasti ajantasaista oikeuskirjallisuutta. Tutkielman lopputulosten osalta voidaan todeta, että laillisuusrajan määrittäminen ja rajan sijaintiin vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen jäivät lähtökohtaisesti pre-judikaateista ja muista tuomioistuinpäätöksistä tehtyjen tulkintojen varaan.

Tutkielmassa esillä olleen VML 28 §:n, lainvalmisteluaineiston, tuomioistuinikäytännön ja muun oikeuslähdemateriaalin analysoinnin ja oikeudellisten kannanottojen tulkinnan tuloksena voidaan todeta, että oikeudellisesti hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välille ei voida määrittää yksikäsitteistä ja aukotonta rajaviivaa, joka viestisi verovelvollisen toimen tai toimenpidekokonaisuuden vero-oikeudellisesta hyväksyttävyydestä. Merkittävin tekijä, joka estää yleispätevän ja kaikkia verovelvollisia sitovan rajaviivan määräytymisen on lainkäyttäjän tulkintakannanottojen ennustamattomuus. Esimerkiksi KHO:n 2.5.2014 antama ratkaisupäätös KHO 2014:66 poikkesi merkittävästi KVL:n antamasta ennakkoratkaisusta, jonka perusteella holdingyhtiöjärjestelyssä oli kyse veron minimointitoimesta. KHO:n näkemyksen mukaan kyse oli kuitenkin VML 28 §:n mukaisesta veron kiertämisestä. Ennakoimattomuudesta viestii osaltaan myös se, että joidenkin oikeustapausten kohdalla oikeudellinen ratkaisu on syntynyt äänestyspäätöksellä. Esimerkkinä voidaan mainita edestakaisia osakekauppoja koskenut päätös KHO 2012:56, jossa osakkeiden myynnissä syntyneitä luovutustappiota ei voitu vähentää verovelvollisen luovutusvoitoista. Edestakaiseen osakekauppaan sovellettiin VML 28 §:ää eli toimenpidekokonaisuus katsottiin veron kiertämiseksi. KHO:n veron kiertämistä puoltanut päätös syntyi äänin 4–3. Toisin sanoen tuomioistuimen jäsenten näkemykset voivat olla keskenään ristiriitaisia, jolloin lopullisen päätöksen ennakoiminen ja lain tilan arvioiminen on lähes mahdotonta.

Myös verovelvollisten toimeenpanemien järjestelyjen ainutlaatuisuus eli tapauskohtaiset yksilölliset erot tekevät yleispätevän rajaviivan määrittämisen mahdottomaksi. Verovetoisia järjestelyjä arvioidaan tuomioistuimissa lähtökohtaisesti kokonaisuutena, mutta kokonaisuudet muodostuvat vain harvoin riittävän samankaltaisiksi, jotta niiden perusteella voitaisiin lausua aukottomia oikeusohjeita. Näin ollen jokainen yksittäinen toimi ja verovelvollisen esittämä argumentti tekee tapauksesta ainutlaatuisen kokonaisuuden, jossa vero-oikeudellinen raja asettuu sekä tapauskohtaisten oikeudellisten tosiseikkojen että riittävän argumentaation perusteella. Yleispätevän vero-oikeudellisen rajan määrittäminen ei ole mahdollista myöskään siksi, että VML 28 §:n soveltamisarviointi on vahvasti aika- ja olosuhdesidonnaista. Toisinaan tuomioistuinpäätöksiin liittyy myös huomattavia ristiriitoja ja poikkeuksellisia kannanottoja, jotka estävät yleispätevän rajan

määrittämisen. Esimerkiksi tapauksessa KHO 2014:66 KHO sovelsi VML 28 §:ää, vaikka se ei onnistunut määrittelemään sellaista yksiselitteistä oikeudellista muotoa, jonka perusteella verotus olisi tullut toimittaa. KHO 2014:66 päätöstä silmällä pitäen oikeuden kanta rajanvetokysymykseen ei siis ole aukottomasti selvillä. Tapauksen perusteella voidaan saada vain heikkoja viitteitä siitä, millaisiin seikkoihin lainkäyttäjän huomio kiinnittyy oikeudellisen harkinnan yhteydessä. Tällaisina seikkoina voitaneen pitää järjestelyn liiketaloudellisia perusteita, työnantajayhtiön merkittävää roolia holdingyhtiöjärjestelyn toteuttamisessa, lainaehtojen sisältöä ja osakassopimuksen ehtoja. Nämä seikat muodostavat kuitenkin vain yhdenlaisen kokonaisuuden, joka voidaan rikkoa esimerkiksi muuttamalla yksittäisen sopimuksen ehtoja tai sisällyttämällä oikeustoimikokonaisuuteen uusia tekijöitä. Tapauksesta KHO 2014:66 poikkeavana tekijänä voidaan mainita muun muassa työnantajayhtiön ulkopuolisen tahon liittäminen osaksi järjestelyä.

Toisaalta, vaikka verovelvollisille yhteistä veron minimoinnin ja veron kiertämisen välistä rajaviivaa ei voida määrittää, tutkielmassa tarkastellut oikeustapaukset antavat viitteitä siitä, että oikeudellisen rajan sijaintiin vaikuttavia tekijöitä on mahdollista tunnistaa ja yksilöidä. Rajan sijaintiin vaikuttavien tekijöiden yksilöinti soveltuu parhaiten tilanteisiin, jotka ovat oikeustoimen kokonaisuus huomioiden riittävän samankaltaisia. Näin ollen esimerkiksi eri verovuosiin kohdistuviin kauppoihin, edestakaisiin oikeustoimiin ja johdon holdingyhtiöjärjestelyihin ei välttämättä liity yhtäläisiä tekijöitä, jotka ohjaavat oikeudellisen rajan sijoittumista. Toisaalta tutkielmassa esitettyjen oikeustapausten joukosta voidaan poimia myös sellaisia oikeudellisen rajan sijoittumiseen vaikuttavia tekijöitä, jotka ovat yhteisiä keskenään erilaisille oikeustoimille. Esimerkiksi edestakaisten oikeustoimien ja johdon holdingyhtiöjärjestelyjen osalta yleispäteväksi oikeudellisen rajan liikuttajaksi voidaan nimetä aitojen liiketaloudellisten perusteiden olemassaolo ja niiden riittävyys. Oikeudellisen rajan sijaintiin vaikuttavien tekijöiden yksilöinnissä on kuitenkin huomioitava aina kunkin tapauksen omaleimaiset olosuhteet ja tapauskohtaiset tosiseikat, kuten verovelvollisen perusteet toimien suorittamiselle. Muuten vaarana on merkittävä väärintulkinnan ja virheellisten johtopäätösten muodostamisen vaara.

Vaikka hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen vero-oikeudellinen raja jää toistaiseksi paikantamatta, tutkielma todentaa, että tuomioistuinikäytäntö havainnollistaa veron minimoinnin ja veron kiertämisen rajaviivan tarkemmin kuin VML 28 §. Tämä johtuu siitä, että VML 28 §:ssä ei anneta riittävää informaatiota säännöksen soveltamisedellytyksistä. Pykälästä ei voida myöskään tunnistaa oikeudelli-

sia ohjeita tai tuomioistuinten tulkintalinjoja. Näin ollen VML 28 §:ää tulkitsemalla ei voida olla varmoja siitä, mikä on kyseisellä hetkellä voimassa olevaa oikeutta. Ainoastaan yleistä veronkiertosäännöstä tulkitsemalla ei siis voida ennustaa, mikä on oikeuden kanta rajanvetoa koskevaan tulkintakysymykseen.

Tuomioistuinratkaisuista ilmenee usein keskeisimmät oikeudelliset tosiseikat, jotka ovat vaikuttaneet veron minimointia tai veron kiertämistä puoltavaan tulkintaan. Toisinaan tuomioistuinpäätöksistä voidaan myös poimia yleisiä oikeusohjeita, jotka selventävät lain tulkintaa ja voimassa olevan oikeuden tilaa. Näin ollen on perusteltua väittää, että tuomioistuinikäytäntö osoittaa vero-oikeudellinen rajan määräytymisperusteet ja säännöksen soveltamisedellytykset huomattavasti yksityiskohtaisemmin kuin VML 28 §. Tutkielmasta kuitenkin ilmenee, että tuomioistuinratkaisuiden hyödyntäminen legaalkysymysten tarkastelussa ei ole ongelmaton. Esimerkiksi oikeustapausten analysoinnin ja tulkinnan yhteydessä kävi selväksi, että jokainen ratkaisupäätös perustui tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan. Käytännössä yksittäiselle tosiseikalle ei annettu lopullisen päätöksen kannalta ratkaisevaa painoarvoa, vaan jokainen oikeudellinen tosiseikka sijoitettiin laajempaan kontekstiin. Toisin sanoen tuomioistuin saattoi sivuuttaa merkittävän veron minimointia puoltaneen seikan, mikäli toimenpidetäytymisen katsottiin olevan ristiriidassa lain tarkoituksen kanssa. Näin oli esimerkiksi tapauksessa KHO 2014:66, jossa tuomioistuin sivuutti veron minimoinnin puolesta argumentoineen sijoittajariskin olemassaolon ja päättyi veron kiertämisen tulkintaan.

Oikeustapaukset antoivat viitteitä myös siitä, että samankaltaisilta vaikuttavien tapauksen kohdalla ei välttämättä noudateta yhtenäistä tulkintalinjaa. Esimerkiksi yksittäisessä tuomioistuinpäätöksessä lainkäyttäjät saattoi viitata riittävän samankaltaiseen tapaukseen, mutta tämä ei kuitenkaan ennakoitunut sitä, että ratkaisu olisi ollut linjassa aiemmin annetun päätöksen kanssa. Näin oli esimerkiksi tapauksessa KHO 2012:56, jossa KHO viittasi veron minimointia puoltaneeseen päätökseen KHO 2009:53, mutta päättyi lopulta veron kiertämisen tulkintaan. Havainto osoittaa, että jokainen soveltamisratkaisu ja sen taustalla oleva tapaus muodostuu jossain määrin yksilölliseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että yhtä kiistatonta ja kaikkiin verovetoisiin oikeustoimiin pätevää vero-oikeudellista rajaa on mahdotonta muodostaa.

Veron minimoinnin ja veron kiertämisen oikeudellisen rajaviivan määräytymiseen eli verovetoisten toimenpiteiden hyväksyttävyyteen liittyy korostunut aikatekijä. Tämä johtuu siitä, että ajan kuluessa sekä lainsäädäntö että oikeuskäytäntö muuttuvat. Ajan kuluminen on tällöin huomioitava myös VML 28 §:ää koskevien oikeustapausten ana-

lysoinnin ja tulkinnan yhteydessä. Korostunut aikatekijä tarkoittaa myös sitä, että veron minimoinnin ja veron kiertämisen välistä rajaa ei voida koskaan asettaa ajasta riippumattomassa tyhjiössä. Ajan kuluessa muun muassa ylimpien tuomioistuinten ennakkopäätösten tosiasiallinen hyödynnettävyys heikkenee, kun lait ja niiden tulkinnat muuttuvat. Toimintaympäristön muuttuessa myös veron minimoinnin muodot ja keinot monipuolistuvat sekä eriytyvät vanhasta keinovalikoimasta. Tällöin päädytään tilanteeseen, jossa aiemmista ennakkopäätöksistä ei ole apua selvitetessä voimassa olevan oikeuden tilaa ja kantaa vero-oikeudellisiin järjestelyihin. Vero-oikeudellisen toimintaympäristön jatkuva muutos tarkoittaa käytännössä sitä, että veron minimoinnin ja veron kiertämisen raja liikkuu ajassa. Näin ollen tuomioistuinratkaisut kertovat meille vain historiasta eli siitä, millaisia muotoja veron minimointi ja veron kiertäminen ovat erilaisissa ympäristöissä saaneet. Koska vero-oikeudelliset ratkaisupäätökset heijastavat aina oman aikakautensa lain tilaa, kattavankaan oikeustapaustarkastelun perusteella ei voitane tehdä aukottomia päätelmiä veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen rajan määräytymisestä tai sen ominaisuuksista.

Käytännössä oikeustoimen vero-oikeudellinen hyväksyttävyys ratkaistaan aina jälkikäteen. Tämä asettaa omat haasteensa hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välisen oikeudellisen rajaviivan määrittämiselle. Verovelvollisen näkökulmasta verotuksellinen toimenpidekokonaisuus voi asettua rajaviivan hyväksyttävälle puolelle, mutta lainkäyttäjä voi päätöksellään kumota verovelvollisen näkemyksen. Näin ollen veron minimoinnin ja veron kiertämisen väliin muodostuva rajaviiva liikkuu aina lainkäyttäjän toimien mukaan. Toisaalta, verotuksellisen rajaviivan voidaan katsoa asettuvan verovelvollisen näkemyksen perusteella kunnes toisin todetaan ja todistetaan.

Veron minimoinnin ja veron kiertämisen välisen rajan määrittämisen tai sen tunnistamisen yhteydessä on huomattava, että toimenpidekokonaisuuden vero-oikeudellisen hyväksyttävyyden rinnalla myös toimien yhteiskunnallinen hyväksyttävyys voi muuttua. Yhteiskunnallinen hyväksyttävyys ei ole kuitenkaan sama asia kuin vero-oikeudellinen hyväksyttävyys. Tutkielmassa tarkastellut KHO:n ratkaisupäätökset osoittavat kiistatontaasti sen, että vallitsevat yhteiskunnalliset moraaliargumentit eivät ennakoineet oikeustoimikokonaisuuksien vero-oikeudellista hyväksyttävyyttä ja vero-oikeudellisen rajan muodostumista. Tutkielmassa tämä ilmeni muun muassa siten, että jokaisen tarkastelun kohteena olleen tapauksen osalta KHO satoi VML 28 §:n soveltamispäätöksensä voimassa olevaan oikeuteen ja perusteli päätöksensä oikeudellisten tosiseikkojen avulla. Tutkielma puoltaa argumenttia, jonka mukaan veron minimoinnin ja veron kiertämisen

oikeudellinen laillisuusraja ei asetettu yhteiskunnassa vallitsevien asenteiden ja moraalargumenttien perusteella.

Vaikka hyväksyttävän veron minimoinnin ja ei-hyväksyttävän veron kiertämisen välille ei tutkielman perusteella muodostu yleispätevää vero-oikeudellista rajaa, voitaneen muutamien tutkielmassa esiintyneiden tuomioistuinpäätösten perusteella tehdä varauksellisia oletuksia rajan muodostumisesta ja sen liikkumisesta. Esimerkiksi alihintaisia väliluovutuksia ja veron kiertämistä käsitelleet tapaukset KHO 1983 II 578 ja KHO 1993 B 525 sekä kauppahinnan pilkkomista sivunneet ratkaisut KHO 1992 B 524 ja KHO 1995 B 527 viittaavat siihen, että rajan sijoittuminen korreloi vahvasti verovelvollisen toiminnan motiivien kanssa. Tapausten perusteella voitaneen päätellä, että riski veron kiertämisen tulkinnalle on huomattava, mikäli tapaukseen kohdistuva harkinta rakentuu motiivikysymysten ympärille. Oletuksen keskeinen heikkous on kuitenkin siinä, että verovelvollisen todellisten motiivien tunnistaminen on vaikeaa. Lisäksi verovelvollisella on aina mahdollisuus esittää oma tulkintansa toimien todellisesta luonteesta ja niiden tavoitteista. Tällöin on aiheellista pohtia, liikkuuko rajaviiva myös verovelvollisen esittämien tulkintojen avulla. Mikäli rajaviivan sijaintiin on mahdollista vaikuttaa riittävän vakuuttavalla argumentoinnilla, veron kiertämistä ennakoivien toimenpiteiden yksilöinti on mahdotonta. Tutkielman perusteella näin ei kuitenkaan ole, sillä jokaisessa tutkielmassa esillä olleessa oikeustapauksessa verovelvollisen perustelut on sijoitettu osaksi laajempaa kokonaisuutta, jonka perusteella ratkaisu on annettu. Näin ollen vero-oikeudellisen rajaviivan ei voida katsoa määräytyvän ainoastaan verovelvollisen esittämien argumenttien tai niiden esittämistavan perusteella.

Tutkielmassa tarkasteltujen tuomioistuinratkaisujen perusteella voidaan havaita, että joidenkin sarjatoimiksi luokiteltavien järjestelyjen kohdalla rajan hahmottaminen on jossain määrin mahdollista. Esimerkiksi edestakaisten osakekauppojen tarkastelu ja oikeustapausten keskinäinen vertailu osoittavat, että hyväksyttävän veron minimoinnin raja ylittyy käytännössä poikkeuksetta, kun tietyt oikeudelliset tosiseikat toteutuvat. Vuosikirjaratkaisujen KHO 2004:8, KHO 2009:53 ja KHO 2012:56 perusteella vero-oikeudellinen rajaviiva ylittyy pääsääntöisesti silloin, kun tappiolla olevien osakkeiden myynti sekä myyntiä vastaava osto suoritetaan samana päivänä ja saman sisältöisenä. Tutkielma antaa myös vahvoja viitteitä siitä, että hintariski ja sen olemassaolo määrittävät kummalla puolella rajaviivaa toimitaan. Vaikka hintariskin olemassaolon arviointi on keskeisessä roolissa sekä tapauksessa KHO 2004:8 että KHO 2012:56, veron kiertämisen raja ei määräydy ainoastaan sen perusteella, onko osto- ja myyntikurssien vaihtelu tosiasiallisesti mahdollista. Tapausten perusteella vaikuttaisi myös siltä, että veron

kiertämistä puoltavan tulkinnan todennäköisyys kasvaa, mikäli edestakaisen kaupan kohteena on sama osakemäärä ja verovelvollisella on verovuodelta realisoituneita luovutusvoittoja, joista syntyvät tappiot voidaan vähentää. Rajankäynnin osalta huomionarvoiselta seikalta vaikuttaa myös transaktioiden ajallinen sijoittuminen. Verotuksellisen toimen sijoittuminen erityisesti verovuoden loppupuolelle vaikuttaa puoltavan veron kiertämisen tulkintaa. Johtopäätöstä tukevat myös oikeustapaukset KHO 1992 B 524 ja KHO 1995 B 527, jotka käsittelivät kauppojen jakamista eri verovuosille.

Tapausten KHO 2004:8, KHO 2009:53 ja KHO 2012:56 perusteella voidaan muodostaa varauksellinen oletus, jonka mukaan edestakaisissa transaktioissa syntyvä luovutustappio on vähennettävissä ja verot minimoitavissa niissä tilanteissa, joissa osakekauppa tapahtuu avoimessa pörssissä, jatkuvan kaupankäynnin aikana ja kauppojen väliin jää vähintään yksi kaupankäyntipäivä. Oikeuskäytännön perusteella näyttäisi siis valitsevan niin sanottu yhden päivän sääntö, joka osaltaan hahmottaa rajan veron minimoinnin ja veron kiertämisen välille. Tulkinnan kannalta keskeinen ongelma on kuitenkin se, että oikeus ei ole joutunut ottamaan kantaa sellaisiin tilanteisiin, joissa kauppojen väliin jäänyt aika olisi ollut yhtä päivää pidempi. Yhden päivän sääntöä voidaan näin ollen pitää tulkinnanvaraisena, sillä se perustuu ainoastaan viimeaikaiseen oikeuskäytäntöön.

Edestakaisia osakekauppoja, mutta myös muita sarjatoimia koskevan tarkastelun keskeisin vero-oikeudellinen ongelma on verovelvollisen oikeus tehdä sijoitusratkaisunsa parhaaksi katsomallaan tavalla. Vapaus ja yksilölliset verotukselliset päämäärät johtavat väistämättä toisistaan poikkeaviin järjestelyihin. Kun verovelvollisten järjestelyt poikkeavat toisistaan, on selvää, että jokaisen järjestelyn vero-oikeudellinen hyväksyttävyyden on arvioitava tapauskohtaisesti. Tällöin ei voida esimerkiksi esittää yleispätevää oikeusohjetta, jonka mukaan verovelvollisella on oikeus vähentää luovutustappionsa, mikäli hän myy tappiolla olevat sijoituksensa avoimesti pörssin välityksellä ja osakkeet arvotetaan markkinahintaan. Tapauksesta riippumatta vero-oikeudellisen rajan sijaintia on haettava järjestelyn muodostaman kokonaisuuden perusteella. Tällöin tarkastelun keskiöön nousevat sekä verovelvollisen motiivit, kauppahinta, osakemäärät, kauppajankohta, veroedun suuruus, hintariski, kaupan osapuolten intressiyhteys, kauppapaikka että muut vero-oikeudellisesti merkittävät tosiseikat.

Tutkielmassa ilmenee, että kokonaisuuksien tarkastelu voi toisinaan olla hyvin haastavaa. Koska kokonaisuudet muodostuvat edellä kuvatun kaltaisista osaoikeustoimista, on mahdotonta määritellä mitkä seikat lopulta leimaavat järjestelyn veron kiertämiseksi. Esimerkiksi oikeustapaus KHO 2004:8 herättää kysymyksen siitä, muuttuisiko järjeste-

ly veron minimoinniksi, jos verovelvollinen myisi osakkeensa pörssissä ja samanaikaisesti ostaisi kyseisiin osakkeisiin oikeuttavan osto-option. Osto-optio oikeuttaisi verovelvollisen ostamaan X Oy:n osakkeen ennalta määrättyllä kappalehinnalla määrätyn ajanjakson aikana. Oikeustapauksen KHO 2014:66 kohdalla voidaan puolestaan pohtia sitä, olisiko järjestely tulkittavissa hyväksyttäväksi veron minimoinniksi, jos työnantajayhtiön roolia kavennettaisiin, henkilökohtaisten pääomapanosten määrää kasvatettaisiin tai osakassopimuksen ehtoja muutettaisiin. Viimeistään yksittäisten oikeudellisten tosiseikkojen muuttaminen auttaa ymmärtämään sen, miksi yleispätevää vero-oikeudellista rajaa ei voida määrittää.

LÄHTEET

Aarnio, Aulis (1971). *Oikeudellisen ajattelun perusteista*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 205 s. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 93.

Aarnio, Aulis (1978). *Mitä lainoppi on?* Helsinki: Tammi, 285 s. ISBN 951-30-4310-X.

Aarnio, Aulis (1989). *Laintulkinnan teoria*. Juva: WSOY, 315 s. ISBN 951-0-15493-8.

Aarnio, Aulis (2006). *Tulkinnan taito -ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta*. Helsinki: WSOY, 428 s. ISBN 951-0-32116-8.

Andersson, Edward (1996). *Verotusmenettelylain kommentaari*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 138 s. ISBN 951-640-824-9.

Andersson, Edward & Linnakangas, Esko (2006). *Tuloverotus*. 7. uudistettu painos. Helsinki: Talentum, 470 s. ISBN 978-952-14-1026-0.

Euroopan komissio (2012). *Komission suositus aggressiivisesta verosuunnittelusta* [online]. [siteerattu 17.11.2014] Saatavilla Internetistä: <URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/tax_fraud_evasion/c_2012_8806_fi.pdf>.

Haapaniemi, Ossi (2006). *Osakeperusteisten kannustinjärjestelmien verokohtelu*. Helsinki: Talentum, 490 s. ISBN 978-952-63-2803-4.

HE 200/1992. *Hallituksen esitys Eduskunnalle tuloverolain ja laiksi eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen verohuojennuksista annetun lain 1 ja 6 § muuttamisesta* [online]. [siteerattu 15.12.2014] Saatavilla Internetistä: <URL <http://www.edilex.fi/he/fi/19920200.pdf>>.

HE 175/1994 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tuloverolain muuttamisesta* [online]. [siteerattu 16.12.2014] Saatavilla Internetistä: <URL: <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+175/1994&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WP>>.

HE 131/1995 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle verohallintolaiksi ja laiksi verotusmenettelystä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi* [online]. [siteerattu 12.12.2014] Saatavilla Internetistä <URL: <http://www.edilex.fi/he/fi19950131.pdf>>.

HE 1/1998 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi* [online]. [siteerattu 27.11.2014] Saatavilla Internetistä: <URL:<http://www.edilex.fi/he/19980001>>.

HE 47/2009 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle työpanokseen perustuvan osingon verotuksesta* [online]. [siteerattu 9.12.2014]. Saatavilla myös Internetistä <URL: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2009/20090047.pdf>>.

Helminen, Marjaana (2012). *EU-vero-oikeus - Välitön verotus*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum, 388. ISBN 978-952-14-1738-2.

Helminen, Marjaana (2013). *Kansainvälinen tuloverotus*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita, 620 s. ISBN 978-951-37-6341-1.

Immonen, Raimo (2007). *Yritysjärjestelyjen verosuunnittelusta*. Teoksessa: In Memoriam Kari S Tikka 1944–2006. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 77–88 s. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja C-sarja N:o 38. ISBN 978-951-855-266-9.

Juusela, Janne (2012). Kannustinjärjestelmien ajankohtaiset verokysymykset. *Verotus* 62:2, 145-153 s.

Juusela, Janne (2014). *Ajankohtaista kannustinjärjestelmien verotuksesta*. Helsinki: Keskuskauppakamari, 1–20 s. Keskuskauppakamarin Suuri veropäivä 2014, Finlandia-talo, Helsinki, 24.9.2014.

Karhu, Juha (2003). Perusoikeudet ja oikeuslähdeoppi. *Lakimies* 101:5, 789–807 s.

Kari, Seppo (2009). *Tuloverojärjestelmän rakenne : Yhtenäinen vs. eriytetty tuloverotus* [online]. [siteerattu 15.12.2014] Saatavilla Internetistä: <URL:http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/05_muita_hankkeita/012_veroryhma/06_esitysaineisto/yhtenainen_vs_eriytetty_tuloverotus_Kari__090909_esitys.pdf>.

Knuutinen, Reijo (2006). Muoto ja sisältö vero-oikeudessa. *Lakimies* 104:5, 789–808 s.

Knuutinen, Reijo (2009). *Muoto ja sisältö vero-oikeudessa – erityistarkastelussa rahoitus- ja sijoitusinstrumentit*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 615 s. ISBN 978-951-855-289-8.

Knuutinen, Reijo (2012). *Verosuunnittelua vai veron kiertämistä*. Helsinki: Sanoma Pro, 325 s. ISBN 978-952-63-0443-4.

Knuutinen, Reijo (2013). Verotuksen minimointi ja yrityksen yhteiskuntavastuu. *Verotus* 63:2, 177–191 s.

Knuutinen, Reijo (2014 a). Luottamuksensuoja verotuksessa – sääntö vai periaate? *Lakimies* 112:6, 799–824 s.

Knuutinen, Reijo (2014 b). *Oikeus, talous ja tiede – tarkastelua vero-oikeudellisessa kontekstissa*. Teoksessa: Yritys omistaja ja verotus – Juhlajulkaisu Seppo Penttilälle. Helsinki: Edita, 79–98 s. Toim. Pekka Nykänen & Matti Urpilainen.

Knuutinen, Reijo (2014 c). *Näkökulmia oikeudenmukaisuuteen verotuksessa*. Teoksessa: Juhlajulkaisu Kauko Wikström 1943-21/12-2013. Turku: Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta, 117–146 s.

Knuutinen, Reijo (2014 d). *Mitä eroa on aggressiivisella verosuunnittelulla ja veron kiertämisellä?* Teoksessa: Vero-opintopäivät : Helsinki 27.–28.10.2014. Helsinki: Suomen verotarkastajat SVT ry, 59–74 s.

Knuutinen, Reijo (2014 e). *Verotus ja yrityksen yhteiskuntavastuu*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 379 s. ISBN 978-952-246-241-1.

Knüpfer, Samuli & Puttonen, Vesa (2014). *Moderni rahoitus*. 7. uudistettu painos. Helsinki: Talentum, 266 s. ISBN 978-952-14-2510-3.

Kontkanen, Erkki (2002). *Pankin verotus – tutkimus pankin verotuksesta erityisesti pankkitoiminnan sääntelyn ja verotuksen hallinnollisen ohjauksen näkökulmasta*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 472 s. ISBN 952-14-0691-7.

Kukkonen, Reima (2008). Valeoikeustoimet, keinotekoiset järjestelyt ja takaisin saannilla peräytyvät toimet – Erot ja oikeusvaikutukset. *Defensor Legis* 89:4, 521–534 s.

Laakso, Seppo (2012). *Lainopin teoreettiset lähtökohdat*. Tampere: Tampereen yliopiston laitosten julkaisut, 540 s. ISBN 978-951-44-8766-8.

Lehtonen, Asko (2000). *Veron torjunta ja verosuunnittelu oikeudellisessa systematiikassa*. Teoksessa: Pohjois-Suomen tuomarikoulu. Rovaniemi: Lapin yliopisto ja Rovaniemen hovioikeus, 37–110 s. Julkaisuja 4/2000. Toim. Ahti Saarenpää.

Lehtonen, Asko (2007). *Veron kiertäminen ja veropetos verontorjunnan elementteinä*. Teoksessa: In Memoriam Kari S Tikka 1944–2006. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 140–151 s. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja C-sarja N:o 38. ISBN 978-951-855-266-9.

Leppiniemi, Jarmo & Walden, Risto (2000). *Tilinpäätös- ja verosuunnittelu* [online]. Jatkuvatäydenteinen. Helsinki: Talentum, päivitetty 31.8.2014 [siteerattu 11.12.2014].

Makkonen, Kaarle (1981). *Oikeudellisen ratkaisutoiminnan ongelmia*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 264 s. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja N:o191. ISBN 951-9027-49-1.

Makkonen, Kaarle (1998). *Luentoja yleisestä oikeustieteestä*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 143 s. ISBN 951-45-8053-2.

Manninen, Petri (2011). Voiko ns. johdon holdingyhtiö olla työsuhdeoptio tuloverotuksessa? *Defensor Legis* 6/2011, 782–793 s.

Myrsky, Matti (2007 a). Ennakkopäätösten tulkinnasta ja hyödyntämisestä verotuksessa. *Defensor Legis* 88:6, 850–862 s.

Myrsky, Matti (2007 b). Ennakkotieto- ja ennakkoratkaisumenettelystä verosuunnittelun apukeinona. *Defensor legis* 88:5, 733–742 s.

Myrsky, Matti (2009). Oikeudenmukaisuus ja verotus. *Lakimies* 107:5, 739–760 s.

Myrsky, Matti (2011). *Ennakkopäätökset verotuksessa*. 3. painos. Helsinki: Talentum, 248 s. ISBN 978-952-14-1613-6.

Myrsky, Matti (2013). *Suomen veropolitiikka*. Helsinki: Talentum, 429 s. ISBN 978-952-14-1944-7.

Myrsky, Matti & Ossa, Jaakko (2008). *Verotuksen perusteet*. Helsinki: Talentum, 378 s. ISBN 978-952-14-1224-0.

Myrsky, Matti & Rabinä, Timo (2011). *Verotusmenettely ja muutoksenhaku*. 6. uudistettu painos. Helsinki: Talentum, 498 s. ISBN 978-952-14-1553-1.

Myrsky, Matti & Rabinä, Timo (2014). *Henkilökohtaisen tulon verotus*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum, 692 s. ISBN 978-952-14-2178-5.

Niskakangas, Heikki (2013). *Henkilöverotus* [online]. Jatkuvatäydenteinen. Helsinki: Talentum, päivitetty 24.10.2014 [siteerattu 20.3.2014].

Nuotio, Kimmo (2005). *Oikeuslähteet, ”supernormistot ja ratkaisujen perustelu*. Teoksessa: Oikeus – kulttuuria ja teoriaa : Juhlakirja Hannu Tolonen 2005. Turku: Turun yliopisto, 127–152 s. Turun oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. A. Juhlajulkaisut N:o 16. Toim. Jyrki Tala & Kauko Wikström. ISBN 951-21-4017-5. Saatavilla myös Internetistä: <URL: <http://www.edilex.fi/artikkelit/4323.pdf>>.

Nykänen, Pekka (2004). *Julkisesti noteerattujen arvopapereiden luovutusvoitot henkilöverotuksessa*. Helsinki: Edita, 666 s. ISBN 951-37-4311-X.

Nykänen, Pekka (2010). Korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytäntöä luovutusvoitoverotuksesta kesältä 2009. *Verotus* 60:1, 40–50 s.

OECD (2012). *OECD's Current Tax Agenda 2012* [online]. [siteerattu 12.12.2014] Saatavilla Internetistä: <URL: <http://www.oecd.org/tax/OECDCurrentTaxAgenda2012.pdf>>.

OECD (2014). *Glossary of Tax Terms* [online]. [siteerattu 10.11.2014]. Saatavilla Internetistä <URL: <http://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm>>.

Ossa, Jaakko (2002). *Sijoitustoiminnan verotus ja verosuunnittelu*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 376 s. ISBN 952-14-0579-1.

Ossa, Jaakko (2013). *Tuloverolaki käytännössä*. Helsinki: Sanoma Pro, 279 s. ISBN 978-952-63-0731-2.

Penttilä, Seppo (2007). *Veron kiertäminen – EY-oikeudellisia näkökohtia*. Teoksessa: In Memoriam Kari S Tikka 1944–2006. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 324–337 s. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja C-sarja N:o 38. ISBN 978-951-855-266-9.

Ryynänen, Olli (2007). *Veron kiertämisen yleislausekkeen soveltamisen käytännön ongelmakohtia*. Teoksessa: In Memoriam Kari S Tikka 1944–2006. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 391–406 s. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja C-sarja N:o 38. ISBN 978-951-855-266-9.

Siltala, Raimo (2003). *Oikeustieteen tieteenteoria*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 983 s. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 234. ISBN 951-855-198-7.

Tieva, Antti (2006). Luottamus, lojaliteettivelvollisuus ja liike-elämän pitkäkestoiset sopimukset. *Defensor legis* 87:2, 240–251 s.

Tikka, Kari S. (1972). *Veron minimoinnista*. Helsinki: Förlagsbolaget Judex Kustannusyhtiö, 348 s. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja N:o 165. ISBN 951-9037-03-9.

Tikka, Kari S. (1983). *Veron kiertämisestä ehkäisevä yleislauseke verosuunnittelun mahdollisuuksien rajaajana*. Teoksessa: Verosuunnittelun tehtävät ja vaihtoehdot. Helsinki: Suomen lakimiesliiton kustannus, 12–36 s. Lakimiesliiton koulutuskeskuksen julkaisusarja N:o 38.

Tikka, Kari S. (2001). *Verosuunnittelun viimeaikaisia kehityspiirteitä*. Teoksessa: Asianajotoimiosto Borenus & Kemppinen 90 vuotta. Helsinki: Gummerus, 151–167 s. ISBN 952-91-3839-3.

Tikka, Kari S.; Nykänen, Olli; Juusela, Janne & Viitala, Tomi (2000). *Yritysverotus I-II* [online]. Jatkuvatäydenteinen. Helsinki: Talentum, päivitetty 31.10.2014 [siteerattu 11.12.2014].

Tolonen, Hannu (2003). *Oikeuslähdeoppi*. Helsinki: WSOY, 176 s. ISBN951-670-117-5.

Torkkel, Timo (2014). Johdon holdingyhtiö – päätöksen KHO 2014:66 arviointia. *Verotus* 64:4, 375–392 s.

Urpilainen, Matti (2008). Puhtaasti keinotekoiset järjestelyt eurooppavero-oikeudessa. *Verotus* 58:5, 534–549 s.

Uudenmaan verovirasto (2006). Uudenmaan veroviraston verotusohje verovuodelle 2005, 79 s. [siteerattu 22.3.2014]. Saatavilla myös Internetistä <URL: <http://213.214.148.132/nc/doc/download.asp?id=4943;695644>>.

Valtiovarainministeriö (2002). *Kilpailukykyiseen verotukseen. Tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio*. Helsinki: Edita, 257s. Saatavilla myös Internetistä: <URL:http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/075_verotus/27615/27616_fi.pdf>.

Valtiovarainministeriö (2014). *Hallituksen kansainvälisen veronkierron vastainen toimintaohjelma* [online]. [siteerattu 17.11.2014]. Saatavilla Internetistä: <URL: [https://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20140508Hallit/Hallituksen_kansainvaelisen_veronkierron_vastainen_toimintaohjelma_12_3_2014_ilmoitus_eduskunnalle_\(3\).pdf](https://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20140508Hallit/Hallituksen_kansainvaelisen_veronkierron_vastainen_toimintaohjelma_12_3_2014_ilmoitus_eduskunnalle_(3).pdf)>.

Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita VM 12/2002. *Kilpailukykyiseen verotukseen: Tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio* [online]. Helsinki: Valtiovarainministeriön vero-osasto. [siteerattu 11.12.2014]. Saatavana Internetistä: <URL: https://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/075_verotus/27615/27616_fi.pdf>.

VaVM 8/2009 vp - HE 47/2009 vp. *Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esitykseen työpanokseen perustuvan osingon verotuksesta* [online]. [siteerattu 2.12.2014]. Saatavilla Internetistä: <URL: http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/vavm_8_2009_p.shtml>.

Verohallinto (2012). *Henkilöverotuksen käsikirja 2012*. Helsinki: Edita, 868 s. ISBN 978-951-37-6156-1.

Verohallinto (2014 a). *Työsuhdeoptio verotus* [online]. [siteerattu 2.12.2014]. Saatavilla Internetistä: <URL:[http://www.vero.fi/fiFI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Tyosuhdeoptioiden_verotus\(34244\)](http://www.vero.fi/fiFI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/Tyosuhdeoptioiden_verotus(34244))>.

Verohallinto (2014 b). *Veron kiertämissäännöksen soveltaminen* [online]. [siteerattu 2.12.2014]. Saatavilla Internetistä: <URL:[http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Veron_kiertamissaannoksen_soveltaminen\(34717\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Veron_kiertamissaannoksen_soveltaminen(34717))>.

Virolainen, Jyrki (2012). Oikeuskirjallisuus oikeuslähteenä ja tuomion perusteluissa. *Lakimies* 110:1, 3–32 s.

Voipio, Jaakko (1968). *Verotuksen kiertämisestä*. Porvoo, Helsinki: Werner Söderström, 319 s. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja N:o 146.

Wikström, Kauko (1997). Vero-oikeudellisen tutkimuksen erityispiirteitä. Teoksessa: *Minun metodini*. Helsinki: Werner Söderström lakitieto, 330–338 s. Toim. Juha Häyhä. ISBN 951-670-004-7.

Wikström, Kauko (1999). *Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa*. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, 331 s. Julkisoikeuden sarja A:33. ISBN 951-29-1545-6.

Wikström, Kauko (2006). *Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa : No taxation without representation*. 3. täysin uudistettu painos. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, 351 s. Julkisoikeuden sarja A:35. ISBN 951-29-3089-7.

Wikström, Kauko (2007). Perusoikeudet ja veron kiertäminen. Teoksessa: *In Memoriam Kari S Tikka 1944–2006*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 450–462 s. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja C-sarja N:o 38. ISBN 978-951-855-266-9.

Wikström, Kauko (2008). *Yleiset opit verotuksessa*. 4. uudistettu painos. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja, 428 s. Julkisoikeuden sarja A:37. ISBN 978-951-29-3786-8.

OIKEUSTAPAUSLUETTELOKorkein hallinto-oikeus

27.12.1983 taltio 5636	KHO 1983 II 578	62, 92 s.
27.5.1992 taltio 2032	KHO 1992 B 524	65, 92–93 s.
22.1.1993 taltio 187	KHO 1993 B 525	62, 92 s.
22.1.1993 taltio 188	KHO 1993 B 526	63 s.
18.10.1995 taltio 4165	KHO 1995 B 527	65, 92–93 s.
4.2.2004 taltio 178	KHO 2004:8	68–70, 92–93 s.
5.2.2008 taltio 161	KHO 2008:6	38 s.
12.6.2009 taltio 1498	KHO 2009:53	68, 70–71, 90, 92–93 s.
6.7.2012 taltio 1900	KHO 2012:56	68, 71–73, 80, 88, 90, 92–93 s.
2.5.2014 taltio 1444	KHO 2014:66	13, 46, 75, 77–86, 88–90, 94 s.

Hallinto-oikeus

Helsingin HAO 24.3.2004 T 04/0174	69 s.
Helsingin HAO 6.4.2004 T 04/0327/6	69 s.
Helsingin HAO 23.10.2004 T 04/06681/1	70 s.